

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV VĚD O UMĚNÍ A KULTUŘE

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**RENEŠANČNÍ REZIDENCE TRČKŮ Z LÍPY A DÍLO
ANTONIA ERICERA**

Vedoucí práce: Mgr. Hynek Látal, Ph.D.

Autor práce: Bc. Michaela Růžičková

Studijní obor: Dějiny umění a vizuální studia

2023

„Prohlašuji, že jsem autorem této kvalifikační práce a že jsem ji vypracovala pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.“

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě, elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 28. července 2023

Bc. Michaela Růžičková

Na tomto místě bych chtěla poděkovat vedoucímu diplomové práce Mgr. Hynku Látalovi, Ph. D. za cenné rady a připomínky, za trpělivost a za čas, který mé práci věnoval. Dále bych ráda poděkovala zaměstnancům NPÚ, ÚOP v Telči za vstřícnost, cenné rady a ochotu při poskytování archivních dokumentů. V neposlední řadě chci poděkovat celé své rodině a přátelům za trpělivost a podporu při mém studiu.

Anotace

Magisterská diplomová práce navazuje na bakalářskou práci, která monograficky pojednávala o tzv. Trčkově hradě nacházejícím se v areálu premonstrátského kláštera v Želivě. Téma diplomové práce bude zaměřeno na skupinu rezidencí Trčků z Lípy na Vysočině s akcentem na renesanční fáze objektů (Ledeč nad Sázavou, Světlá nad Sázavou a Želiv). Práce se bude zabývat dobovými kulturně-historickými souvislostmi jejich vzniku a vzájemnou formální podobností staveb. Zvýšená pozornost pak bude věnována realizacím stavitele italského původu Antonia Ericera, který pro rod Trčků z Lípy pracoval a byl v kontaktu rovněž s Rožmberky či pány z Hradce. Autorka se ve své práci pokusí nalézt případné předlohy pro některé významné formy zpracovávaných staveb či typologicky příbuzná srovnání v relevantních oblastech.

Klíčová slova: Ledeč nad Sázavou, Světlá nad Sázavou, Trčkův hrad, Trčka z Lípy, renesance, sgrafitová výzdoba, pilíř, arkáda, Antonio Ericer

Annotation

The master's thesis is a continuation of the bachelor's thesis, which monographically dealt with the so-called Trčkův castle located in the area of the Premonstratensian monastery in Želiv. The theme of the thesis will focus on the group of residences of the Trčka family from Lípa in the Vysočina region with an emphasis on the Renaissance phase of the buildings (Ledeč nad Sázavou, Světlá nad Sázavou and Želiv). The thesis will deal with the cultural and historical context of their creation and the mutual formal similarity of the buildings. Particular attention will be paid to the realisation of the Italian-born builder Antonio Ericer, who worked for the Trčka family from Lípa and was also in contact with the Rožmberk family and the lords of Hradec. The author will try to find possible models for some significant forms of the buildings in question or typologically related comparisons in relevant areas.

Key words: Ledeč nad Sázavou, Světlá nad Sázavou, Trčkův castle, Trčka from Lípa, Renaissance, sgraffito decoration, column, arcade, Antonio Ericer

Obsah

Úvod	13
1. Současný stav bádání.....	15
2. Renesanční rezidence Trčků z Lípy na Vysočině	19
2.1 Ledec nad Sázavou	19
2.1.1 Historické souvislosti	19
2.1.2 Architektonický rozbor Ledce nad Sázavou v době renesance	26
2.2 Světlá nad Sázavou	34
2.2.1 Historické souvislosti	34
2.2.2 Architektonický rozbor Světlé nad Sázavou v době renesance	37
2.3 Trčkův hrad v Želivě.....	44
2.3.1 Historické souvislosti	44
2.3.2 Architektonický rozbor Trčkova hradu v době renesance	46
3. Antonio Ericer a jeho práce v českých zemích	49
3.1 Český Krumlov	50
3.2 Praha, Jindřichův Hradec.....	51
3.3 Komařice.....	53
3.4 Hluboká nad Vltavou	54
3.5 Telč	55
3.6 Třeboň	55
4. Předlohy pro formy zpracovávaných staveb a typologická příbuznost	57
4.1 Ledec nad Sázavou	57
4.2 Světlá nad Sázavou	59
4.3 Trčkův hrad v Želivě.....	60
5. Aspekty památkové obnovy	61
5.1 Ledec nad Sázavou	61
5.2 Světlá nad Sázavou	66
5.3 Trčkův hrad v Želivě.....	67
6. Závěr	71
Použitá literatura	73
Použité prameny	75
Seznam obrazových příloh	76

Úvod

Diplomová práce na téma „Renesanční rezidence Trčků z Lípy a dílo Antonia Ericera“, navazuje na bakalářskou práci pojednávající monograficky o tzv. Trčkově hradě v areálu premonstrátského kláštera v Želivi. Práce se zaměřuje na skupinu rezidencí Trčků z Lípy na Vysočině s akcentem na renesanční fáze objektů, jelikož tato problematika dosud stojí mimo hlubší zájem badatelů. Mnozí autoři textů v souvislosti s předmětnými objekty ve Světlé nad Sázavou, Ledči nad Sázavou a Želivi se zaměřují na kulturně-historické souvislosti, avšak podrobnější stavební historii zmiňují pouze okrajově či obecně. Práce se věnuje především stavebním úpravám předmětných objektů z doby renesance, ale pozornost je taktéž věnovaná staviteli italského původu Antoniu Ericerovi, který prokazatelně pracoval ve službách rodu Trčků z Lípy, Pánů z Hradce a Rožmberků.

Práce je rozdělena do pěti částí. První část práce shrnuje přehled důležitých pramenů, které jsou pro danou problematiku zásadní a přínosné. Následující tři kapitoly jsou rozdělené dle jednotlivých objektů. Na úvod se diplomová práce zabývá historickými souvislostmi týkající se stavebního vývoje ledečského hradu, zámku ve Světlé nad Sázavou a Trčkova hradu za doby vlastnictví rodem Trčků z Lípy. Trčkové z Lípy patřili k majetným šlechtickým rodům vlastníci mnoho pozemků a objektů ve východních Čechách. Leděčský hrad přešel do vlastnictví Trčků z Lípy roku 1569. I přesto, že Jan Meziříčský odkázal svůj majetek své manželce Johance z Lípy, ledečské panství připadlo jeho sestře Žofii, která se provdala za Jaroslava Trčku z Lípy. Světlá nad Sázavou přešla do rukou Trčků z Lípy roku 1429 odkoupením zámku od státu Mikulášem I. Trčkou z Lípy. Trčkův hrad získal roku 1468 Mikuláš Trčka z Lípy zastavením od krále Jiřího z Poděbrad za věrné služby.

Následné podkapitoly se zabývají popisem stavebního vývoje předmětných objektů v době renesance. I přesto, že objekty prošly mnoha stavebními úpravami, diplomová práce v těchto kapitolách interpretuje dochované renesanční prvky, kterým se badatelé ve většině případů věnovali pouze okrajově. Na základě skutečností by si zámek ve Světlé nad Sázavou zasloužil více pozornosti, jelikož dosud nebyla zpracována monografie, ani

komplexní stavebně historický průzkum. Uvedená problematika ta do budoucna vytváří zajímavé badatelské pole.

Náležitou pozornost dále diplomová práce věnuje staviteli italského původu Antoniu Ericerovi, který pracoval pro rod Trčků z Lípy, a především pro rod pánů z Hradce a Rožmberky. Kapitola popisuje jeho život a působení na jednotlivých objektech. O Ericerovi neexistuje ucelený životopis, není znám jeho rok narození ani místo, proto lze vycházet z jednotlivých neucelených textů zmiňující jeho působení jako stavitele na jednotlivých objektech.

Následující kapitoly se zabývají rozбором dochovaných renesančních prvků, jejich zasazením do kontextu a možné inspirace či typologické příbuznosti těchto prvků. Jelikož Trčkové z Lípy byli v kontaktu s pány z Hradce a Rožmberky, inspiraci mohli čerpat z jejich rezidencí či s obdobnou formou zpracování prvků mohl přijít stavitel Antonio Ericer, který působil ve službách všech třech rodů.

Práci doplňuje fotodokumentace, pořízená při návštěvách hradů a zámku. Součástí jsou také půdorysy a fotografie z pramenů nacházející se v archivu Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Telči.

Cílem diplomové práce je vytvořit přehledný popis a stavební vývoj ledečského hradu, světelského zámku a Trčkova hradu v době renesance, v době, kdy objekty vlastnil rod Trčků z Lípy a najít případné analogie stavebních prvků na objektech v relevantních oblastech.

1. Současný stav bádání

Jedním z důležitých pramenů, který se zabývá historickými událostmi, mj. v souvislosti s ledečským hradem, se stala kniha *Regesta bohemiae et Moravia I*¹, vydaná v osmi svazcích. Autorem předmětného svazku je Karel Jaromír Erben. Publikace je psána v latinském jazyce a zabývá se dějinami a vlastnictvím ledečské osady od počátku vzniku.

Mezi lety 1947-1960 vydalo nakladatelství Československé akademie věd a umění rozsáhlou knižní edici s názvem *Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní význam a změny*², jejímž autorem je Antonín Profous. Knižní publikace zahrnují jména předmětných obcí, měst, jejich vznik a vlastnictví.

O podobě ledečského hradu se lze dočíst ve sborníku *Castellologica bohemica*³, z roku 1993, jehož redaktorem byl Tomáš Durdík. V čísle 3 se nachází kapitola o Hradním areálu v Ledči nad Sázavou od autorů Ladislava Svobody a Ivany Ebelové. Kapitola pojednává o historickém a detailním stavebním vývoji hradního komplexu, který doplňují půdorysné řezy objektu. Autoři se mj. věnují chronologickému popisu majitelů hradu. Výstavbu rozlehlé jihozápadní budovy připisují Markétě či Burjanovi Trčkovi z Lípy, v jejíž arkádě se použily hranolové okosené pilíře, poplatné stále gotickému cítění. Zmiňují zde hodnotné terakotové portály nacházející se ve sklepě jihovýchodní budovy hradu, které datují do let 1554 – 1560. Svoboda zde zmiňuje, že ostění s lištou a profilovanými římsami kolem oken směřující do nádvoří a nadpražní římsy zachované v příčných zdech druhého podlaží, mají již renesanční charakter.

Jedním z důležitých zdrojů pro vizuální představu ledečského hradu se stala publikace *Hrady, zámky a tvrze království českého*⁴, od Augusta Sedláčka. August Sedláček nás informuje o východním stavení se třemi podlažími, nazývaném též velký palác či dům, jehož omítková rustika ukazuje na upravení v 16. století. Taktéž zmiňuje objekt malého paláce o třech podlažích, v němž se nacházely panské pokoje spojené ve všech patrech dřevěnou pavlačí, což dokazují fragmenty krakorců na fasádě. V severovýchodním rohu se zachoval renesanční kamenný portál osazený ozdobně tesanými kameny, napravo od

¹ Karel Jaromír Erben, *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae (Pars I)*, Praha 1855

² Antonín Profous, *Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní význam a změny*, díl II. CH-L, Praha 1949

³ Tomáš Durdík, *Castellologica bohemica*, 1993, č. 3.

⁴ August Sedláček, *Hrady, zámky a tvrze Království českého*, díl XII., Praha 1997

něj se dochoval druhý kamenný portál jednoduššího provedení, k němuž se vystupuje po kamenných schodech. V rohu nádvoří se v místech před kamenným portálem nachází štíhlé sloupy, které nesou ozdobný altán. Dle Sedláčka⁵ obojí mistrně vytvořili vlašští stavitelé v 16. století.

Autoři naučných a populárně-naučných publikací se ve většině případech zabývali především obecnou historií vlastnictví ledečského panství, popřípadě drobnými zmínkami o celkové stavební historii, ale podrobnější stavební historií z dob renesance nevěnovali pozornost. Při popisu historických souvislostí, včetně stavební historie v době renesance, diplomová práce vychází zejména z podrobně sepsaného stavebně – historického průzkumu průzkumu, který vytvořil roku 1998 Ladislav Svoboda, ve spolupráci s Ivanou Ebelovou a Martinem Ebelem. Autoři se zde zabývají dějinami objektu, architektonickým rozbořem stavby, stavební historií, hodnotnými architektonickými prvky, hlavními architektonickými a stavebně technickými závadami a náměty pro památkovou obnovu.

Následné zmínky o renesančních úpravách hradu Ledec se nachází v publikaci z roku 2010 s názvem *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Leděčském*⁶ od Josefa Soukupa. Autor zde zmiňuje, že zámek byl v 16. století opatřen škrábanou psaníčkovou rustikou, v koutě zbudovali kamenné schodiště, na dvoře vystavěli dvoupatrovou loggii, okna opatřili žulovými tesanými futry a na východním konci paláce vystavěli přízemní loggii či sala terrena. Text obohacují nákresy profilů ostění uplatňující se v zámku a situační plán zámku s okolím.

Téma stavebních renesančních úprav v období vlastnictví rodu Trčků z Lípy na zámku ve Světlé nad Sázavou dosud stojí mimo hlubší zájem badatelů, tudíž se k tomuto tématu váže nedostatek materiálů reflektující danou problematiku. V současné době probíhá postupná rekonstrukce celého objektu zámku. Přestože na zámku nebyl proveden komplexní stavebně historický průzkum, při prováděných stavebních či restaurátorských pracích probíhají lokální průzkumy konkrétních částí objektu se zaměřením na danou

⁵ August Sedláček, *Hrady, zámky a tvrze Království českého*, díl XII., Praha 1997

⁶ Josef Soukup, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese ledečském*, Praha 2010

problematiku. Lokální průzkumy tak mnohdy rozkrývají nová zjištění, která přispějí k následnému přiblížení stavebně historického vývoje objektu.

O zámku ve Světlé nad Sázavou se lze dočíst v periodiku *Památky archaeologické a místopisné*⁷ z roku 1863. Autor článku Jeroným Solař čtenáře nejprve uvádí do historie města a panství. Zmiňuje zde, že nejstarší objekt zámku se nachází vpravo na nádvoří tvořící tvrz, kterou nechal vystavět Burian Trčka z Lípy roku 1567. Taktéž zmiňuje, že „*Nejpamátnější v ní jest osmero původních dveří dubových, velmi pěkně a uměle vykládaných. Na všech skoro jsou mimo znak Trčkovský rozličné okrasy ano i obrazy zřícenin a tvrzí a spolu i rok 1567.*“⁸ Tento výrok je částečně nepravdivý, jelikož se na zámku dochovalo 13 renesančních intarzovaných dveří.

O historii města Světlá nad Sázavou a přilehlých vesnic pojednává Karel Seidler v díle *Kronika města Světlá od roku 1207 – 1886*⁹ z roku 1887. O stavebních úpravách v době renesance se však nezmiňuje.

O historických událostech týkající se zámku ve Světlé a jeho okolí nás informuje Josef Emler v knize *Regesta diplomatica necnon epistolaria Bohemiae et Moraviae*¹⁰ z roku 1890. Seidler vychází z poznatků Trčkovského urbáře, který podává informace o lokalitách světelského panství, poddanských povinnostech, režijním hospodářství, avšak o renesančních úpravách zde není zmínky.

Roku 1995 vydal Jan Urban stavebně historický průzkum zámku, jehož obsah je nedostačující k řešení problematiky stavebních úprav renesanční fáze zámku. Autor se zabývá především dějinami objektu a zmínky o stavebních pracích jsou spíše minimální. Průzkum obsahuje obecný popis stavebních konstrukcí zámku, které nezařazuje do jednotlivých uměleckých slohů. V textu se lze dočíst, že v listině z roku 1578 Burian Trčka oznamuje vystavění tvrze Světlé, jejíž dokončení datuje letopočtem 1567, který se dochoval včetně latinského nápisu s iniciály stavebníka Buriana Trčky nad dveřním

⁷ Jeroným Solař, Světlá, in: *Památky archaeologické a místopisné*, 1863, č. 6.

⁸ Ibidem, s. 283.

⁹ Karel Seidler, *Kronika města Světlé od roku 1207-1886 s dějepisnými poznámkami o nejbližších vsích a místech v okolí Světlé, se statickými tabulkami a stručnými výňatky z Trčkovského Urbáře panství světelského z roku 1591*, Praha 1887.

¹⁰ Josef Emler, *Regesta diplomatica nec nec epistolaria Bohemiae et Moraviae (Pars 3)*, Praha 1890.

portálem z parku, v přízemí tzv. loveckého zámku. Následně se okrajově zmiňuje o vnitřním zařízení zámku: „*Podstatná část zámku, resp. jeho vnitřku, jest dobře zařízena, v některých místnostech jsou pak dochovány původní renesanční intarsované a inkrustované dveře z doby trčkovské.*“¹¹

Autoři naučných a populárně naučných publikací se zabývají pouze historií kláštera a stavební úpravy z doby renesance zmiňují pouze okrajově. August Sedláček v knize *Hrady, zámky a tvrze království českého*¹² z roku 1997 zmiňuje, že Burjan Trčka z Lípy založil v místech části zámku roku 1568 tvrz a nad vchodem umístil latinský nápis v překladu: „*Není pokoje na tomto světě.*“

Pramenů zabývajících se objektem Trčkova hradu je minimum, jelikož problematika stavebního vývoje hradu stojí dosud mimo hlubší zájem badatelů. Naučná a populárně naučná literatura se spíše zabývá areálem kláštera a Trčkův hrad zmiňuje pouze okrajově, v souvislosti s vlastnictvím rodu Trčků z Lípy.

Emanuel Poche v soupise *Umělecké památky Čech* 4¹³, vydané roku 1982 zmiňuje, že 1. a 2. patro hradu zdobí renesanční psaníčkové a figurální sgrafito představující postavy vojáků z 2. pol. 16. století. Dále uvádí, že se v objektu nacházela opatská kaple.

Velice důležitým pramenem, který se zabývá obecnou historií, včetně stavební historie a výzdobou omítek, je stavebně historický průzkum z roku 2010 od Ladislava Sadílka. Autor v průzkumu zahrnuje dějiny objektu, architektonický rozbor, zhodnocení architektonických detailů, architektonické a stavebně technické závady, stavební vývoj a náměty pro obnovu. Součástí spisu je také grafická příloha s barevně vyznačenými fázemi stavebního vývoje konstrukcí.

Stavebním vývojem Trčkova hradu se zaměřením na figurální sgrafitovou výzdobu lunet jsem se zabývala v bakalářské práci *Trčkův hrad v areálu kláštera v Želivě*¹⁴ roku 2019. Za největší přínos práce lze považovat dohledání konkrétní grafické předlohy figurálního sgrafita od grafika Hanse Glasera z Norimberku.

¹¹ Jan Urban, *Stavebně-historický průzkum I. etapa*, Pardubice 1995, s. 26.

¹² August Sedláček, *Hrady zámky a tvrze království českého*, díl XII., Praha 1997.

¹³ Emanuel Poche (ed.), *Umělecké památky Čech IV. T-Ž*, Praha 1982.

¹⁴ Michaela Růžicková, *Trčkův hrad v areálu kláštera v Želivě*, Filozofická fakulta Univerzity Palackého, Olomouc 2019.

2. Renesanční rezidence Trčků z Lípy na Vysočině

2.1 Ledeč nad Sázavou

2.1.1 Historické souvislosti

Město Ledeč nad Sázavou patří k nejstarším osadám nacházející se na území České republiky. Název podle odborníka toponomastiky Antonína Profouse vznikl přivlastňovací příponou z osobního jména Ledek a původně znamenalo Ledkův hrad nebo dvůr.¹⁵

Rozsáhlý hradní areál Ledeč nad Sázavou se nachází ve stejnojmenném městě, v okrese Havlíčkův Brod, v Kraji Vysočina. Městské jádro, které tvoří obdélné náměstí a nepravidelné seskupení zástavby kolem farního kostela sv. Petra a Pavla, využilo ploché terasy levého břehu řeky Sázavy¹⁶. Na protějším pravém břehu řeky Sázavy, na skalním ostrohu, se nachází hradní komplex.

První písemné zmínky o Ledči pocházejí z 12. století, kdy kněžna Eliška darovala řádu Johanitů (špitálníkům sv. Jana z Jeruzaléma) ves Ledeč – „et aliam villam, quae vocatur Ledec, in provincia, quae vocatur Vritooe“.¹⁷ Osada Ledeč je zmiňována poprvé roku 1181, v souvislosti se smlouvou, ve které jsou Bertold a Lejsín z Ledče uváděni jako svědci. Podepsanou smlouvou byla ledečská osada darována premonstrátskému klášteru v Doxanech. Lze tedy předpokládat, že v této době již existovalo širší hospodářské zázemí, a rovněž existence osady a tvrze při nejmenším v polovině 12. století, ale pravděpodobně už dříve, na přelomu 11. a 12. století.¹⁸

Listinné potvrzení statků vydal Přemysl Otakar I. johanitům roku 1199.¹⁹ Predikát „z Ledče“ se vyskytuje již na počátku 13. století, v souvislosti s neznámými vladyky, jejichž příbuzenské vztahy nejsou známy. Vladykové v době přechodu do vrcholného feudalismu pravděpodobně nebyli zcela bezvýznamnými činiteli v českém království.

¹⁵ Antonín Profous, *Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní význam a změny*, díl II. CH-L, Praha 1949, s. 497.

¹⁶ Tomáš Durdík, *Castellologica bohemia*, 1993, č.3, s. 73.

¹⁷ Karel Jaromír Erben, *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae (Pars I)*, Praha 1855, s. 200.

¹⁸ Ladislav Svoboda, *stavebně-historický průzkum hradu v Ledči nad Sázavou*, Pardubice 1998

¹⁹ Karel Jaromír Erben, *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae (Pars I)*, Praha 1855, s. 200.

První zmínka se dochovala v souvislosti se smrtí rytíře Zikmunda z Ledče, který byl zřejmě roku 1220 pohřben v pražské bazilice sv. Víta. Svědčí to o skutečnosti, že páni z Ledče patřili k významným činitelům vrcholné moci.²⁰

Dle různých hypotéz se předpokládá přibližný vznik první dřevěné, pravděpodobně slovanské tvrze, která vládla panství, nadřazené svému širokému okolí již ve 13. století. Šlo např. o Chřenovice, ve kterých se nachází románský kostel z poloviny 12. století a raně středověký hrad.²¹ Také šlo o Světlou nad Sázavou, kde je dochované trojlodí kostela sv. Václava byzantinizujícího typu pravděpodobně z 11. století a další.²²

Podobně jako ve Světlé nad Sázavou lze spojovat i založení osady Leděč nad Sázavou s působením sázavského kláštera, který byl hlavním činitelem osidlujícím území Posázaví v 11. a 12. století²³, za opatů Božetěcha a Silvestra.

První zmínka o Ledči se váže k roku 1257, kdy se uvádí jméno blíže neznámého Vavřince z Ledče.²⁴ S výstavbou ledečského hradu bergfritového²⁵ typu se započalo taktéž velmi časně. Nejstarší dochované části hradu jsou hradní válcová věž se schodištěm k vrcholu v síle zdiva raně – středověkého typu, tzv. velký palác a pozůstatky jižní parkánové zdi. Vstupní cesta do hradu vedla strmým úvozem ze západní strany směřující k bráně, která se nacházela u čtyřboké obranné věže.²⁶ Rozložení středověkého hradu se příliš neliší od nynější podoby, pouze v 15. a 16. století byly přistavěny obytné stavby směrem ven od hradeb.

Pravděpodobně Jan Leděčský z Říčan v 60. nebo 70. letech 15. století nechal hrad radikálně proměnit. Zaměřil se především na obytné části hradu, jelikož neodpovídaly dobovým standardům. K paláci a navazující hradbě nechal přistavět ze severní strany křídlo, před kterým vyvstal parkán.

²⁰ Ladislav Svoboda, *stavebně-historický průzkum hradu v Ledči nad Sázavou*, Pardubice 1998, s. 3.

²¹ *Ibidem*, s. 3.

²² *Ibidem* s. 3.

²³ *Ibidem* s. 3-4.

²⁴ *Ibidem* s. 4.

²⁵ Většinou se jednalo o hrady vystavěné na ostrohu, které kombinují tři základní prvky dispozice: věž, hradbu a palác. U paty bergfritové věže byla povětšinou situovaná vstupní brána. Věže byly okrouhlého tvaru, ve výjimečných případech se užívalo tvaru polygonálního nebo čtverhranného. Věž měla obrannou funkci a z důvodu stísněných a tmavých prostor nesloužila k obytným účelům.

²⁶ Josef Soukup, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese ledečském*, Praha 2010, str. 115.

Roku 1488, po smrti Jana z Říčan a na Ledči, spravoval ledečské panství do roku 1501 jako poručník Mikuláš Trčka z Lípy a na Lipnici.²⁷ Poté se ledečského panství ujal syn Jana z Říčan a na Ledči Burjan, který zde pobýval až do roku 1541. Roku 1539 rozšířil privilegia ledečského panství.²⁸ Po smrti Burjana se majitelkou panství stala jeho jediná dcera Markéta z Říčan, provdaná za Zdeňka Meziříčského z Lomnice, jelikož Burjanova manželka Žofie ze Sovince zahynula tragickou smrtí se svými dvěma syny 19. prosince 1509: „*téhož léta...paní Ledecká tancujíc na svém hradě v Ledči sama pátá se zabila, propadši dolů skrze podlahy, neb se ten dům ve dvě roztrhl.*“²⁹

V době vlastnictví ledečského panství Markétou z Říčan, došlo roku 1541 k požáru Pražského hradu, který se rozšířil i do veliké soudní síně a následně i sklepních prostor, kde byly uloženy desky zemské.³⁰ „*V roce 1542 vydal Ferdinand I. Markétě mocný list, opravňující ji k volnému nakládání se svými statky, s výjimkou statků lenních a manských.*“³¹ O 4 roky později, roku 1545, nechala Markéta vložit do obnovených zemských desek ledečské panství, ke kterému náležel v této době hrad Ledec, poplužný dvůr, město, opuštěné hrady Chřenovice a Lacembok, tvrz Bělá, části vsí Obrvan, Chřenovice, Jedlá, Pavlovice, Dobrá Voda, Bělá, Řeplice, Sychrov, Kozlov, Leština, Olešná, Prosíčka, Lhotka, Ostrov, Souboř, Hradec Veliká, Habrky, Kožly, Sechov, Trpišovice, Chonkovice, Meziklasí, Chlistovice a Kamennou Lhotu.³² Roku 1547 Markéta ustanovila svého manžela Zdeňka Meziříčského z Lomnice a syna Jana jako dědice hradu Ledec s městem, veškerých pustých hradů a pustých i osídlených vesnic. Markéta z Říčan zemřela 2. srpna 1556 v Praze, ale její tělo bylo uloženo v tamním kostele v Ledči nad Sázavou.

Roku 1566 zemřel majitel hradu Zdeněk Meziříčský z Lomnice, manžel Markéty z Říčan. Zdeněk za svého života nechal dostavět farní kostel sv. Petra a Pavla, který nechal vyzdobit erby svého rodu. Po dokončení stavby proběhla výmalba gotické síťové klenby erbovní galerií. Erby nacházející se ve výsečích klenby jsou uspořádány do dvou řad,

²⁷ Ivana Ebelová, *Dějiny hradu v Ledči nad Sázavou*, neuvedeno místo, nedat., s. 3.

²⁸ Ladislav Svoboda, stavebně-historický průzkum hradu v Ledči nad Sázavou, Pardubice 1998, s. 4.

²⁹ Ivana Ebelová, *Dějiny hradu v Ledči nad Sázavou*, neuvedeno místo, nedat., s. 4.

³⁰ Vladimír Klecanda, *Obnovení desk zemských po požáru r. 1541*, Praha 1918, s. 11-12.

³¹ Ivana Ebelová, *Dějiny hradu v Ledči nad Sázavou*, neuvedeno místo, nedat., s. 4.

³² Ibidem, s. 4.

které doprovází jmenné štítky, jedna evangelijní a epištolní.³³ První erb evangelijní strany směrem od presbyteria náleží Zdeňkovi Meziříčskému z Lomnice a na Ledči, který je považován za patrona kostela. Jeden z erbů patří dle nápisu blíže neznámé Žofce Trčkové z Lípy³⁴, která je pravděpodobně manželkou Jana Ledeckého z Říčan, otce Buriana Ledeckého z Říčan, který daroval Ledeckým roku 1460 mýto, které vybírala vrchnost na mostě před hradem. Z této informace lze vyvodit, že Mikuláš Trčka z Lípy a na Lipnici, který vládl na ledeckém hradě v době před a po roce 1500³⁵, je příbuzný s Žofií Trčkovou. S velkou pravděpodobností se jedná o bratra Žofie, který působil na Ledči jako poručník svého nezletilého synovce Buriana Ledeckého. Mikuláš Trčka roku 1515 Burianovi Ledeckému daroval několik vsí k doživotnímu užívání, což potvrzuje pravděpodobnost tohoto tvrzení.³⁶ Erby v kruchtě nejsou označeny konkrétními jmény jako na klenbě, ale doprovází je nápisy na zdobných páskách. Čelo trojramenné kruchtě zdobí erby, které se dělí na lomnické křídlo a říčanský trojlist bez označení.³⁷ Na straně lomnické jde o erby s nápisy *Hradec etc.*, *Pernštejn etc.*, *Rožmitál etc.* a na říčanské straně *Rýzmberek etc.*, *Biskupice etc.* a *Roupov etc.* Pravděpodobně se jedná o erby rodů, se kterými měl Zdeněk Meziříčský a Markéta Ledecká velmi dobré přátelské a příbuzenské vztahy. Vztahy mezi těmito rody lze dohledat v pramenech, ale pouze velmi povrchně. Pokud se zaměříme na erb pánů z Hradce, tak z pramenných podkladů lze zjistit, že je zde vyobrazen z důvodu příbuzenských vztahů. Sestřenice Zdeňka Meziříčského Kateřina Švihovská, dcera Bohunky Meziříčské z Lomnice, se provdala za Zdeňka Lva z Rožmitálu, se kterým měla dceru Annu. Anna Rožmitálská se provdala za Adama z Hradce, kterému porodila syna, významného šlechtice Zachariáše z Hradce.

Následujícím majitelem ledeckého panství se tedy stal jediný syn Zdeňka Meziříčského Jan, který zemřel bezdětný zanedlouho po svém otci roku 1569.³⁸ I přesto, že v závěti uvedl, že odkazuje veškerý svůj majetek včetně ledeckého hradu své manželce Johance z Lípy, tak panství připadlo jeho sestře Žofii, která se provdala za Jaroslava Trčku z Lípy a na Větrném Jeníkově. Stalo se tak kvůli závěti Janovy matky Markéty z Říčan roku 1547,

³³ František Pleva, *Ledecké dominanty: děkanský kostel sv. Petra a Pavla*, Ledec nad Sázavou 2002, s. 10.

³⁴ „Zofka Trczkowna z Lippy“

³⁵ František Pleva, *Ledecké dominanty: děkanský kostel sv. Petra a Pavla*, Ledec nad Sázavou 2002, s. 11.

³⁶ Ibidem, s. 12.

³⁷ Vladimír Jan Sedlák, *Erbovní vývod v kostele ledeckém*, 1970, s. 7.

³⁸ Ladislav Svoboda, *Ledecké dominanty: hrad*, Ledec nad Sázavou 2002, s. 8.

v níž se mimo jiné praví „...v případě, že by Jan nezanechal po sobě žádné potomky, tehdy má statek připadnout Markétiným dcerám, které by se o něj spravedlivě rozdělily.“³⁹

Ke klíčovým osobnostem hradu tedy neodmyslitelně patří Jaroslav Trčka, syn Jana staršího Trčky, který získal ledečské panství sňatkem s Žofií Markétou. Zajímavostí je, že si Jaroslav nenechal zvěčnit své jméno v heraldické výzdobě děkanského kostela sv. Petra a Pavla v Ledči ve spojení s manželstvím s Žofií a jeho párovou heraldickou prezentací, jako je tomu v případě u jiných šlechticů⁴⁰ a jejich chotí. Mezi lety 1573 a 1578 rozšířil své ledečské panství o několik dalších vesnic. Roku 1574 zakoupil po smrti Jana Podolského tvrz Podolí, kterou připojil k ledečskému panství.⁴¹ Mezitím po dlouhém soudním sporu získal do svého vlastnictví zámek Opočno, které mohlo ledečské sídlo upozadovat. Jaroslav Trčka požádal Rudolfa II., aby vydal mocný list opravňující jej svobodného nakládání s veškerým majetkem vyjma manských a lenních statků.⁴² Rudolf II. jeho žádosti vyhověl a roku 1583 mocný list vydal. O tři roky později Jaroslav pořídil vlastní testament ustanovující poručníky manželku Johanku Trčkovou ze Žerotína, Viléma z Rožmberka, Mikuláše Trčku z Lípy, Jiřího Hraběte z Gutštejna, Jana Jetřicha staršího ze Žerotína a Mikuláše Salomona z Lípy.⁴³ Současně ustanovil, že dokud se jeho dcery neprovdají, tak budou pobývat na ledečském panství se svou matkou Johankou. V závěti Jaroslav uvedl, že pokud jeho synové zemřou bezdětní, ledečské panství připadne manželce Johance a dcerám.

V expozici Kamenného domu v Kutné Hoře se nachází okenní terče s vyobrazením trčkovského erbu s opisem „YAROSLAW . TRYCZKA . Z . LYPPY . NA . LEDCZY . A . WOPOCZNIE . 1 . 5 . 8 . 6“.⁴⁴ Terč získalo muzeum stříbra do svých sbírek darem, jehož předání se uskutečnilo před rokem 1890. V dané věci není více informací. Vystává zde tedy hypotéza, že se může pravděpodobně jednat o terč z děkanského kostela sv. Petra a Pavla v Ledči nad Sázavou, který nechal vyrobit majitel hradu Jaroslav Trčka z Lípy na

³⁹ Ibidem, s. 8.

⁴⁰ Párová heraldická prezentace Václava ze Švamberka a jeho manželky Kateřiny Meziříčské z Lomnice, Václava Berky z Dubé a jeho manželky Magdaleny Meziříčské z Lomnice.

⁴¹ Tomáš Šimek (et. al.), *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, Praha 1989, s. 257.

⁴² Ivana Ebelová, *Dějiny hradu v Ledči nad Sázavou*, neuvedeno místo, nedat., s. 3.

⁴³ Ibidem, s. 5.

⁴⁴ Jiří Roháček, *Nápisy města Kutné Hory: Kutná Hora, Kaňk, Malín a Sedlec včetně bývalého cisterciáckého kláštera*, Praha 1996, s. 120.

Ledči a Opočně jako vlastní prezentaci formou, která doplňovala heraldickou výzdobu klenby a kruchty.

Z doby vlastnictví ledečského sídla Jaroslavem Trčkou se dochoval urbář, datovaný rokem 1587. Bohužel zmínka o ledečském sídle je zcela povrchní: „...zámek Ledeč ve svém položení, při témž zámku pivovar a mlejn.“⁴⁵ Jaroslav Trčka z Lípy na Ledči a Opočně zemřel 13. června 1588. Po smrti Jaroslava Trčky došlo k četným sporům týkající se majetku mezi Johankou a synem Jindřichem. Jaroslavova poslední vůle zapříčinila zlobu syna Jindřicha, který následně po smrti svého otce roku 1588 vyloupil ledečský zámek.⁴⁶ V deskách zemských se uvádí, že „v pokoji zvaném frauzimor, ve sklepích za fraucimorem, též ve sklepě za panským pokojem, svršky a klenoty... sám o své újmě nedávše domu toho nic komorníku pořádně sepsati se ujal a zmocnil.“ Tyto majetkové spory zapříčinily prodej ledečského panství. 1. září 1590 prodali poručníci Jaroslavových dětí s údajným souhlasem vdovy Johanky Trčkové ledečské panství⁴⁷ bratrovi Jaroslava Trčky Burjanovi Trčkovi z Lípy na Světlé a Veliši.⁴⁸ Po smrti Burjana Trčky, roku 1591, připadly ledečské statky synům Janu Rudolfovi, Maxmiliánovi a Burjanu Mikuláši. Johanka následně podala stížnost týkající se levného prodeje panství Burjanovi Trčkovi a ohrazující se proti svému neuspokojivě nízkému podílu.⁴⁹ Z podnětu vdovy Johanky Trčkové došlo znovu k projednání staré kupní smlouvy a na základě nové smlouvy z roku 1591 uzavřené mezi všemi zainteresovanými stranami se rozdělily jednotlivé statky.⁵⁰ Smiřické statky připadly potomkům Jaroslava Trčky z Lípy a ledečské statky synům Burjana Trčky z Lípy, Burjanovi Mikuláši Trčkovi, Janu Rudolfovi a Maxmiliánovi. Roku 1594 připadla Ledeč a Světlá Maxmiliánovi a začala tedy jeho samostatná vláda na těchto panstvích. Do této doby spravovali všichni tři bratři nedílně statky ve Světlé nad Sázavou, Ledči nad Sázavou a Veliši. Maxmilián se nikdy neoženil a zemřel jako svobodný tři roky poté, co získal panství v Ledči a Světlé.

Koncem 16. století byly hradní omítky opatřeny psaníčkovou sgrafitovou rustikou, která se ve velké míře dochovala dodnes. Psaníčková výzdoba na bergfritové věži je již

⁴⁵ Ladislav Svoboda, *Ledečské dominanty: hrad*, Ledeč nad Sázavou 2002, s. 9.

⁴⁶ Ivana Ebelová, *Dějiny hradu v Ledči nad Sázavou*, neuvedeno místo, nedat., s. 6.

⁴⁷ Zámek a město Ledeč, přilehlé vesnice, pusté hrady i tvrze.

⁴⁸ Ivana Ebelová, *Dějiny hradu v Ledči nad Sázavou*, neuvedeno místo, nedat., s. 6.

⁴⁹ Ibidem, s. 7.

⁵⁰ Ibidem, s. 7.

novodobá. Sgrafitová výzdoba se nacházela i v interiérech čelního paláce. V místech lomu obou křídel palácové budovy se nechalo zbudovat kamenné schodiště vedoucí do dvora dvoupatrové loggie.⁵¹ Otvory oken a dveří se opatřily žulovými tesanými ostěními a v patrech se položily podlahy.

Po smrti Maxmiliána majetek připadl bratrovi Janu Rudolfovi na Velíši, Kumburce, Světlé a Lipnici.⁵² Jan Rudolf Trčka z Lípy se oženil s Marií Magdalenou z Lobkovic, dcerou Ladislava staršího z Lobkovic a hraběnky Magdaleny Lobkovicové, rozené ze Salmu. Roku 1603 se Jan Rudolf stal nejmajetnější šlechticem českých zemí. V literatuře se uvádí, že Jan Rudolf byl protestantem (umírněným utrakvistou), který zůstal věrný císaři Ferdinandovi II. i v době stavovského povstání.⁵³ Pán na Ledči Jan Rudolf Trčka z Lípy prodal panství své tchýni Magdaleně Lobkovicové, hraběnce ze Salmu, která jej následně odkázala svému manželovi Ladislavu nejstaršímu z Lobkovic.⁵⁴ Leděcké panství zdědil syn Ladislava staršího z Lobkovic a Magdaleny, Jan Mikuláš, který roku 1614 zemřel. Majetek zdědila jeho manželka (sestřenice) Eva Eusebie z Lobkovic, která byla donucena dva roky po smrti svého manžela tehdy již velmi zadlužené panství prodat zpět původnímu majiteli Janu Rudolfovi Trčkovi z Lípy a na Světlé.⁵⁵ V tržové smlouvě se uvádí „zámek Ledec s předhradím se zahradním lusthausem“ a dalším příslušenstvím.⁵⁶

Vzestup rodu Trčků z Lípy nastal po bitvě na Bílé Hoře, kdy využili prodeje zkonfiskovaných statků, které zakoupili za nízkou cenu a tím rozšířili jejich dominium. Syn Jana Rudolfa Trčky z Lípy, Adam Erdman Trčka, byl zavražděn v Chebu 25. února 1634, společně se svým švagrem Vilémem Kinským, při atentátu na Albrechta z Valdštejna. Otec Adama Erdmana Jan Rudolf byl skrze podezření ze spiknutí proti císaři Albrechtovi několikrát vyslýchán i vězněn a po jeho smrti 29. září 1634 mu Ferdinand II. neuznal sepsanou závěť, ve které odkazuje svůj veškerý majetek v hodnotě 4 miliónů zlatých.⁵⁷ V závěti uvedl, že Ledec má připadnout Ferdinandu Robmhapovi ze Suché na

⁵¹ Josef Soukup, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese ledečském*, Praha 2010, s. 117.

⁵² Ladislav Svoboda, *stavebně-historický průzkum hradu v Ledči nad Sázavou*, Pardubice 1998, s. 7.

⁵³ Tomáš Zdechovský, *Náboženské poměry a rekatolizace na panství ledečském*, in: *Vlastivědný sborník havlíčkobrodský*, Havlíčkův Brod 2006, č.20, s. 143.

⁵⁴ Tomáš Šimek (et. al.), *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, Praha 1989, s. 258.

⁵⁵ Ibidem, s. 258.

⁵⁶ Ladislav Svoboda, *stavebně-historický průzkum hradu v Ledči nad Sázavou*, Pardubice 1998, s. 7.

⁵⁷ Tomáš Zdechovský, *Náboženské poměry a rekatolizace na panství ledečském*, in: *Vlastivědný sborník havlíčkobrodský*, Havlíčkův Brod 2006, č.20, s. 146.

Třemošnici a ledečskému hejtmanovi Janu Humpoleckému z Bukovic. Roku 1636 se na základě rozsudku rozhodlo, že „*paměť Jana Rudolfa Trčky a jeho manželky pro jejich vytčená provinění za proklatou byla vyhlášena a veškeré jmění a statky po nich zůstalé královské komoře jsou přisouzeny*“⁵⁸. Jan Rudolf byl posledním majitelem ledečského panství pocházející z rodu Trčků z Lípy, jelikož po konfiskaci trčkovského majetku získal ledečské statky darem od císaře Ferdinanda II. nizozemský šlechtic Adrian, baron z Enkefurtu. Na ledečském panství pokračovala pozvolná rekatolizace, po které následovala konfiskace Trčkova majetku a převzetí panství baronem Adrianem.⁵⁹ Ferdinand II. stanovil baronu Adrianovi podmínku, že musí zaplatit veškeré trčkovské dluhy, které činily přes 40 000 zlatých.

2.1.2 Architektonický rozbor Ledče nad Sázavou v době renesance

Ledečský hrad prošel v průběhu několika staletí mnohými stavebními úpravami. V době renesance, přibližně kolem roku 1550, proběhla úprava hradního areálu, především interiérů palácového stavení. Markéta Leděčská z Říčan společně se svým manželem Zdeňkem Meziříčským z Lomnice nechali navýšit hmotu hradu o celé jedno podlaží. Součástí úprav bylo pokrytí vnějšího pláště hradu sgrafitovou výzdobou s motivem psaníček. Majitelé se rozhodli započnout výstavbu tzv. velkého paláce, který se nachází na východní straně hradu. Z této doby lze na hradě spatřit obdélné profilované renesanční ostění oken a lodžiový přístavek k palácovému schodišti.⁶⁰ V přízemní síni poblíž schodiště se nacházela křížová klenba, která se zachovala v poměrně dobrém stavu, stejně jako ornamentální sgrafitová výzdoba.⁶¹ Síně však byla znehodnocena destruktivním stavebním zásahem formou novodobé přístavby.

Hrad procházel častými přestavbami, tudíž se mnoho prvků nedochovalo. Přízemní síň vrcholila renesanční klenbou, která byla při průběžných opravách znehodnocena.⁶² Blíže nespecifikovaná zadržka v jihovýchodním koutě dolního nádvoří, kterou pokrývala sgrafitová výzdoba dokládá, že byly obě budovy vzájemně propojeny.⁶³ Historici se

⁵⁸ Ladislav Svoboda, stavebně-historický průzkum hradu v Ledči nad Sázavou, Pardubice 1998, s. 9.

⁵⁹ Tomáš Zdechovský, Náboženské poměry a rekatolizace na panství ledečském, in: *Vlastivědný sborník havlíčkobrodský*, Havlíčkův Brod 2006, č.20, s. 137.

⁶⁰ Ladislav Svoboda, stavebně-historický průzkum hradu v Ledči nad Sázavou, Pardubice 1998, s. 38.

⁶¹ Ibidem, s. 38.

⁶² Ibidem, s. 38.

⁶³ Ibidem, s. 96.

domnívají, že jižní křídlo hradu nebylo v průběhu stavebních úprav navyšováno, tudíž mělo vždy tři podlaží. Dokládá to i nejvyšší západní část křídla, která je vystavěná na svažitém skalnatém terénu. Budova měřící kolem 50 metrů, v době renesance ve východní části zkrácená, se vyznačuje proměnlivostí šířky od 6 do 10 metrů. Překvapující skutečností je, že budova nebyla přerušena v místech mezi předhradím a hradem, v těsné blízkosti proražené brány.⁶⁴ K pravé straně vstupní brány se nechalo přistavět západní průčelí nově zbudované stavby, ke které se počátkem 16. století představil krátký koridor s novou vstupní bránou. Brána měla pravděpodobně jedno patro a odpovídala tvaru hranolu vrcholící stanovou střechou, kterou tvořila nejspíše šindelová krytina. Půdorysná dispozice odpovídala přinejmenším dnešnímu přednímu dílu průjezdu. O jejích následujících přestavbách nejsou doloženy žádné písemné dokumenty.

V době správy ledečského panství poručíkem Mikulášem Trčkou z Lípy na přelomu 15. a 16. století pravděpodobně nedocházelo ke stavebním aktivitám. Z pramenů není známo, zda se některé stavební úpravy prováděly již za Mikuláše Trčky z Lípy, nebo až za jeho následovníka Burjana Trčky z Lípy. Z počátku 16. století pochází subtilní jádro hradu s průjezdem vnitřní brány, která se nachází mezi jižním křídlem předhradí a raně gotickou věží.⁶⁵ Toto zjištění potvrzuje odkryté pozdně gotické okenní ostění, které má obvyklou hlazenou paspartu, jejíž výskyt se předpokládá taktéž i kolem oken malého paláce.⁶⁶ Na ostění se dochovaly zbytky červené polychromie, ale nelze jednoznačně určit, zda se jedná o fragment z této doby nebo jde o pozůstatek pozdějších úprav z dob baroka. Přízemí budovy dle stavebně historického průzkumu nemělo zaklenutý strop, bylo tedy plochostropé a na jižní straně se nacházel průjezd, jehož západní portál vyjmuli a zbylo po něm pouze široké odsazení.⁶⁷ Dále se zde nacházela místnost obdélného půdorysu, jejíž západní strana obsahovala široké okenní výklenky, které vylehčovaly danou stěnu.⁶⁸ V severní stěně se na levé straně vyskytoval průchod směřující na parkán.

⁶⁴ Ibidem, s. 96.

⁶⁵ Ibidem, s. 97.

⁶⁶ Ibidem, s. 97.

⁶⁷ Ibidem, s. 97.

⁶⁸ Ibidem, s. 97.

První patro budovy mělo na vstupní západní straně konstrukci, která byla výrazně vykonzolovaná.⁶⁹

Následujícím vlastníkem ledečského panství se stal Burjan, syn Jana z Říčan a na Ledči, za jehož správy se provedlo mnoho stavebních úprav. Nejvýraznější stavební aktivitou Burjana bylo postavení tzv. Malého paláce. Budovu nechal postavit po tragické smrti jeho manželky Žofie ze Sovince s jeho dvěma syny, kteří zemřeli následkem zřícení podlaží stávajícího paláce 19. prosince 1509. Ve stejném roce nechal stavebník Burian postavit západní věž ledečského farního kostela sv. Petra a Pavla.

Třípatrová stavba nového paláce s jednotraktovou obdélnou dispozicí měřila přibližně 40 metrů. Budova využila prostoru horní úrovně parkánu na severní straně, severozápadní nároží zasáhlo do zdi parkánu a muselo být podepřeno vysokým opěrným pilířem.⁷⁰ Palác koncipovali jako solitérní stavbu, jejíž část v budoucnu ubourali a starý palác tak ponechali jako zříceninu k následnému odstranění. Úsudek vzešel dle porovnání dispozice sklepa, který nekoresponduje s dnešním půdorysem.⁷¹

Stavba nového paláce s jednotraktovou dispozicí měla v přízemí celkem 5 místností, 2 větší a 3 přibližně o polovinu menší. Tři místnosti nacházející se na místech, pod nimiž se nerozkládal sklep, měly klenuté stropy. Pravděpodobně i sklep vrcholil klenbou. Ostatní místnosti v přízemí měly strop tvořený z dřevěných trámů, v případě velkých sálů řezaný trámový strop s průvlakem. Do dnešní doby se tyto stropy nedochovaly.

Dle polohy nedochovaných arkýřů na severní průčelní straně, již v 1. patře chyběla dvojice středních příček a vznikla tak pravděpodobně jednoduchá dispozice s impozantním středním sálem a postranními místnostmi menších rozměrů, které sloužily jako světnice.⁷² Horní patro mělo výšku přes 4 metry a rozlehlou prostoru dělily zřejmě tenké příčky.

Burjan zemřel roku 1541 a panství tehdy zdědila jeho dcera Markéta z Říčan, která si vzala za manžela Zdeňka Meziříčského z Lomnice. Ryze renesanční prvky přestaveb je velmi obtížné datovat. Lze vycházet ze sgrafitového medailonu jižního průčelí malého

⁶⁹ Ibidem, s. 97.

⁷⁰ Ibidem, s. 97.

⁷¹ Ibidem, s. 97.

⁷² Ibidem, s. 97.

paláce, na kterém je uvedený letopočet 1556. V tomto roce taktéž zemřela Markéta z Říčan. V případě vyobrazeného medailonu a jeho navazující sgrafitové výzdoby přízemního sálu paláce a altánu nacházejícího se na jihovýchodní terase se jejich úsilí po přesídlení na ledečské panství z Vranova počátkem 50. let 16. století soustředilo na stavební úpravy reprezentačních budov a prostor hradu.⁷³

Plášť nového malého paláce opatřili renesanční sgrafitovou výzdobou, ale provedli i menší stavební úpravy. Přízemí paláce završili zaklenutím, sál na východní straně rozdělili na menší prostory a větší vzniklou prostoru opatřili sgrafitovou výzdobou.⁷⁴ Rozsáhlý sál v 1. patře rozdělili příčkami a vznikly tak 3 samostatné místnosti. Dvě místnosti na východní straně byly klenuté s výsečemi, což dokládá dochovaný otisk, který uvádí: „...*dvoje na sobě klenutý pokoje*“.⁷⁵ Během těchto úprav pravděpodobně došlo k odstranění velkého arkýře nacházejícího se na severním průčelí paláce. Na místě původního arkýře se nechala zbudovat úzká klenutá nika. Do doby vypuklého požáru roku 1879 na malém paláci nejspíše přetrvával původní vysoký krov, který se při stavbě opatřil na obou užších stranách strmými polovalbami, které kryly kabřince obdélného tvaru.⁷⁶

V průběhu stavebních prací probíhala přestavba terasy na jihovýchodní straně, obnova raně gotického paláce, který se napojil na malý palác a přestavba jihovýchodního křídla v obytné prostory. Mezera mezi tzv. malým a velkým palácem se vyplnila zástavbou, což dokládají vtažené hluboké přízední pilíře klenby, které vyrovnávaly nepravidelný prostor. V přízemní části nádvorní zdi paláce bylo naznačeno arkádové loubí.⁷⁷ O vzhledu tehdejších místností jednotlivých pater paláce lze říci velmi málo. V 1. patře se rozprostíral velký sál, ve 2. patře jižní části zbyly fragmenty výsečové neckové nebo klášterní klenby, na levé straně východního průčelí se dochovalo kamenné ostění sdruženého okna a na pravé straně dvojice kamenných konzol na místě, proti nimž se dnes nachází vnitřní příčná zeď.⁷⁸

⁷³ Ibidem, s. 98.

⁷⁴ Ibidem, s. 98.

⁷⁵ Ibidem, s. 98.

⁷⁶ Ibidem, s. 99.

⁷⁷ Ibidem, s. 99.

⁷⁸ Ibidem, s. 99.

Místnosti přízemí jihovýchodního křídla vrcholily klenbou. Tuto budovu o kus prodloužili směrem k západní straně. Na kresbě Antona Johanna Venuta⁷⁹ vyobrazující pohled na hrad a město z východní strany lze spatřit východní stranu budovy, která má vykrajované okraje a dvojitou římsu členící fasádu na první a druhé patro.

Došlo také k úpravě jihovýchodní nárožní bašty. V severní části hradu, v místech, kde bylo založeno na nové tarasní zdi, se vystavělo patrové zahradní křídlo, které se otevřelo v přízemní části arkádovým ochozem směřující do malé zahrady.⁸⁰ Zahradu uzavíral na východní straně altánek o čtvercovém půdoryse. O rozsahu a podobě se lze pouze domnívat. Ze spodních částí se dochoval severní taras, malá část obvodové zdi s fragmenty tzv. prevétu, část jižní zdi s terakotovým portálem a jedním a půl klenebního pole arkádové chodby s toskánským sloupem. Dále se dochoval altán v jihovýchodním nároží terasy. Představu o podobě altánku si lze udělat z Venutovy veduty, která zachycuje jednopatrový altán a na východní straně prevét nacházející se mezi úrovní 1. a 2. podlaží barokně upraveného zahradního křídla.

Na severovýchodní straně horního nádvoří se nacházel hlavní vstup do hradu, před jehož schodiště představili arkádovou předsíň, která nesla sloupovou lodžii s balustrádovým zábradlím.⁸¹ Dnešní balustry pochází pravděpodobně z konce 19. století. V jihovýchodním koutě horního nádvoří se nacházela arkádová předsíň prolamující se do patrového rizalitu. Průčelí rizalitu bylo opatřeno psaníčkovou výzdobou vrcholící římsou a atikou, kterou dělily pilastry. Spodní dochovaná část atiky a dvě redukované komínové hlavice dokládají poslední pozůstatek renesanční úpravy v úrovni střech.⁸²

Dalším renesančním prvkem vyobrazeném na vedutě města a hradu od J. Venuty z roku 1796 je štít jižního křídla střechy, který neobsahuje pilastry jako atika. Tyto stavební prvky pochází pravděpodobně z doby vlastnictví panství rodem Trčků z Lípy.

⁷⁹ Anton Johan Venuto byl kreslíř, grafik a malíř zabývající se především tvorbou akvarelových vedut, které nám dokumentují řadu hradů a zámku. Zaměřuje se především na architektonické prvky a krajinné vyobrazení, které má pro nás vysokou dokumentární hodnotu. Narodil se roku 1746 v Jevišovicích a zemřel roku 1833 v Hradci Králové.

⁸⁰ Ladislav Svoboda, *stavebně-historický průzkum hradu v Ledči nad Sázavou*, Pardubice 1998, s. 99.

⁸¹ Ibidem, s. 99.

⁸² Ibidem, s. 99.

Přestavbu hradu před rokem 1556 mimo jiné dokládá již zmiňovaný medailon sgrafitové výzdoby jižní stěny malého paláce, ale i shoda arkádových lodžii s nosným systémem kruchty, které se nacházejí v přízemní části farního kostela, která se datují do roku 1554 ve výmalbě klenby hlavní lodi.⁸³ Datování přestavby lze odvodit z užití podobných prvků na jiných stavbách pocházejících z této doby. Podobnost podporují terakotová ostění, která jsou zcela totožná s terakotami, které se využily při výstavbě Pernštejnského paláce na Pražském hradě.⁸⁴ Terakoty z Pernštejnského paláce vytvořili italští umělci a pocházejí přibližně z doby mezi lety 1555⁸⁵ a 1560. Z této informace lze usoudit, že práce na ledečském panství proběhly v podobném časovém rozmezí, ale i přesto však nelze vyloučit, že mohly dokončovací práce proběhnout v pozdějším období.

Za dob vlastnictví Žofií, jejímž manželem se stal Jaroslav Trčka z Lípy a na Větrném Jeníkově, pokračovala renesanční přestavba hradu. Bohužel podíl Trčků z Lípy na úpravách paláce nelze rozlišit, avšak pravděpodobně mu nasvědčují úpravy trčkovského sálu.⁸⁶

Na jižní stěně sálu západního křídla jihozápadní budovy se v prvním patře při opravách hradu odhalil letopočet 1586 jako součást psaníčkové sgrafitové výzdoby. Tato skutečnost je velmi zásadní v tom, že poskytuje představu o pokračujících renesančních úpravách hradu. Tento prvek, který byl součástí původní exteriérové výzdoby dokládá pravděpodobnost dokončení renesanční přístavby jižního křídla této budovy. Západní křídlo tedy zatím postaveno nebylo. V místech pod pavlačí se nacházely arkády, jejichž součástí jsou hranolové okosené pilířky, totožné jako ve dvoulodí křížových kleneb jižního křídla odpovídající ještě gotickému cítění, které se používaly převážně v měšťanské architektuře do 50. let 16. století.⁸⁷ Vystává zde otázka, z jakého důvodu se ve stavebních prvcích panského sídla uplatnily pilířky využívající se především v měšťanském prostředí. Pravděpodobně by se mohlo jednat o předem vyrobené pilířky nebo druhotné využití, které mohou znamenat ztížené přesnější datování jednotlivých stavebních etap.

⁸³ Ladislav Svoboda, *stavebně-historický průzkum hradu v Ledči nad Sázavou*, Pardubice 1998, s. 100.

⁸⁴ *Ibidem*, s. 100.

⁸⁵ Pavel Preiss, *Italští umělci v Praze: renesance, manýrismus, baroko*, Praha 1986, s. 38.

⁸⁶ Ladislav Svoboda, *stavebně-historický průzkum hradu v Ledči nad Sázavou*, Pardubice 1998, s. 100.

⁸⁷ *Ibidem*, s. 101.

Do renesančních úprav lze řadit i osazení okenních ostění, které prorážejí směrem do nádvoří. Prostory nejvyššího podlaží mají převážně renesanční křížové klenby, tudíž lze předpokládat, že nejvyšší patro bylo vystavěno v tomto období. Průčelí směřující k městu bylo dle fragmentů bohatě členěno pěti arkýři a fasáda směřující do nádvoří byla členěná lunetovou římsou, což zachycuje plán krovu z roku 1794.⁸⁸

Křídlo západní strany mělo dvě patra a vystavěli jej až po roce 1586, což dokládá letopočet ve sgrafitové výzdobě fasády. V každém patře se nacházel velký sál klenutý valenou klenbou a výsečemi doplněnými při mladších stavebních úpravách. Rozměry sálů prvního a druhého patra se lišily, jelikož dolní sál byl zkrácen skrze průjezd směřující k dolní bráně.

Pavlač, která se nachází nad arkádou by postrádala při jednoduchosti dispozice přilehlého hlavního traktu význam, pokud by od začátku nesměřovala na přechod k západní baště opevnění severní strany.⁸⁹ Venutova kresba z roku 1796 vyobrazuje tento přechod jehož součástí byl ochoz krytý střechou, kterou nesly sloupky.

Stavební úpravy proběhly i v prostorách kolem válcové věže. Jižní křídlo s průjezdem rozšířili směrem na východní stranu přístavbou užších rozměrů. Nad průjezdem směřujícím z dolního nádvoří k hornímu, lze spatřit fragmenty sgrafitové výzdoby, jejíž zajímavostí je vertikální uspořádání psaníček. Tento prvek nemá v okolních rezidencích obdoby. Na východní straně průjezdu lze spatřit pozůstatky roubení či hrázdění na dřevěných podpěrách. Severně od věže nechali postavit budovu, z níž se zachovala část přízemní arkády, která se podobá arkádě pod pavlačí dolního nádvoří.

Veškeré starší části hradu prošly renesanční přestavbou, při níž se zástavba dále rozšířila. Dle Augusta Sedláčka hrad pokrývala sgrafitová výzdoba veškeré fasády hradu, a to i vnitřní strany hradeb.⁹⁰ Na horním nádvoří vyjma věž se použil motiv jednoduchého kvádrování, kdežto na zbylých fasádách se uplatňoval psaníčkový vzor. Nelze vyloučit, že zde pracoval několik desetiletí jeden zednický mistr, jelikož se zde projevuje jeho

⁸⁸ Ibidem, s. 101.

⁸⁹ Ibidem, s. 101.

⁹⁰ August Sedláček, Ledec hrad, in: *Hrady, zámky a tvrze Království českého*, díl XII., Praha 1997, s. 98.

individuální přístup k tvorbě s nahodilým uplatněním motivu akantu v atypických polích.⁹¹

Nelze s přesností určit, do kterého období některé stavební úpravy zařadit, jelikož se práce mohly protáhnout z důvodu změn vlastníků panství. Trhové smlouvy z roku 1598 a 1616 zaznamenávají zámek s předhradím a lusthausem, čímž je pravděpodobně myšleno jihovýchodní křídlo se zahradní terasou.⁹²

Do stavebních prací možno zařadit i výstavbu pětibokých bašt, které se nacházejí po bocích západní brány hradu sloužící k aktivní obraně hradebních zdí. Obdobné bašty, které jsou součástí fortifikačního opevnění se nachází na Frýdlantu, postavené mezi lety 1646 – 1647.⁹³ Podobné bašty lze spatřit na městském opevnění v Bechyni pocházející z doby vlády Jiřího z Poděbrad či z konce 70. let 15. století. Pětiboké bastiony byly součástí fortifikačního opevnění v českých zemích již od počátku 15. století. Na ledečském panství tento typ bašt vznikl po výstavbě západního křídla jihozápadní budovy, tedy po roce 1586.⁹⁴ Roku 1618, v době vlastnictví Janem Rudolfem Trčkou z Lípy, se císařské vojsko snažilo dobýt hrad, a právě s tímto pleněním lze spojit výstavbu bastionů plnící zvýšenou funkci obrany. V dolní části pláště bašt se nenachází stopy střelen a také předprseň ochozu je v dnešní době hladká a snížená.⁹⁵ V této době pravděpodobně zbourali horní patro západní pozdně gotické brány a klenutí průjezdu. Nad těmito hmotami vznikl ochoz s úzkým schodištěm, po němž se dochovala dutina v jižní zdi střední části průjezdu.⁹⁶ Součástí byly i špaletové střílny, které jsou dnes již zazděné.

⁹¹ Ladislav Svoboda, *stavebně-historický průzkum hradu v Ledči nad Sázavou*, Pardubice 1998, s. 102.

⁹² *Ibidem*, s. 102.

⁹³ Dobroslava Menclová, *České hrady*, Praha 1972, s. 153.

⁹⁴ Ladislav Svoboda, *stavebně-historický průzkum hradu v Ledči nad Sázavou*, Pardubice 1998, s. 102.

⁹⁵ *Ibidem*, s. 102.

⁹⁶ *Ibidem*, s. 102.

2.2 Světlá nad Sázavou

2.2.1 Historické souvislosti

Ves Světlá nad Sázavou se rozkládala na nevysoké sklánějící se výšině, která se nacházela na levém břehu řeky Sázavy a postupně se rozrůstala v město.⁹⁷ Na druhém břehu řeky se rozprostírá zámek, který byl vystavěn na místě původní Trčkovské tvrze.

První zmínky o vsi se datují do roku 1318⁹⁸, do doby, kdy zde stál kostel a fara. O existenci kostela se zmiňuje Josef Emler v knize *Regesta diplomatica necnon epistolaria Bohemiae et Moraviae* z roku 1890: „...et dotem ecclesie Swetlicensis apud flumen Sazaue...”⁹⁹ Světlá již však existovala ve 12. století a patřila k majetku benediktinského kláštera ve Vilémově, a to až do roku 1421, kdy klášter napadli husiti. Světlu získal údajně roku 1385 Štěpán ze Šternberka, syn hraběte Albrechta ze Šternberka, zástavou vilémovského kláštera, která trvala do roku 1417.¹⁰⁰ Jedná se pouze o hypotézu, která není podložena archivními prameny, ale ve starší regionální literatuře se tato informace často vyskytuje. Karel Seidler v knize *Kronika města Světlé od roku 1207-1886*¹⁰¹ uvádí, že roku 1392 převzal Světlu s panstvím syn Albrechta ze Šternberka hrabě Štěpán, který majetek držel v zástavě až do roku 1417 a téhož roku připadlo vlastnictví opět vilémovskému klášteru. O rok později vystavěl hrabě Štěpán Šternberk tzv. Šternberské oddělení světelského zámku.¹⁰² Roku 1421, v době napadnutí vilémovského kláštera husity, se Světlá stala majetkem státu a následně ji roku 1429 odkoupil Mikuláš I. Trčka z Lípy vlastníci hrad Lipnici nad Sázavou, která byla východočeskou majetkovou základnou tohoto rodu. Mikuláš Trčka ji tehdy koupil společně s městem Brodem od Oldřicha z Rožmberka. V této době se snažil král Zikmund stabilizovat politickou situaci, která v zemi nastala a svým stoupencům dal do zástavy církevní a královské majetky. Zástavy církevního a královského majetku, které mezi lety 1436 – 1437 král Zikmund

⁹⁷ August Sedláček, *Hrady, zámky a tvrze Království českého*, díl XII., Praha 1997, s. 283.

⁹⁸ Antonín Profous, *Místní jména v Čechách jejich vznik, původní význam a změny*, díl IV. S-Ž, Praha 1957, s. 248.

⁹⁹ Josef Emler, *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae, (Pars 3)*, Praha 1890, s. 188.

¹⁰⁰ Jan Urban, *Stavebně-historický průzkum I. etapa*, Pardubice 1995, s. 2

¹⁰¹ Karel Seidler, *Kronika města Světlé od roku 1207-1886 s dějepisnými poznámkami o nejbližších vsích a místech v okolí Světlé, se statickými tabulkami a stručnými výňatky z Trčkovského Urbáře panství světelského z roku 1591*, Praha 1887

¹⁰² Ibidem, s. 3.

provedl, byly potvrzeny.¹⁰³ Mikuláš Trčka z Lípy se následně stal jedním z nejbohatších a vlivných pánů v českých zemích, jelikož nabyl mnoha statků a zároveň se stal po zvolení zemského správce Jiřího z Poděbrad členem jeho rady. Jelikož vlastnil dostatek financí, postupně rozšiřoval rodový majetek. Roku 1442 zakoupil od Janka z Chotěmic vlašimské panství zahrnující hrad a dvě městečka, která nesla stejná jména dle názvu hradu, jedno přímo pod hradem na pravém břehu řeky Blanice a druhé na protějším břehu. Když roku 1453 Mikuláš I. zemřel, jeho syn Burian I. Trčka z Lípy pokračoval v upevňování rodových pozic ve východočeském prostředí.¹⁰⁴

Na přelomu let 1453 – 1454 měla činnost zvláštní komise, která vznikla z iniciativy zemského správce, vnést pořádek do právních základů pozemkové držby v Českém království, ale ve východních Čechách nedošlo k závažnějším změnám.

Burian I. Trčka z Lípy se také zasloužil o rozšíření majetkové základny ve východních Čechách ziskem želivského panství, které v roce 1468 získal od krále Jiřího z Poděbrad.¹⁰⁵ Tehdy král Jiří odňal želivské panství premonstrátskému klášteru, jelikož tehdejší opat Martin vystupoval jako příslušník zelenohorské jednoty, která byla českou katolickou opozicí proti králi. Burian Trčka sice vybudoval základ tvrze pro dnešní tzv. Trčkův hrad, ale želivské panství se trčkovskou rezidencí stalo až v polovině 16. století.

Po smrti Buriana I. Trčky z Lípy roku 1468 připadl světelský zámek s panstvím, Lipnice, Ledec a Habry jeho synům Mikuláši a Melchysedekovi Trčkovi z Lípy. Světlou měli ve společném držení do roku 1497.¹⁰⁶ Od roku 1497 se jediným majitelem Světlé stal Mikuláš Trčka z Lípy působící zde do své smrti roku 1516. Své vlastnictví mj. světelské panství odkázal svému bratrovci Burianu II. Trčkovi z Lípy, který roku 1522 zemřel. Své jmění zanechal svému synovi Janu I. Trčkovi z Lípy, jehož manželkou se roku 1525 stala Markéta ze Šelmberka.¹⁰⁷ Jan svůj majetek včetně světelského panství odkázal na svého syna Buriana III. Trčku z Lípy, za nějž byla Světlá roku 1562 povýšena ze vsi na městečko

¹⁰³ Ondřej Felcman (et. al.), *Dějiny východních Čech v pravěku a středověku (do roku 1526)*, Hradec Králové 2009, s. 602.

¹⁰⁴ Ibidem, s. 604.

¹⁰⁵ Ibidem, s. 604.

¹⁰⁶ Karel Seidler, *Kronika města Světlé od roku 1207-1886 s dějepisnými poznámkami o nejbližších vsích a místech v okolí Světlé, se statickými tabulkami a stručnými výňatky z Trčkovského Urbáře panství světelského z roku 1591*, Praha 1887, s. 3.

¹⁰⁷ Ibidem, s. 4.

a od tehdejšího císaře Ferdinanda obdržela několik privilegií týkajících se např. odbýváním výročních trhů či vybíráním výčepního poplatku.¹⁰⁸ Světlá se tak stala střediskem malého panství. Burian po smrti svého otce Jana získal mj. Lipnici nad Sázavou, Německý Brod a Chotěboř. Z důvodu velkých dluhů byl Burian nucen prodat majetek Lipnice a Německého Brodu, avšak Světlou s okolím oddělil a vytvořil z ní nové panství spojené s Chotěboří.¹⁰⁹ Jelikož jeho matka Markéta ze Šelmberka využívala panství v Chotěboři jako vdovské sídlo do okamžiku své smrti 1579¹¹⁰, zvolil si za své hlavní sídlo Světlou nad Sázavou. Burian měl tři manželky – Magdalenu z Berky, Moušu z Vončury a Kateřinu z Gutensteinu, které zemřely v letech 1548, 1558 a 1565. Ve stejné době, kdy se Světlá povýšila z trhového místa na městečko, začal Burian budovat prostorné zámecké sídlo. Za jeho panování na světelském panství ke svému majetku připojil přes 100 obcí, mezi nimiž byl např. Smrdov, Lipnice, Habry a Hořepník. Za jeho vlády nechal vystavět roku 1567 při světelském zámku tzv. trčkovské oddělení, které sloužilo jako lovecký zámek a roku 1569 kostel, kterému daroval zvon a další zařízení. Nad vstupním portálem z parku do trčkovského oddělení (loveckého zámku) se dochoval letopočet 1567, který uvádí datum dokončení stavby. Roku 1582 nechal Burian prohlásit světelské panství včetně zámku za dědičnou držbu, jelikož doposud byly tyto statky po právní stránce zástavní patřící vilémovskému klášteru.¹¹¹ Burian Trčka si za své hlavní rezidenční sídlo vybral Světlou, což dokazuje označení „pán na Světlé“, které použil ve své závěti. Následně to potvrzuje skutečnost, že se nechal pohřbít v tamním farním kostele sv. Václava se svou manželkou Kateřinou z Gutensteinu.

Světlá nad Sázavou se hlavním rezidenčním sídlem pro následníky rodu Trčků z Lípy nestala, jelikož potomci rodu Trčků stále svůj zájem soustřeďovali na koupě nových statků a zároveň zdědili velké množství majetku, mezi něž patřili i honosnější rezidence jako například Ledec nad Sázavou, Opočno, Veliš, Lipnice a další.

Burian zemřel roku 1591 a následníkem držení Světlé a dalších panství se od roku 1592 stal Burianův syn Maxmilián Trčka z Lípy, který se zasloužil dva roky později o potvrzení

¹⁰⁸ Ibidem, s. 4.

¹⁰⁹ Jan Urban, *Stavebně-historický průzkum I. etapa, Pardubice 1995*, s. 2.

¹¹⁰ August Sedláček, *Hrady, zámky a tvrze Království českého*, díl XII., Praha 1997, s. 292.

¹¹¹ Karel Seidler, *Kronika města Světlé od roku 1207-1886 s dějepisnými poznámkami o nejbližších vsích a místech v okolí Světlé, se statickými tabulkami a stručnými výňatky z Trčkovského Urbáře panství světelského z roku 1591*, Praha 1887, s. 3.

privilegií města Světlé.¹¹² Maxmilián se oženil s Dorotou ze Šternberka. Po smrti svého otce vznikl za účelem přehlednější evidence vrchnostenských příjmů urbář zvaný Registra správní důchodů panství Světelského. V urbáři se uvádí, že Světelská tvrz včetně svého příslušenství tzn. dvůr, pivovar, sladovna a mlýn byly položeny na struze. Maxmilián na Světlé mnoho let nepobyl. Roku 1597 zemřel a jelikož s Dorotou neměl žádné potomky, tak svůj veškerý majetek odkázal bratrovi Janu Rudolfovi Trčkovi z Lípy, císařskému radovi, který byl posledním majitelem zámku Světlé z rodu Trčků z Lípy. Po smrti všech příbuzných se stal posledním žijícím členem rodu, který vlastnil veškeré rodinné statky a řadil se tak k nejbohatším českým šlechticům. Jan Rudolf Trčka roku 1602 odkázal majetek, který dříve vlastnil jeho bratr Maxmilián své manželce Marii Magdaleně rozené z Lobkovic. Součástí byl mj. světelský zámek a Želiv. Tento akt měl být proveden až po Janově smrti, ale z důvodu dřívější smrti Marie Magdaleny byl tento odkaz po jejím odchodu zrušený. Tuto skutečnost potvrzuje rok 1604, jelikož Jan Rudolf daroval Světelským výsadu volně řídit právo.¹¹³ Roku 1636 byl majetek Trčkům z Lípy zkonfiskován a přisoudil se královské komoře.

2.2.2 Architektonický rozbor Světlé nad Sázavou v době renesance

Zámek ve Světlé nad Sázavou prošel několika stavebními úpravami z původní tvrze Trčků z Lípy. Původní renesanční komplex postavený v roce 1567 získal v roce 1869 pseudoslohovou podobu. Součástí zámku je přírodně krajinářský park s četnými prvky romantismu v zahradní architektuře. Park lze datovat do stejného období jako přestavbu zámku, to znamená 19. století.

Vývoj architektonických úprav zámku je velmi komplikovaný, jelikož se v průběhu staletí vystřídal mnoho majitelů, kteří prováděli stavební úpravy v různých uměleckých směrech. V každém novém příchozím uměleckém období se vzhled stavby změnil z důvodu překrývání jednotlivých vrstev.

Architektonickým vývojem zámku v době renesance se literatura nezabývá. Lze se pouze dočíst, že stavbu zámku započal roku 1568 pán Burjan Trčka z Lípy, který jej nechal zbudovat ve stylu, který se blíží vlašské renesanci.

¹¹² Ibidem, s. 4.

¹¹³ Ibidem, s. 4.

Prokazatelně nejstarší částí zámku je část jižního křídla, kde se zároveň zachoval i soubor třinácti původních historických dveří, z nichž nejstarší a umělecky nejcennější pochází z doby vzniku zámku (60. léta 16. století). Celý soubor představuje hodnotný doklad původního vybavení renesančních interiérů zámku, ale především jeho hodnoty tkví v kvalitě umělecko-historického zpracování a obsah výzdoby. Dubové dveře jsou oboustranně zdobeny technikou intarzie a marketerie¹¹⁴. Některé z nich si zachovaly původní kovové závěsy s bohatým ornamentálním zdobením. Během 2. pol. 20. století prošly různými typy zásahů, jak ve smyslu estetickém, tak funkčním. Vysoce kvalitní uměleckou výzdobu renesančních dveří poničily sekundárně vložené novodobé zámky a hliníkové kliky, což zapříčinilo mechanické zásahy do originální dřevěné konstrukce. Podrobnější rozbor dveří je provedený v samostatné podkapitole.

Nad vchodem směrem do zahrady se nachází latinský nápis „*NON. EST. REQUIES. IN. HOC. MUNDO. B. T. Z. L. N. S. N. S. P. K. C. M. D. X. X. X. X. X. V. I. I*“, který v překladu znamená: „*Není pokoje na tomto světě, Burian Trčka z Lípy, první komoří císařský, 1567*“. Zámek si do dnešní doby zachoval řadu cenných původních stavebních prvků, konstrukcí, a především původní renesanční dispozici v přízemí.

I přes značně složitou dispozici celého objektu dosud nebyl zpracován podrobný stavebně historický průzkum. Dosavadní poznatky o jednotlivých přestavbách zámku jsou proto velmi obecné. V posledních letech probíhají na zámku stavební úpravy, při nichž jsou v případě nových zjištění prováděny operativní průzkumy. Jedním z posledních operativních průzkumů bylo provedení stratigrafie omítek v severozápadním křídle zámku z důvodu zjištění eventuálních starších cenných omítkových souvrství a jejich přesný výskyt.

Z důvodu nedostatečných zdrojů, které by se zabývaly stavební činností Trčků z Lípy v době renesance na světelském zámku, je hlavním zdrojem vyobrazení zámku, které lze spatřit na vedutě z roku 1813 od Jana Antonína Venuta. K tomuto vyobrazení se však musí přistupovat s určitým odstupem, jelikož se jedná o autorskou vizi, která nemusí vystihovat historicky věrohodnou podobu zámku. Nejstarší částí zámku je prokazatelně levá část jižního křídla. V krovové části se nachází pozůstatek původního komínového

¹¹⁴ Marketerie je náročná umělecká technika tzv. kombinované intarzie, která se používá k výzdobě nábytku. Kombinují se zde dřevěné dýhy se slonovinou, perletí, cínem, želvovinou a dalšími materiály.

tělesa, které je pokryto fragmenty psaníčkové sgrafitové výzdoby. Výskyt sgrafitové výzdoby není v tuto chvíli prokázán na jiných místech zámeckého objektu, jelikož se neprováděly stratigrafické průzkumy vnějších omítkových vrstev. Sgrafitová výzdoba mohla být případně plošně odstraněna při přestavbách v 19. století. Jak již bylo řečeno, k jednotlivým průzkumům dochází v případě nových nálezů při postupujících stavebních pracích. Výskyt psaníčkové výzdoby komínového tělesa dokládá, že krov jižního křídla byl v pozdější době navýšen do úrovně přesahující hladinu výšky vedlejších střech. Dle výšky komínu musela střecha původně navazovat na úroveň zbývající pravé části jižního křídla. Tento předpoklad lze taktéž vyčíst z Venutova vyobrazení zámku na vedutě.

Zámek již pravděpodobně v minulosti půdorysně uzavíral čtvercové nádvoří, jelikož by nedávaly smysl dva vstupy na západní a východní straně. Dalším renesančním prvkem, který se zachoval je kamenný sloup, který se nachází v přízemí západního křídla, severně od vstupu. Nejnovější nález byl objevený koncem května 2023, kdy bylo odhaleno fragmentárně dochované souvrství renesančních kletovaných omítek s geometrickou výzdobou. Jde o výzdobu lunet, které se vyskytují průběžně podél severovýchodního přízemí. Výzdoba se pravděpodobně nevyskytovala pouze v lunetách, ale po celé ploše omítky, jelikož by jako samostatný prvek nedávala logiku. Půdorysná dispozice chodby východního a jižního křídla naznačuje, že se zde mohla původně nacházet otevřená arkáda.

V případě Venutovy veduty se vedle zámku nacházel objekt sýpky, o které se nedochovaly stavebně historické prameny. Lze se tedy pouze domnívat, že sýpka mohla pocházet již z doby renesance. Mapa stabilního katastru dokládá, že stavba zde stála ještě roku 1874. Objekt byl však zbořený při výstavbě pozemní komunikace. Součástí zámku tvořily hospodářské budovy, které se nacházely na pozemcích přes silnici. Budovy se nedochovaly, ale lze spatřit reliktů původního zdiva některých budov.

2.2.2.1 Renesanční dveře

Dveře č. 1 – vnější výzdoba dveří představuje plastickou architekturu, která imituje bránu spočívající na kanelovaných pilastrech s íónskými hlavicemi. Mezi pilastry se nachází oblouk vyplněný intarzovaným rostlinným motivem pnoucím se z vázy. Pilastry vrcholí kladím, na kterém se nachází stejný latinský nápis jako nad již zmiňovaným vchodem do zahrady: „*NON EST REQVIES IN HOC MVNDO / BTZLNSNSPKC MDXXXXXVII*“. Nad kladím s korunní římsou se nachází obdélné pole, v němž je kruh s vyobrazením erbu Trčků z Lípy, rostlinné motivy a datace arabskými číslicemi „1567“.¹¹⁵ Vnitřní strana dveří je rozdělena na dvě čtvercové kazety umístěné nad sebou. V horní kazetě lze spatřit stylizovanou architekturu lemující průhled na fiktivní objekt tvořený věžemi. Pilastry zdobí intarzovaná šroubovice. Ve cviklech lze identifikovat schematickou podobu erbů Trčků z Lípy. Spodní kazeta má obdobné architektonické členění s rostlinnými motivy. Středový motiv představuje intarzovaný plošný dekorativní prvek tzv. arabesku.

Dveře č. 2 – celou vnější stranu dveří, obdobně jako u dveří č. 1, pokrývá plastická architektura imitující bránu. Na kladí lze identifikovat intarzovaný nápis „*VERBVM DOMINI MANET IN ETERNVM*“, v překladu „*Slovo boží platí věčně*“.¹¹⁶ Opět se zde nad kladím s korunní římsou nachází kruh s erbem Trčků z Lípy. V tympanonu lze taktéž spatřit dataci „1567“. Vnitřní stranu dveří rozdělují dvě nad sebou umístěné čtvercové kazety. V obou kazetách je vyobrazena tatáž architektura lemující průhled do krajiny s městem.

Dveře č. 3 – vnější stranu dveří taktéž pokrývá plastická architektura představující bránu. Střední část dveří je částečně poničena. Architektura kolem průhledu na rozbořené město s věžemi. Sokl architektury zdobí intarzované iluzivní jehlany. V horní části se nachází kladí s korunní římsou, nad kterou lze opět spatřit intarzovanou plochu s erbem Trčků z Lípy a alegoriemi hudby.¹¹⁷ Architektura vrcholí tympanonem, ve kterém taktéž spatřujeme dataci „1567“. Vnitřní stranu zdobí dvě čtvercové kazety umístěné osově nad sebou. V horní kazetě je vyobrazena iluzivní architektura, po bocích s vyřezávanými

¹¹⁵ David Blahout, Restaurátorský průzkum: Soubor intarzovaných dveří. Zámek Světlá nad Sázavou, Praha 2015, s. 2.

¹¹⁶ Ibidem, s. 3.

¹¹⁷ Ibidem, s. 3.

nikami, jejichž konchy zdobí mušle. Ve cviklech se nachází intarzované pětistíčné růže a okolí zdobí rostlinné motivy. Střed kazety tvoří bohatě intarzovaná kytice vyrůstající z vázy. Spodní kazeta má obdobný motiv, pouze niky nejsou vyřezávané, ale jednoduše iluzivně intarzované. Ve cviklech se nachází zjednodušené šestistíčné růže. Centrální intarzie je opět rostlinného motivu, ale oproti vrchní kazetě má větší míru stylizace.

Dveře č. 4 – vnější stranu člení dvě nad sebou umístěné čtvercové kazety. V horní i dolní kazetě lze identifikovat stylizovanou architekturu lemující středovou intarzii, která představuje průhled na imaginární město zasazené do krajiny. Vnitřní strana dveří má vysoký rozsah poškození. I přesto lze identifikovat, že v horní kazetě se nachází stylizovaná architektura s centrální intarzií, která pravděpodobně představovala vázu s vyrůstajícím rostlinným motivem. Ve cviklech jsou vyobrazeny kartuše s intarzií motivu erbu Trčků z Lípy. Z dochovaných fragmentů lze usoudit, že spodní kazeta má obdobný charakter jako vrchní. Středová iluzivní intarzie zobrazuje rostlinný motiv s bohatou ornamentikou, ve cviklech se nacházejí stylizované rostlinné ornamenty a niky jsou provedeny jednoduchou iluzivní intarzií.

Dveře č. 5 – na vnější straně dveří se opět nachází dvě nad sebou řazené čtvercové kazety, které mají identické architektonické členění a intarzovanou dekorativní výzdobu. Stylizovaná plastická architektura tvořící oblouk rámuje centrální intarzii s bohatými rostlinnými motivy. Ve spodní části se nachází intarzovaná bosáž, cvikly a pilastry tvoří rostlinné dekory.¹¹⁸ Vnitřní strana je rozdělena na dvě čtvercové kazety umístěné nad sebou. Obě kazety mají stejnou výzdobu představující iluzivní architekturu, kterou tvoří dva oblouky vedle sebe. Sloupy zdobí jednoduchá intarzie a ve cviklech se nachází kruhové intarzie. Vnitřní plochy mezi oblouky nejsou dekorativně zdobené, pouze se zde nachází dýhování materiálem s tangenciální kresbou.¹¹⁹ Lze předpokládat, že se zde původně vyskytovala dekorativní výzdoba, která časem zanikla a byla nahrazena prostou formou výplně.

Dveře č. 6 – vnější stranu dveří dělí dvě čtvercové kazety nad sebou. Obě kazety mají totožné členění stylizovanou plastickou architekturou, kterou tvoří dva oblouky s třemi pilastry. Ve cviklech obou kazet se nachází stylizované květinové motivy. V horní kazetě

¹¹⁸ Ibidem, s. 5.

¹¹⁹ Ibidem, s. 6.

plochy mezi oblouky zdobí intarzované kytice, které vyrůstají z osově souměrných váz. Na plochách mezi oblouky dolní kazety se nachází průhledy na imaginární město tvořené věžemi. Vnitřní stranu dveří opět dělí dvě nad sebou řazené kazety. Obě kazety mají zcela totožné architektonické členění a výzdobu. Lze spatřit stylizovanou intarzovanou architekturu, kterou tvoří dva oblouky s třemi pilastry. Ve cviklech se nacházejí kruhové intarzie. Průhledy skrze oblouky zdobí imaginární stylizované věžičky.

Dveře č. 7 – provedení dveří se liší od předchozích jak z dekorativní, tak technické stránky provedení. Vnější stranu dělí dvě nad sebou umístěné čtvercové kazety, které mají shodné členění. V obou kazetách se nachází geometrické tvary, konkrétně ovál protínající obdélník. Ve středu zmíněného útvaru se vyskytuje totožný motiv, ale v inverzním provedení. Nejedná se o techniku intarzie, ale techniku iluzivního moření.¹²⁰ Vnitřní stranu člení dvě nad sebou čtvercové kazety se shodným architektonickým členěním a výzdobou. Nachází se zde dva oblouky se dvěma pilastry po stranách. Cvikly zdobí jednoduché kruhové intarzie. Středový pilastr chybí a místo něj oblouky přechází v zavěšenou kytku představující lilii.

Dveře č. 8 – vnější i vnitřní stranu dveří člení dvě nad sebou umístěné čtvercové kazety. Kazety vnější strany dveří mají shodné architektonické členění. Horní i dolní kazetu zdobí stylizovaná architektura tvořená dvěma na sebe navazujícími oblouky se třemi pilastry. Horní kazeta má ve cviklu nad středovým pilastrem intarzovaný kruh s osmicípou hvězdou a cvikly dolní kazety zdobí kruhové intarzie. Plochy mezi oblouky jsou tvořené dýhovaným dřevem s tangenciální kresbou.¹²¹ Lze předpokládat, že se zde nacházela dekorativní výzdoba. Horní i dolní kazetu vnější strany dveří zdobí rámování středového pole tvaru čtverce, v rozích s dekorem stylizovaných lilií.

Dveře č. 9 – vnější i vnitřní stranu dělí dvě čtvercové pole nad sebou. Obě kazety vnější strany mají totožné členění a dekorativní výzdobu. V kazetách lze spatřit stylizovanou plastickou architekturu tvořenou obloukem se dvěma pilíři. Sokl tvoří intarzovaná bosáž a ve cviklech se nachází jednoduché kruhové intarzie. Plochu v oblouku tvoří dýhované dřevo s tangenciální kresbou. Obě kazety vnitřní strany dveří mají totožné členění

¹²⁰ Ibidem, s. 6.

¹²¹ Ibidem, s. 7.

představující orámované středové pole tvaru čtverce a rohy zdobené stylizovanými liliemi. Veškeré zdobení je tvořeno technikou fládrování.¹²²

Dveře č. 10 – vnější stranu dveří zdobí dvě nad sebou umístěné kazety čtvercového tvaru. Dekor kazet tvoří jednotlivé intarzované pásy oddělující jednotlivé plochy s bohatým dekorem rostlinných ornamentů. Uprostřed obou kazet se nachází dvouhlavý orel s mečem a žezlem. Vnitřní výzdoba dveří představuje dvě nad sebou čtvercové pole zdobené diagonálním dekorem. Kolem středového rámovaného obrazu se nachází plocha vyplněná vlníci se rozvilinami. V horní kazetě se ve středovém obraze vyobrazuje sv. Jan Evangelista se svými atributy orla a kalichu. V dolním středovém obraze jde o vyobrazení sv. Marka s atributem lva. Vnitřní strana dveří se dělí na dvě čtvercové kazety nad sebou s diagonálním zdobením.

Dveře č. 11 – vnější i vnitřní stranu dveří dělí dvě nad sebou umístěné kazety mírně obdélníkového tvaru. Profilované lišty rámování po svém obvodu zdobí diagonální dekor. Na vnější straně dveří, kolem středového vyobrazení, se linou bohaté rostlinné ornamenty. Středový obraz horní kazety zobrazuje sv. Lukáše s knihou a býkem a v dolní kazetě znázorňuje sv. Matouše s atributem anděla. Horní i dolní kazetu vnitřní strany dveří zdobí středový obraz znázorňující figurální výjev, kolem nějž se vyskytují intarzované rostlinné motivy.

Dveře č. 12 – vnější i vnitřní stranu dělí dvě obdélné kazety s dekorem. Dekor obou kazet vnější strany dveří je tvořený technikou marketerie, jinak také nazýváno technikou kombinované intarzie. V tomto případě se použila kombinace ebonizovaného dřeva, gravírovaného cínu a slonové kosti.¹²³ Horní kazetu člení architektura tvořící oblouk, jehož pilastry a cvikly zdobí rostlinný dekor. Ve středovém obraze se nachází figurální výjev ze starého zákona Zrození Evy. Mezi kazetami se nachází rostlinný dekor s centrálním vyobrazením korunovaného dvouhlavého orla s mečem a žezlem. V dolní kazetě se v centrálním obraze vyskytuje starozákonní výjev Adama a Evy u stromu poznání. Výjev obklopuje bohatý rostlinný dekor. Horní i dolní kazetu vnitřní strany dveří

¹²² Ibidem, s. 7.

¹²³ Ibidem, s. 9.

zdobí shodný rostlinný dekor tvořený technikou gravírování z cínu. Ve středu kazet se nachází figurální výzdoba vytvořená z kostí a gravírovaného dřeva.¹²⁴

Dveře č. 13 – na vnější i vnitřní straně dveří se nachází dvě nad sebou umístěné kazety tvaru obdélníku. Obě kazety jsou tvořeny dekorem provedeným technikou marketerie. Horní kazetu tvoří oblouk, jehož pilíře a cvikly pokrývají rostlinné ornamenty. V centrální části kazety se nachází v iluzivní architektuře figurální výjev, zhotovený gravírovanou kostí.¹²⁵ Mezi horní a dolní kazetou se vyskytuje rostlinný dekor s centrálním vyobrazením dvouhlavého orla s korunou, žezlem a mečem. Dolní kazetu zdobí rostlinné motivy, které pokrývají části kolem centrálního motivu představující figurální výjev. Horní i dolní kazeta vnitřní strany dveří má stejnou dekorativní výzdobu. Centrální části kazet tvoří figurální výjevy z gravírovaného dřeva a kostí, které obklopují rostlinné motivy tvořené cínovým gravírováním.

2.3 Trčkův hrad v Želivě

2.3.1 Historické souvislosti

Trčkův hrad se nachází v klášterním areálu Želiv, který založil kníže Soběslav I. se svou ženou Adlétou roku 1139. Želivský premonstrátský klášter a jeho statky získal zastavením roku 1468 od Jiřího z Poděbrad vladycký rod Trčků z Lípy, konkrétně Burian Trčka z Lípy a na Lipnici za věrnost králi a mj. dobytí hradu Šternberk. Burian a jeho dědicové neuposlechli nařízení krále týkající se podmínky, že v klášteře zůstanou minimálně dva kněží¹²⁶ a všechny premonstráty roku 1468 vyhnali. Když se potomci rodu Trčků dostali se svými poddanými do kláštera, veškerý dobytek a nástroje s celým hospodářstvím pobrali a nechali převést na Lipnici. Téhož roku se připomíná tvrz tzv. Trčkův hrad, který si nechal Burian při klášteře vystavět. Hrad měl dvě patra a rozprostíral se na skále nad řekou Želivkou. Burian Trčka v témže roce zemřel a dědici se stali jeho čtyři synové Mikuláš, Melchysedech, Jiří a Burjan. Jelikož synové byli nezletilí, jejich poručníkem se stal Burianův bratr Mikuláš II. starší, čímž získal rozsáhlé jmění. Na základě svého bohatství poskytoval půjčky finančních prostředků např. i Janu

¹²⁴ Ibidem, s. 10.

¹²⁵ Ibidem, s. 10.

¹²⁶ Josef Dobiáš, *Dějiny královského města Pelhřimova a jeho okolí*, Díl II., Pelhřimov 1936, s. 174-175.

z Rožmberka. Roku 1479 přepsal veškerý majetek, který mu byl svěřen do poručnické vlády na své čtyři synovce.

Majetek želivského kláštera připadl nejstaršímu synovci Mikulášovi, za nějž byla tehdejší želivská tvrz dobře udržovaná. Pobýval zde mezi lety 1474-1485. Roku 1481 zemřel jeho bratr Jiří a 1485 se želivského panství ujal bratr Melchysedech. Do vlastněného majetku bratrů spadalo mj. panství ve Světlé nad Sázavou, Ledči nad Sázavou a Lipnici. Melchysedech však roku 1491 zemřel a majetek želivského kláštera připadl zpět Mikulášovi. Mikuláš se stal vlivnou osobou rytířského stavu, který konal služby v zájmu českého krále Vladislava II. Jagellonského.¹²⁷ Mikuláš byl s Rožmberky a pány z Hradce jedním z nejzámožnějších pánů, co se týkalo množství vlastněného majetku. Mikuláš zemřel 3. dubna 1516 v Mladé Boleslavi a jeho tělo bylo pochováno na Lipnici. Želivské panství následně připadlo Burianovi, poslednímu žijícímu bratrovi Mikuláše, Jiřího a Melchysedecha. Roku 1522 však Burian Trčka skonal a želivské panství získal Burianův syn Jan, který svůj majetek odkázal jako dědičné zboží včetně Želiva svému druhému synovi Ferdinandovi Trčkovi z Lípy, jehož první manželkou se stala Libuše Černoohorská z Boskovic¹²⁸ a druhou Eliška z Lobkovic. Od roku 1559 se želivské panství označovalo jako tzv. Nový Želiv s předhradím. Za renesanční přestavbou tvrze na rezidenci pravděpodobně stojí zmiňovaný Ferdinand Trčka z Lípy. Ferdinand neměl žádné potomky, a proto svůj veškerý majetek odkázal svým třem bratrům Burianovi III., Mikulášovi a Jaroslavovi. Ferdinand zemřel 6. dubna 1577. Mikuláš se stal majitelem Nového Želiva mj. i Větrného Jeníkova a Herálce. Roku 1595 skonal svobodný a bezdětný, tudíž veškeré své jmění odkázal svému bratrovi Burianovi III. Trčkovi z Lípy. Burian III. v roce 1560 požádal před obnovením pražského arcibiskupství arciknížete Ferdinanda, aby se přimluvil u císaře ohledně zápisných i duchovních statků, které se měly předat do dědičného držení a poté zapsat do desek zemských.¹²⁹ Císař Ferdinand I. Habsburský reagoval na žádost Buriana III. a došel k závěru, že stará privilegia potvrdí, pokud je shledá platnými. Žádost o propuštění duchovních statků, které jsou v dědictví velmi krátce zamítl, pravděpodobně kvůli brzkému obnovení arcibiskupství.¹³⁰

¹²⁷ František Kořínek, *Hrad Lipnice: paměti dějepisné a průvodce po hradě*, Lipnice n. Sázavou 1900, s. 48.

¹²⁸ August Sedláček, *Hrady, zámky a tvrze Království českého*, díl XII., Praha 1900, s. 252.

¹²⁹ Josef Dobíáš, Usilování arcibiskupů pražských o znovuzískání Řečicka, in: *Český časopis historický*, Praha 1919, č. 25, s. 65.

¹³⁰ *Ibidem*, s. 65.

Následným dědicem želivských statků se stal Burianův syn Jan Rudolf Trčka, který byl posledním žijícím mužským příslušníkem tehdy čteného rodu Trčků z Lípy. Jan Rudolf patřil k nejbohatším šlechticům v Českém království. Roku 1588 se oženil s Marií Magdalenou z Lobkovic, dcerou prezidenta královské komory Ladislava staršího z Lobkovic a Marie Magdaleny z Lobkovic, rozené ze Salm-Neuburgu. Tímto sňatkem se spojili dva velmi majetné rody. Roku 1599 se Jan Rudolf rozhodl prodat Želiv Prokopu Dvořeckému z Olbramovic. Po roce 1620 manželka Jana Rudolfa Trčky, Marie Magdalena Trčková, poskytla Karlu z Lichtenštejna finanční půjčku, kterou sháněl na zástavu zabavených majetků. Finanční pomoc poskytla i císaři, načež získala do zástavy želivský statek. Želiv vlastnila pouhý jeden rok a poté ho předala do vlastnictví Strahovskému klášteru, který měl o dané objekty veliký zájem.¹³¹

2.3.2 Architektonický rozbor Trčkova hradu v době renesance

Trčkův hrad prošel v průběhu několika staletí přestavbami v různých uměleckých slozích, z nichž se do dnešních dnů zachovaly konstrukční a umělecké fragmenty.

Nejstarší vyobrazení želivského kláštera s rezidencí Trčků z Lípy pochází z roku 1693, z doby, kdy želivské statky vlastnili již znovu premonstráti. Veduta zachycuje podobu kláštera s Trčkovým hradem, před nímž lze spatřit ohraničenou zahradu. Umístění zahrady muselo být předem velmi pečlivě promyšleno a v případě umístění před průčelí Trčkova hradu kladli důraz na snadnou přehlednost z objektu. Inspirovali se především vzorem renesančních městských paláců a zámků. Pravděpodobný renesanční původ naznačuje jediná dochovaná válcová věž, která se nachází v severovýchodním nároží sloužící k obranným účelům. Věž je vyobrazena na vedutě z roku 1693 a její vznik přisuzujeme Trčkům z Lípy, kteří nechali vystavět obranné věže před přestavbou hradu na renesanční rezidenci. V zahradě se nacházely i další válcové objekty, které však ze strategického hlediska nemohly sloužit k obraně. Pravděpodobně mohlo jít o symbol moci a bohatství stavebníka.¹³² Nejdůležitější je však zachycení západní strany klášterního areálu, kde se nachází samotná budova Trčkova hradu a sousední renesanční dům s obloučkovou atikou. Samotný Trčkův hrad sestával z hlavní palácové části, z níž vystupoval rizalitový útvar zastřešený polovalbou. Za palácem lze spatřit hmotově

¹³¹ August Sedláček, *Hrady, zámky a tvrze Království českého*, díl XII., Praha 1900, s. 252.

¹³² Jakub Vazač, *Možný renesanční původ zahrady Trčkova hradu v Želivě a zahrady zámku v Herálci*, in: *Hláška: zpravodaj klubu Augusta Sedláčka*, Plzeň 2021, č. 4, s. 53.

rozměrnou věž bez zastřešení z níž vybíhá východní křídlo a v místě spojení těchto dvou budov vystupuje menší přístavek. V prostoru mezi hradem a konventem se podle veduty nacházely objekty připojené k východní ohradní zdi, která oddělovala prostor kláštera od feudálního sídla. Blok budov tvořila trojpodlažní hranolová věž zastřešená valbovou střechou s výraznými námětky, z níž vyrůstala věžička s hodinami.¹³³ V přízemí hranolové věže se nacházel hlavní vstup do tehdejšího areálu sídla Trčků z Lípy. Z jižní strany se připojovala dvojice patrových objektů s dřevěnou pavlačí jejichž využití není známo.

Od roku 1540 se majitelem želivského panství stal feudál Ferdinand Trčka z Lípy, který se podílel především na renesanční přestavbě Trčkova hradu. Ferdinand představoval významnou osobnost, která udržovala dlouhodobé přátelské vztahy především s rodem Rožmberků a Pánů z Hradce. Tato přátelství mu umožnila poznat jejich dvorního stavitele Antonia Ericera. Dle Augusta Sedláčka se podílel na realizaci stavby v renesančním stylu i v areálu premonstrátského kláštera Želiv.¹³⁴ Jde však pouze o domněnku, která není fakticky podložena. Ferdinand zde zřídil hospodářské zázemí a pivovar.

Rozsáhlé renesanční stavební úpravy lze datovat do poslední čtvrtiny 16. století. Renesanční přestavba Trčkova hradu zasáhla celý objekt, ale především horní partii. Při přestavbě mohla být severní stěna přístavby značně poškozena, proto ji snesli na nejnižší úroveň a nahradili plnou zdí v místech původní hradby, na kterou v bočních úsecích navázala.¹³⁵ V horních částech paláce nahradila odstraněnou severní zeď renesanční konstrukce. Hlavní hmotu prvního podlaží Trčkova hradu stále tvoří gotické konstrukce, ale přesto zde již lze nalézt renesanční zdivo z důvodu dispozičních změn interiérů. Ve druhém podlaží objektu se gotické konstrukce vyskytují pouze ojediněle (zdivo věže a severozápadní nároží), většinu konstrukcí tvoří zdivo renesanční. Většinu původních gotických kleneb nahradily nové, plně renesanční. Klenby nerespektovaly původní výškové uspořádání budovy, proto musely být strženy lomené klenby v suterénu, z nichž

¹³³ Jaroslav Sadílek, *Stavebně-historický průzkum Trčkova hradu čp. 88 a budov čp. 117 a 119, Bystřice nad Pernštejnem* 2010, s. 15.

¹³⁴ *Ibidem*, s. 8.

¹³⁵ *Ibidem*, s. 84.

se zachoval pouze malý fragment.¹³⁶ Nerespektující výškové členění také dokládá fragment gotického okenního otvoru, který lze spatřit v úrovni mezi okny prvního a druhého patra jižního průčelí. Dále je zde možné spatřit fragmenty podžlabené římsy mezi přízemím a prvním patrem západního a jižního průčelí, která byla místy odsekána nebo zcela odstraněna. Součástí renesančních úprav bylo vyzdobení fasády hradu mělkými půlkruhově zakončenými nikami s renesančními motivy a pokrytí pláště sgrafitovou výzdobou motivem psaníček.

Renesanční původ vedlejšího objektu dokládá nejen shodně řešená sgrafitová výzdoba průčelí, ale také dispoziční úpravy. Předmětný objekt, jehož využití není známo je spojený s Trčkovým hradem chodbou s renesanční valenou klenbou tvořenou křížovými poli s hřebínky. Pravděpodobně se jednalo o byty správy dvora se skladovacími prostory v úrovni patra.¹³⁷

Z veduty je zřejmé, že koncem 17. století došlo k obnově klášterního komplexu včetně vystavění nové konventní budovy, zatímco areál Trčkova hradu zůstal beze změn. V období baroka se však změnila dispozice areálu. Největším zásahem bylo zakomponování veškerých budov do jednotného komplexu.

¹³⁶ Ibidem, s. 85.

¹³⁷ Ibidem, s. 85-86.

3. Antonio Ericer a jeho práce v českých zemích

Antonio Ericer byl stavitel italského původu, nazýván taktéž jako Drican, Drizzan, Dryczan, Erichzan, Tryczan, Erizzan, Erizzer, Antonín Vlach. O italském staviteli se nedochovalo příliš pramenů. Datum ani místo narození není známo, ale pravděpodobně se narodil mezi lety 1510-1530 a pocházel z okolí nejjihnější švýcarské oblasti Ticina. V literatuře popisující život a stavební činnosti Pánů z Hradce, Rožmberků a dalších významných rodů se s jeho jménem lze setkat poměrně často, ale z velké části velmi okrajově. Z dochovaných pramenů lze říci, že pracoval v Čechách a na Moravě ve druhé polovině 16. století, pravděpodobně mezi lety 1555 až 1573.

Stavitelé a kameníci označovaní v literatuře jako „Vlaši“ přicházeli do Čech na přelomu 15. a 16. století, za doby vlády Vladislava II. Jagellonského, především z pomezí dnešní severní Itálie a Švýcarska.¹³⁸ Příchod Vlachů a stavitelů jiných národností do českých zemí je třeba sledovat z hlediska zájmu uplatnění v daných oborech, ale také z hlediska ekonomické a populační situace doby 16. století v Evropě. Společně s těmito hledisky se projevoval zájem panovníků o renesanční architektonický sloh, který se zde uplatňoval téměř po dobu dvou století. Po nástupu Habsburků na trůn se počet italských stavitelů, architektů, zedníků, kameníků a štukatérů v Českých zemích postupně zvyšoval a s tím spojená návaznost na tradici římského císařství a prezentaci skrze umělecký projev v architektuře, řemeslu i výtvarném umění. Vlaši pracovali nejen v hlavním městě Českého království, ale i dalších městech na území Čech a Moravy. Napětí mezi italskými a místními řemeslníky sílilo a projevovalo se především při pokusech Vlachů vstoupit do zednických cechů nebo při snaze získat měšťanství.¹³⁹ Italští stavitelé a řemeslníci mezi sebou udržovali osobní kontakty za pomoci nichž se utvářely především v 60. letech tzv. vlašské kolonie. Členové aristokratických rodin se osobně seznamovali s italskou renesanční kulturou při studijních cestách, při nichž měli možnost sledovat projevy renesančního slohu v jiných zemích. Jedné z cest do Itálie se v 50. letech 16. století zúčastnil Vilém z Rožmberka společně s nejvyšším purkrabím Království českého Janem mladším Popelem z Lobkovic, při níž se seznámil s architektonickými prvky italské

¹³⁸ Václav Bůžek, *Dvory velmožů s erbem růže: všední a sváteční dny posledních Rožmberků a pánů z Hradce*, Praha 1997, s. 219.

¹³⁹ *Ibidem*, s. 219.

renesance. Tehdy se také roku 1551 účastnila česká nobilita pobývajcí v Itálii doprovodu Maxmiliána II. Habsburského, který se vydal do Španělska pro svou manželku Marii Španělskou, známou také jako císařovnu Marii Rakouskou (Imperatriz María de Austria). Tato cesta významně ovlivnila pohled českých šlechticů na italské renesanční umění, ale také měla dopad na jejich osobní životy, jelikož se v době pobytu v Itálii seznámili a někteří oženili s příslušnicemi významných španělských šlechtických rodů. Česká šlechta podnikala cesty do významných měst jako byl Janov, Trident, Milán,¹⁴⁰ Řím, Verona a další, které se staly inspirací pro formování českého prostředí této doby.

3.1 Český Krumlov

Poprvé se objevuje italský stavitel Antonín Vlach jako mistr roku 1555, který se svými uční postavil pro Viléma z Rožmberka dům na středověkém hradě v Českém Krumlově.¹⁴¹ Jako mistr stál taktéž u velkolepé proměny středověkého hradu na honosné renesanční sídlo.¹⁴² Vilém z Rožmberka se přestavbě gotického hradu na renesanční zámek za pomoci italských architektonických vzorů věnoval průběžně během svého života.

Ericer v letech 1561-1564 proměnil mnohé části zámku v Českém Krumlově se spolupracovníkem Baltazarem Maggim. Vilém z Rožmberka si k přestavbě vybral stavitele, kteří měli jistě dobré reference, orientovali se ve svém oboru a kteří se již zúčastnili podobných stavebních úprav rezidenčních objektů. Tito dva stavitelé přetvořili hrad na renesanční zámek se značným množstvím architektonických, kamenických a malířských prvků jako jsou štíty, římsy, ostění, portály, sgrafitová výzdoba a nástěnné malby. Stavitelé neopomenuli kašny a fontány, které jsou součástí zámeckého parku, ve kterém se rozprostírá letohrádek.¹⁴³ V knize *Životy posledních Rožmberků* se uvádí, že „Toho roku na zámku v Krumlově proti pokoji Jeho Milosti páně a proti pokoji, jenž slove Královský, nové stavení skrze Vlasy děláno na purkrabství Jana Vamberského z Rohatec.“¹⁴⁴ Součástí přestavby bylo zhotovení krovu nad novou světnicí a postavení sklepního prostoru. Po roce 1560 začal Antonín Ericer na třetím nádvoří Horního hradu, na místě naproti kapli, se stavbou nového stavení, ve které se nacházela monumentální

¹⁴⁰ Pavel Preiss, *Italští umělci v Praze: renesance, manýrismus, baroko*, Praha 1986, s. 19.

¹⁴¹ Jarmila Krčálová, Antonio Ericer, in: *Dizionario Biografico degli Italiani*, Řím 1992, s. 438.

¹⁴² Václav Bůžek, *Dvory velmožů s erbem růže: všední a sváteční dny posledních Rožmberků a pánů z Hradce*, Praha 1997, s. 33.

¹⁴³ Jaroslav Pánek, *Vilém z Rožmberka: Politik smíru*, Praha 1998, s. 246-247.

¹⁴⁴ Václav Březan, *Životy posledních Rožmberků I.*, Praha 1985, s. 181.

slavnostní jídelna tzv. Erbovní světnice.¹⁴⁵ Klenbu nástupní chodby a interiér sálu vyzdobili malíři v čele s vedoucím mistrem freskařů Jiljím z Nové Bystřice nástěnnými malbami s motivy rožmberského znaku pětিলisté růže a erby dalších spřízněných rodů.¹⁴⁶ Erbovní sál se do dnešní doby nedochoval z důvodu přestaveb, které změnilly dispoziční řešení celé prostory a výšky pater. Lze si jej představit jako rozlehlou prostoru s vysokým bohatě zdobeným dřevěným stropem a zdmi, které zdobily luxusní tkaniny.

3.2 Praha, Jindřichův Hradec

Ericer postavil věž na zámku v Jindřichově Hradci, přes níž se vstupovalo na nádvoří, část jihozápadního křídla a pravděpodobně i část západního křídla.¹⁴⁷ V průběhu přestavby zámku Ericer odjížděl na staveniště do nedaleké Nové Bystřice na zámek Viléma Trčky z Lípy, na zámek ve Světlé nad Sázavou či hrad v Ledči nad Sázavou. Roku 1562 se zmiňuje Ericerovo jméno v souvislosti s prováděnými drobnými pracemi na zámku v Jindřichově Hradci, při nichž došlo k vylamování tehdejších nových oken.¹⁴⁸

V témže roce začal pracovat pro Jáchyma z Hradce, pro kterého budoval objekt pražského paláce úpravou třech měšťanských domů na Malé Straně. Dům se nacházel na místě zvaném Pod Stupni při Nových zámeckých schodech. Dům zakoupil od Buriana Žabky z Limberka, který jej získal po svém otci Jiřím Žabkovi z Limberka, místokancléři a vlivnému rádci Ferdinanda I.¹⁴⁹ Mezi stavebníky prvních velkých renesančních šlechtických paláců nacházejících se v Praze, se vedle předních osobností české privilegované zámožné vrstvy a účastníků italských výprav jako byli páni z Pernštejna, Rožmberkové, Švamberkové, Smiřičtí a další¹⁵⁰, zařadili též pánové z Jindřichova Hradce.¹⁵¹ V účetní knize pánů z Hradce lze dohledat řadu dokladů o přestavbě domu Pod Stupni. Obnovily se shořelé střechy a přistavělo horní patro, kde se nacházely panské pokoje, fraucimor a prostora pro čeledníky. Dále je doložena stavba věžice se

¹⁴⁵ Václav Bůžek, *Dvory velmožů s erbem růže: všední a sváteční dny posledních Rožmberků a pánů z Hradce*, Praha 1997, s. 33.

¹⁴⁶ Ibidem, s. 33.

¹⁴⁷ Jarmila Krčálová, Antonio Ericer, in: *Dizionario Biografico degli Italiani*, Řím 1992, s. 438.

¹⁴⁸ Pavel Vlček, *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*, Praha 2004, s. 159.

¹⁴⁹ Václav Ledvinka, Rezidence feudálního velmože v předbělohorské Praze: Pražské sídlo pánů z Hradce ve 2. polovině 16. století, in: *Documenta Pragensia*, Praha 1991, č. 9, s. 116.

¹⁵⁰ Jaroslav a Vratislav z Pernštejna, Vilém z Rožmberka, Adam ze Švamberka, Jaroslav ze Smiřic

¹⁵¹ Václav Ledvinka, Rezidence feudálního velmože v předbělohorské Praze: Pražské sídlo pánů z Hradce ve 2. polovině 16. století, in: *Documenta Pragensia*, Praha 1991, č. 9, s. 116.

šnekovým schodištěm, stavba kamenných pavlačí a jejich výzdoba.¹⁵² Jáchym odkoupil část pozemku svažitého terénu od měšťana Havla Ditricha nacházejícího se pod palácem a nad odkoupenou parcelou nechal zbudovat novou zahradu s dřevěným altánem a okrasnými záhony.¹⁵³ Ericer zde umístil nosnou zeď nového paláce. Roku 1563 započala výstavba nových arkád, nové pavlače a dláždění dvora. Dřevěný altán v zahradě několikrát přestavovali z důvodu, že stínil paláci. Ericer se podílel na rozšíření zahrady, stavby vinného a pivního sklepa, koníren umístěných mezi zdí a skálou pod palácovým nádvořím. Na jaře roku 1566 skončila první etapa oprav a celkové náklady byly vyčísleny na 2600kgč.¹⁵⁴

Dokladem, že se Jáchym zasloužil o stavební úpravy paláce v Jindřichově Hradci je červeně natřené renesanční obložení dveří tvořené ze žuly a tři erby nacházející se na římse žulového ostění dveří. Roku 1552 sem nejspíše objednal skla s erby, pozlacenými růžemi a roku 1559 nechal postavit nový vlašský komín, pravděpodobně ten, který se tyčí v rohu prvního pokoje na trámech z dubového dřeva zapuštěných do zdí a podepřených toskánským sloupem.¹⁵⁵ Roku 1559 pracoval Ericer jako stavitel na zámku v Jindřichově Hradci. Hejtman ale nebyl spokojený s odvedenou prací Antonia Ericera, jelikož odešel od rozdělané práce jinam.¹⁵⁶ Následně o rok později roku 1560 se Ericer v pramenech vyskytuje pod jménem Antonín Vlach, který prováděl stavební a kamenické práce v Jindřichově Hradci se svými třemi pomocníky.

Ericer se podílel na úpravách pokojů nacházejících se nad palácem. Jeden z pokojů se otevíral směrem na jihovýchodní stranu, kde se vystavěla zděným zábradlím obehnaná pavlač, odkud se uplatňoval krásný výhled do krajiny. Úpravy dokončil roku 1561, což dokazuje letopočet vedle pavlače.¹⁵⁷ Kolem roku 1560 vnesl projekt vlašského stavitele Antonia Ericera na výstavbu Nového stavení při jihozápadní straně třetího nádvoří

¹⁵² Václav Ledvinka, *Rezidence feudálního velmože v předbělohorské Praze: Pražské sídlo pánů z Hradce ve 2. polovině 16. století*, in: *Documenta Pragensia*, Praha 1991, č. 9, s. 117.

¹⁵³ *Ibidem*, s. 117.

¹⁵⁴ *Ibidem*, s. 117.

¹⁵⁵ Josef Novák, *Soupis památek historických a uměleckých v království Českém od pravěku do počátku XIX. století*, Praha 1901, s. 62.

¹⁵⁶ Pavel Vlček, *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*, Praha 2004, s. 159.

¹⁵⁷ Josef Novák, *Soupis památek historických a uměleckých v království Českém od pravěku do počátku XIX. století*, Praha 1901, s. 63.

jindřichohradeckého zámku tvůrčího ducha architektury.¹⁵⁸ Vystavěla se budova se třemi podlažími, symetrickými okenními osami a pokrokovým řazením pokojů dle chodby tzv. aditivním způsobem. Jestliže je Ericer autorem úprav přiléhajícího prostoru, jeho snahou bylo včlenění renesanční symetricky organizované zahrady, kterou oddělovala zeď. Ericer ve své tvorbě používal raně renesanční florentské formy, což dokazuje jednoduše přehledný koncept fasády a symetrické členění interiéru. Pokud se zaměříme na jeho stavební koncepci, tak je patrné, že staví objekty městského palácového typu, což dokládá i zámek v Jindřichově Hradci. Jeho charakteristické rysy tvorby i přes novodobější přestavby zámku lze spatřit dodnes. Nároží zpevňovala kamenná bosáž a nádvorní fasádu krášlila rustikovaná struktura tvořená cihlovými tvarovkami, které se těšily velké oblibě v severoitalských oblastech.¹⁵⁹ Na budově se vyskytují parapetní římsy a lunetové korunní římsy inspirované florentskými a římskými stavbami z doby italského raného manýrismu. Exteriér zámku působí velmi jednoduše a tím dodává pocit monumentality.

Po požáru roku 1561 Jáchym pověřil celkovou přestavbou svého nového sídla stavitele mistra Antonína Vlacha-Ericera, který současně prováděl bourání Černé „hlízové“ věže a výstavbu nového stavení na zámku v Jindřichově Hradci.¹⁶⁰ Na obnově paláce pracoval více než 5 let, tudíž stavbu dokončil po roce 1566.

Tento projekt, byť v redukované formě, se stal po půl století vzorem pro dispoziční řešení interiérů na zámku v Třeboni.¹⁶¹

3.3 Komařice

V 60. letech 16. století se manželé Kořenští vlastníci komařický zámek rozhodli, že nechají původní středověkou tvrz přestavět na renesanční sídlo.

Podle Josefa Braniše vystává hypotéza o tom, že v Komařicích působil při náročně řešené přestavbě zámku stavitel vlašského původu Antonio Ericer, který o několik let

¹⁵⁸ Václav Bůžek, *Dvory velmožů s erbem růže: všední a sváteční dny posledních Rožmberků a pánů z Hradce*, Praha 1997, s. 27.

¹⁵⁹ Ibidem, s. 28.

¹⁶⁰ Václav Ledvinka, *Rezidence feudálního velmože v předbělohorské Praze: Pražské sídlo pánů z Hradce ve 2. polovině 16. století*, in: *Documenta Pragensia*, Praha 1991, č. 9, s. 117.

¹⁶¹ Václav Bůžek, *Dvory velmožů s erbem růže: všední a sváteční dny posledních Rožmberků a pánů z Hradce*, Praha 1997, s. 28.

později provedl zámecké schodiště s přilehlou arkádou na zámku v Třeboni. Nejvýraznějším stavebním prvkem jsou otevřené arkády s toskánskými sloupy, které jsou totožné s pilíři arkády v Jindřichově Hradci, a podobné pilířům arkády v Třeboni a Ledči nad Sázavou. Není jisté zdali zde působil konkrétně Antonín Vlach-Ericer, ale podobnost stylu architektonických prvků by tomu napovídala. Otevřené chodby s arkádami se v 17. století zazdily, ale dva přízemní oblouky s toskánským sloupem se zachovaly otevřené.

3.4 Hluboká nad Vltavou

K roku 1564 se pojí smlouva Antonína Vlacha týkající se rekonstrukce gotického hradu Hluboká, který má být přestavěn na renesanční zámek. V této době hrad vlastnil významný šlechtický rod pánů z Hradce, konkrétně Jáchym z Hradce, který následující rok 12. prosince zemřel tragickou smrtí utonutím ve vlnách Dunaje u Vídně při zřícení mostu. Ericer zde podle písemných pramenů pracoval s tovaryšem Honzou a pravděpodobně i Jakubem.¹⁶² Ze dne 23. října 1564 se dochovala zpráva o smlouvě s Antoniem Ericerem na zhotovení zdi ve starém sadu nad Nežárkou směřující ke Dvořišti.¹⁶³ Téhož roku Antonín Vlach odjel do Vídně, kde Jáchym se svou manželkou Annou vlastnili dům. Ve stejné době se začala stavět věž okrouhlého tvaru na zámku v Jindřichově Hradci a bořila se čtverhranná obytná věž zvaná Hranatka. Následující rok stále prováděl stavební úpravy s dalšími tovaryši a pacholaty na zámku v Jindřichově Hradci.

Vlastníkem zámku Hluboká se stal Jáchymův syn Adam II. z Hradce, který nedisponoval schopnostmi svého otce. I přesto za jeho vlastnictví pokračovala rekonstrukce zámku. Roku 1565 se dokončovaly tři nové místnosti a v následujícím roce vystavěli věž nad kaplí. Vedoucím stavebních prací byl stále Antonín Vlach, kterého později vystřídal Vincent Vlach a roku 1581 dvorní stavitel pánů z Hradce a pánů z Rožmberka Baldassare Maggi z Agorna. Stavba byla dokončena mezi lety 1584-1588 v duchu vrcholné renesance.¹⁶⁴

¹⁶² Pavel Vlček, *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*, Praha 2004, str. 159.

¹⁶³ Ibidem, s. 159.

¹⁶⁴ Karel Neubert - Jan Royt, *Kunstschätze der Vergangenheit: historische, Architektur der Tschechoslowakei*, Praha 1991, s. 84.

3.5 Telč

V 60. letech 16. století Ericer pracoval ve službách Zachariáše z Hradce jako stavebník první fáze přestavby zámku v Telči. Zachariáš se inspiroval italskou renesancí v letech 1551-1552 při výpravě českých velmožů do Janova a tuto získanou zkušenost promítl do koncepce přestavby telčského zámku. Ericer pravděpodobně pracoval na celkové kompozici renesanční rezidence v Telči. Druhou fází stavby provedl významný stavitel a architekt italského původu Baldassare Maggi de Arogno, který se podílel na renesančních přestavbách jihočeských rezidencí jako je Český Krumlov, Jindřichův Hradec, zámek Kratochvíle a spoustu dalších. Při porovnání celkové kompozice renesanční zámecké stavby v Telči, Hluboké a Jindřichově Hradci lze usoudit, že Ericer se pravděpodobně podílel na návrhu celkové kompozice těchto staveb, nikoliv jen dílčích prvků.¹⁶⁵

3.6 Třeboň

Vilém z Rožmberka se roku 1568 rozhodl, že bude stavět na Třeboni.¹⁶⁶ Povolal tedy Antonia Ericera, který si přizval další tovaryše. Ericer neměl příliš dobrou pověst pilného stavitele, jelikož z písemných dokladů docházelo ke sporům týkající se Ericerovy nepřítomnosti na stavbách. Antonio Ericer patrně vyprojektoval na dvorní straně jižního křídla jednopatrovou tříosou arkádu.¹⁶⁷ Stavitel dodatečně přistavěl před západním obloukem dolní arkády dvouramenné kryté schodiště opatřené toskánskými sloupy na pilířích.¹⁶⁸ Roku 1568 převzal výstavbu Baldassare Maggi, avšak použil svůj vlastní projekt a dnes tedy není známo, do jaké míry se mohl inspirovat původními nákresey Ericera.

Roku 1570 se Ericer objevil v Nové Bystřici, což vyplývá ze sdělení třeboňského hejtmána Rutharta, který si stěžoval, že malíř chce mít svou práci za 14 dní hotovou, pokud nebude od truhlářů meškán.¹⁶⁹ „...i dal nám to za odpověď malíř, že by von ve čtrnácti dnech se vším hotov bejti mohl, jen aby ho truhláři nemeškali. Co se pak Vlacha Antonína dotejče, ten jest ještě nic nezačel schodu dělati u mlýna, než hned sem pro něj posla poslal, jest

¹⁶⁵ Pavel Vlček, *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*, Praha 2004, s. 159.

¹⁶⁶ Ibidem, s. 159.

¹⁶⁷ Karel Kibic, *Dějiny architektury III: architektura renesanční a barokní*, Praha 1999, s. 110.

¹⁶⁸ Ibidem, s. 110.

¹⁶⁹ Josef Vladislav Píč, *Památky archaeologické a místopisné*, 1895, č. 9, s. 575.

na Bystřici, neb mu přísně rozkaz a poručení VMti oznámíno, aby hned ten schod VMti. udělal. Na bráně Vlaši na ten čas nic nedělají; mistr Antonín je zaved, neníčko dělají na lázni VMti., tak podle VMti. poručení...“. Ericer měl na třeboňském zámku dodělat pravděpodobně kamenné schody. O rok později, 10. května 1571, Ericer napsal panu Trčkovi z Lípy dopis, ve kterém nabízí své stavitelské služby a žádá ho o zaplacení.¹⁷⁰ Šlo o práce na rezidenčním sídle Trčků z Lípy ve Světlé nad Sázavou nebo v Ledči nad Sázavou. V této době Ericer působil stále jako stavitel na třeboňském zámku. Na Třeboni působil ve službách i následující roky, což dokládá smlouva z prosince roku 1573. Ve smlouvě se píše, že má Ericer se starším tovaryšem pracovat na tzv. zelených pokojích: „...omítnout a vyrýsovat i na starém fraucimoru, udělat komíny a další práce – pokoje proti pivovaru, vyrejsovat celou stranu i věž, kde kostel i hořejší pokoje nad fraucimorem...“¹⁷¹ Dne 27. května 1571 oznamuje hejtman Jan Černý z Vinoře, že Vlach stále nepracuje, jelikož se nemohli smluvit s Jakubem Krčínem, tehdejším regentem rožmberského panství. Ericer tedy odjíždí ze stavby pryč.

Po roce 1574 již lze v pramenech nalézt záznamy o Ericerově životě, z čehož vyplývá, že buďto zemřel nebo odešel do jiné země.

¹⁷⁰Pavel Vlček, *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*, Praha 2004, s. 159.

¹⁷¹Ibidem, str. 159.

4. Předlohy pro formy zpracovávaných staveb a typologická příbuznost

4.1 Ledec nad Sázavou

Původní hrad se postupně proměňoval v reprezentační renesanční rezidenci šlechtických rodů. Stavba se tedy nevyhnula rozsáhlejším stavebním počínům. Prostory panského sídla určené k reprezentačním a obytným účelům prošly v době renesance rozsáhlou stavební úpravou, kterou řadíme do období vrcholné renesance. Přesto se však nepodařilo ovládnout veškeré masivní hmoty prostor hradu a některé nedotknuté části zůstaly v gotickém tvarosloví. Některé prvky se dochovaly ve své autentické podobě, jiné jsou již projevem pozdějších úprav. Z památkového hlediska se jedná o cenné doklady stavební činnosti.

Omítky směřující do nádvoří dodnes zdobí sgrafitové kvádrování. Původní kvádrování konzervují novodobé nátěry se stejným motivem, jimiž byly omítky opatřeny při celkové rehabilitaci hradu. Na neopravených částech hradu lze spatřit původní sgrafitovou výzdobu s motivem psaníček. Nad průjezdem směřujícím na horní nádvoří se nachází fragmenty sgrafitových psaníček, které se liší tím, že jsou umístěny vertikálně.

Skupiny více či méně významných vlašských stavitelů, zedníků a kameníků, kteří se stěhovali z oblastí Luganského a Comského jezera do středních Čech v polovině 16. století, vlastnili nepochybně Serliův teoreticko-praktický spis zvaný „*Regole generali di Architettura sopra la cinque Maniere*“.¹⁷² Umělci často aplikovali konstrukční a kompoziční prvky, i průčelní sgrafitovou techniku na povrchy staveb, které měly stále středověkou podstatu. U těchto zednických nebo kamenických skupin nedocházelo k přímým importům čistých renesančních technik nebo uměleckých forem. Stavitelé práce prováděli skrze knižně zprostředkované aplikace renesančních technických či výtvarných forem na pozdně gotické hmoty a tím se jejich podstata značně zeslabila nebo zcela přetvořila.¹⁷³ Sgrafitovou výzdobu řadíme do produkce 50. let 16. století. V tomto období byla tvorba sgrafitových psaníček běžnou praxí. Na hradě se kombinují

¹⁷² František Kubec, *Renesanční sgrafitová bosáž ve středních Čechách*, Praha 1996, s. 6.

¹⁷³ Karel Chytil, *Mistři luhánští v Čechách v XVI. století*, in: *Ročenka Kruhu pro pěstování dějin umění za rok 1924*, Praha 1925, s. 48-49.

psaníčka se zdvojenou silnou dělicí linkou zvýrazňující základní bosované schéma, která představují regionální variaci výzdoby příznačnou pouze pro jihovýchodní část středních Čech.¹⁷⁴ Velmi vzácnou realizací, která se na hradě fragmentárně dochovala je interiérové sgrafito klenby v přízemí malého paláce. Z 50. let 16. století taktéž pochází interiérové sgrafito klenotnice telčského zámku, jehož součástí jsou ornamentální motivy rozvilin a květů. Z výzdoby se zachovaly pouze fragmenty rámců, které zdobí heraldické motivy. Leděčská výzdoba má blízkou námětovou a časovou analogii, ale přesto svým výtvarným zpracováním kvetoucích rozvilin před Telčí pokulhává.¹⁷⁵

Převažující použití arkádových lodžii směřujících do zahradních prostor a nikoliv do prostor nádvoří odpovídá předlohám, kterými se mohli stavitelé inspirovat: Přízemí letohrádku Belveder pochází z let 1538-1540, kdežto zámecká nádvoří s arkádami vznikala až v 50. letech, spíše později (Kaceřov, Kostelec nad Černými lesy, Nelahozeves, Mělník).¹⁷⁶ Otevřená arkáda musela postačit v přízemí malého paláce hlavního nádvoří, kdežto zahradní lodžie musela být postavena jako přístavba při jejíž stavbě museli brát v potaz celkovou krajinnou scénérii posázavského údolíčka.¹⁷⁷

Součástí dochovaných renesančních prvků jsou terakotová ostění, které zdobí pouze plastické ornamentální motivy, nikoli figurální výzdoba. Zcela určitě se stavebníci inspirovali terakotovými ostěními na panstvích svých příbuzných nebo některé dokonce přivezli z Pernštejnského paláce na Pražském hradě. Na leděčském hradě se zachovala ostění pouze ve fragmentárním stavu.

V jihovýchodní části hradu se zachoval fragment původní arkádové chodby, a to část oblouku s toskánským sloupem. Podobnost stylu architektonických prvků, především kamenických prvků, by mohla naznačovat, že zde působil jako stavitel Antonio Ericer.

Úpravy hradu v době vlastnictví Trčků z Lípy silně ovlivnil gotický sloh, jelikož klenutí místností a podoba pilířů z tohoto slohu vychází.

¹⁷⁴ František Kubec, *Renesanční sgrafitová bosáž ve středních Čechách*, Praha 1996, s. 41.

¹⁷⁵ Ladislav Svoboda, *Stavebně-historický průzkum hradu v Ledči nad Sázavou*, Pardubice 1998, s. 111.

¹⁷⁶ *Ibidem*, s. 111.

¹⁷⁷ *Ibidem*, s. 111.

4.2 Světlá nad Sázavou

Zámek ve Světlé nad Sázavou představuje stavbu značně složitého stavebního vývoje, která sloužila v době renesance jako rezidence vladyckého rodu Trčků z Lípy. Zámek si do dnešních dnů dochoval původní renesanční dispozici uchovanou především v úrovni přízemí a částečně i prvního patra. Jelikož zámek prošel v průběhu několika staletí mnoha přestavbami, původních prvků z doby renesance se dochovalo minimum. Dochované prvky z doby vlastnictví pánů Trčků z Lípy jsou z hlediska památkové péče cenným dokladem jejich stavební činnosti. Přestavbu objektu na trčkovskou rezidenci lze řadit do období vrcholné renesance, konkrétně roku 1567. Konkrétní datum lze spatřit nad vstupním portálem jižního křídla směřující do zámeckého parku a taktéž na intarzovaných dveřích, které mj. zdobí erby rodu Trčků z Lípy. Součástí renesančních fragmentů je hranolový okosený pilíř, který má obdobnou formu zpracování jako pilíře arkády na ledečském zámku. Jak již bylo uvedeno, do českých zemí se stěhovali vlašští stavitelé, zedníci a kameníci z oblasti Luganského a Comského jezera, odkud přinášeli nové formy renesančních technik a forem. Inspirace nebyla pouze z vlastní zkušenosti, ale především používali poznatky z odborných teoreticko-praktických spisů např. od Sebastiana Serlia „*Regole generali di Architettura sopra la cinque Maniere*“, ale ve většině případů nedocházelo k přesnému zpracování. Vytvářeli si vlastní regionální modifikace stavebních prvků a případné výzdoby.

Fragmenty sgrafitové výzdoby komína lze datovat do produkce 60. let 16. století. V tomto období byla tvorba sgrafitových psaníček na omítkách zámků i jiných objektů běžnou praxí. V případě výzdoby komínu se jedná o jednoduchou architektonickou formu lícni plochy kvádru, který má jehlancový tvar. Dolní faseta je zastíněná, horní, pravá i levá boční jsou vyznačené jednoduchým šrafováním. Pravděpodobně jde o vlastní modifikaci provedení sgrafitové výzdoby. Dle půdorysu chodby východního a jižního křídla je pravděpodobné, že se zde nacházela otevřená arkáda. Otevřené arkády směrem do nádvoří byly typickým prvkem renesančních úprav zámků. Tento prvek lze spatřit mj. na zámku např. v Ledči nad Sázavou, Telči, Jindřichově Hradci a Třeboni.

4.3 Trčkův hrad v Želivě

Trčkův hrad prošel značně složitým stavebním vývojem, jehož přestavbu ze středověké tvrze na renesanční rezidenci lze přisoudit stavebníkovi Ferdinandu Trčkovi z Lípy. Hrad si především zachoval renesanční dispozici prvního a druhého patra a dnešní opatské zahrady.

Přes četné stavební úpravy se zachovaly fragmenty původní renesanční sgrafitové omítky s psaníčkovým motivem, které se při rehabilitaci hradu zakonzervovaly novodobým nátěrem s reprodukcí stejného motivu. Totožná forma psaníčkového sgrafita se nachází na ledečském hradě. Jedná se o regionální variaci jehlancovo-valbového psaníčka se zdvojenou dělicí linkou zvýrazňující základní schéma. Nejvýraznějším prvkem vnějšího pláště je figurální sgrafitová výzdoba nik představující postavy landsknechtů na černém pozadí. Jelikož Trčkův hrad čtyřikrát vyhořel, musely se provést restaurátorské zásahy, které měly velký dopad na přetvoření původní sgrafitové výzdoby. Téma landsknechtů je provázáno s dobovou satirickou literární tvorbou. Dobová grafika často čerpala z básní, které reflektují satirický pohled na život těchto postav. Propagátorem dobového tématu s landsknechty, jejich přítomnost v měšťanském prostředí a způsobu života byl básník Hans Sachs.¹⁷⁸ Inspirací pro výzdobu Trčkova hradu mohly být grafické listy Hanse Glasera či Niklase Störa. Při průzkumu sgrafitové výzdoby se našly fragmenty vrstvy polychromie. S touto technikou se lze často setkat u výzdoby vnějšího pláště rezidencí a měšťanských domů z okruhu staveb pánů z Hradce. Trčkové z Lípy byly prokazatelně v kontaktu s pány z Hradce, tudíž lze uvažovat nad možnou inspirací z jejich stavebního prostředí. Předmětnou sgrafitovou výzdobu Trčkova hradu lze zařadit do 2. pol. 16. století.

Z exteriéru lze spatřit původní kamenné renesanční ostění oken tvořené profilovaným obloučkem, při okrajích profilovanou lištou a zakončené římsou čtvrtkruhového profilu. Skoro totožné se nachází na průčelí renesančního zámku v Třeboni.

¹⁷⁸ Jana Waisserová, *Figurální sgrafitová výzdoba s landsknechty na fasádě domu čp. 545 v ulici Boženy Němcové ve Slavonicích*, Fakulta restaurování, Pardubice 2020, s. 26.

5. Aspekty památkové obnovy

Kulturní památky tvoří důležitou součást každodenního lidského života a kulturního dění, které spoluvytváří naši identitu a podílí se na respektování uznávaných hodnot. Za cíl památkové péče se považuje zachovávání historicky věrohodného vzhledu kulturní památky a v případě nevhodně provedených zásahů v rámci obnovy je zapotřebí památku rehabilitovat a následně opravu provést kvalitně, odborným způsobem za použití tradičních postupů a technologií. Účelem zachování kulturních památek je vytvořit podmínky pro prohlubování znalostí, rozvoj kultury, vědy, umění, formování tradic a vlastenectví, estetickou výchovu pracujících a tím přispívaly k následujícímu rozvoji společnosti.¹⁷⁹ Prostředkem péče o kulturní dědictví a zachování historických hodnot budov a jejich prostředí je ochrana původních prvků tam, kde doposud existují a respektování (neměnění) historického architektonického výrazu, který mimo jiné předpokládá náhradu dožilých původních hodnotných prvků a povrchů shodnými.¹⁸⁰ Dle Vlastimila Vintera se památková péče zaměřuje na ochranu: „*Před poškozováním a ničením, před nepovolanými zásahy a nežádoucími změnami, před zanedbáváním, nevhodným užíváním a neodborným zacházením, před zašantročením a neoprávněným vývozem či před účinky eventuálních jiných škodlivých vlivů. Uplatňuje se preventivně, někdy až po ohrožení nebo narušení památky.*“¹⁸¹ Památková péče se zabývá nejen konkrétními kulturními památkami, ale také urbanistickými celky, které spoluvytvářejí celkový obraz území a jejich historický charakter.

5.1 Ledec nad Sázavou

Hradní komplex Ledec nad Sázavou prošel během své historie složitým stavebním i funkčním vývojem, který se dnes projevuje svou vrstevnatostí. Výrazná přestavba hradu byla provedena ve 2. polovině 15. století, při níž se zbudovalo opevnění i část palácových budov. V průběhu 16. století hrad prošel renesanční přestavbou a získal tím podobu obytného renesančního zámku. V 17. století na hradě proběhly barokní úpravy a v 18. století stavební rozvoj hradního areálu ustával. Po úpravách a požárech, které jeho architektonickou tvář příliš neobohacovaly, se hrad zachoval do současné doby.

¹⁷⁹ §1 odst. 1. z. 20/1987 Sb.

¹⁸⁰ Miloš Solař, Úprava a výměna oken, in: *Obnova okenních výplní a výkladců*, Praha 2010, s. 18.

¹⁸¹ Vlastimil Vinter, *Stručný slovník památkové péče*, Ústí nad Labem 1983, s. 56.

Jádro hradu tvoří kompaktní zástavba, která se rozkládá kolem čtyřbokého horního nádvoří. Severní a východní stranu vymezuje dvoukřídlá budova tzv. malý palác o jednotraktové dispozici se dvěma patry. Malý palác nechal postavit stavebník Burjan Leděčský. Šlo o jednotraktovou budovu, která do sebe pojala zbytky starší výstavby. Část přízemí malého paláce po polovině 16. století nechali renesančně zaklenout. Západní sál zaklenuli tzv. neckovou klenbou¹⁸² s hřebínky a západní sál vyzdobili sgrafitem.

Spisy o stavebních úpravách ledečského panství se dochovaly přibližně od 80. let 18. století, ze kterých lze sledovat, jaké stavební úpravy zde probíhaly a jak se panské sídlo postupně měnilo ve správní středisko panství, ve kterém sídlili úředníci. V 90. letech 18. století v Ledči propukl rozsáhlý požár, při němž vyhořelo několik měšťanských domů. Hrad se ocitl v nebezpečné blízkosti centra požáru a aby se zabránilo vyhoření hradu, tak se strhly všechny střechy okolních vrchnostenských starých hradních budov, u nichž se nepočítalo s opravami.¹⁸³ V průběhu 90. let měla proběhnout údržba budov. Z dochovaných pramenů je známo jméno tesaře, který zpracoval rozpočet. Roku 1793 vypracoval tesařský mistr Mates Urban rozpočet na novou střechu předního traktu, opravu střechy zadního traktu, kde se nacházely vrchnostenské obytné pokoje a střechu hradní kaple.¹⁸⁴ Nová střešní krytina měla být použita šindelová, stejná jako stávající. Ze stejného roku pochází druhá varianta tesařského rozpočtu, která zahrnovala rozsáhlejší opravné práce střech. Autor zde není podepsán. V následujících letech se prováděly opravné práce krovu, kterému hrozilo zřícení nad úředními kanceláři a vrchnostenským obytným pokojem.

Roku 1796 tesaři položili střešní krytinu nad kasárnami ze štípaného šindele. Z této doby se dochovaly tři pohledy na ledečské panství od hradeckého kanovníka J. Venuta.¹⁸⁵

V prvním desetiletí 19. století probíhaly opravy nejen na zámku, ale i na přiléhajících budovách, příjezdovém hradním mostě a ohradní zdi. Dochované prameny uvádí, že v následujících čtyřiceti letech se prováděly drobné udržovací práce a v některém případě i větší stavební zásahy. Roku 1821 se zaklenuly koňské stáje, 1834 se zřídily dvě

¹⁸² Necková klenba se využívala nad podlouhlými místnostmi. Jde o valenou klenbu, která se uzavírá v čelech.

¹⁸³ Ladislav Svoboda, Stavebně-historický průzkum hradu v Ledči nad Sázavou, Pardubice 1998, s. 15.

¹⁸⁴ Ibidem, s. 15.

¹⁸⁵ Ibidem, s. 15.

úřednické kanceláře z původních šenkovních (hospodských) světnic v hradních kasárnách, opravila se propadlá hradní kaple jejíž součástí byla výměna oken.¹⁸⁶ Roku 1839 proběhla oprava klenby nad dolní branou, nad kterou se nachází balkon. Klenba byla poškozena z důvodu vztlínající vlhkosti, a tudíž se rozpadala.

V 50. letech 19. století ledečské panství zastihla silná vichřice, která způsobila poškození střechy a několika oken. V roce 1861 se uvažovalo o zbudování příjezdové cesty na dolní hradní nádvoří, ale z důvodu vysokých nákladů se od této myšlenky upustilo a bylo navrženo jiné řešení v podobě stržení věže při mostu.¹⁸⁷ Dne 9. března 1879 postihl město Ledec požár, který se rozšířil do prostor hradu a poničil jeho velkou část. Podobu hradu před požárem zachycuje dochovaná fotografie od anonymního autora.¹⁸⁸ Požár poškodil renesanční nástěnnou výmalbu sálu severního traktu, jehož část byla ubourána a překryta pálenými taškami.

Do konce první světové války hrad vlastnil tereziánský ústav šlechticů a následně přešel do rukou státu. Ministerstvo zemědělství dne 15. září 1926 sdělilo, že se v sále prvního patra severního traktu skládalo dřevo bezohledným způsobem, takže se poškozovaly nástěnné renesanční malby.¹⁸⁹ Opravy zničených částí severního traktu probíhaly po roce 1926 a veškeré opravy byly konzultovány s odborníky Státního památkového úřadu. Hradní věž, kterou poničil požár v 70. letech 19. století, začali v roce 1929 obnovovat a došlo k nahrazení šindelové střešní krytiny za břidlicovou. Ve stejném roce započala obnova omítek v místech, kde chyběla sgrafitová výzdoba.¹⁹⁰ V 30. letech 20. století probíhaly opravy interiéru hradu v prostorách velkého severního a malého východního paláce. Ve stejném časovém období západní část přízemí malého sálu adaptovali na muzeum a roku 2013 zde zbudovali salonek.

V letech 2013, 2019 a 2020 proběhla celková oprava hradního kamenného přístupového mostu. Klasicistní kamenný most pocházející přibližně z roku 1838 využil raně barokní pilíře a přilehlou bránu, která prošla úpravou kolem roku 1800. Obloukový most stojí na čtyřech podpěrných pilířích se dvěma podpěrami zakončující most. Při výstavbě mostu

¹⁸⁶ Ibidem, s. 20.

¹⁸⁷ Ibidem, s. 28.

¹⁸⁸ Ibidem, s. 28.

¹⁸⁹ Ibidem, s. 37.

¹⁹⁰ Ibidem, s. 37.

byl použitý lomový kámen na maltu vápennou nebo různě nastavovanou. Provedené parapetní zídky opatřili z velké části cementovou maltou mezi lomové kameny a v některých případech i přes kameny. Následně došlo k cementovému přespárování. Původní návrh opravy mostu vypracoval roku 1801 komorní stavitel Alois Palliardi, ale k provedení nedošlo. Tvarosloví mostu a jeho konstrukce odpovídá plánu nového zaklenutí pocházející z roku 1805, který vytvořil zednický mistr Matyáš Trojan.¹⁹¹

Roku 2013 proběhla konsolidace fasády spojovacího krčku jižního průčelí. Součástí prací byla konzervace a doplnění náleзовého stavu z důvodu obnovení historické podoby objektu a zábrany degradace omítek i umělecko-řemeslných prvků průčelí. Součástí rekonstrukce byla výměna dřevěného okna z důvodu zjištění materiálové dožilosti (ztrouchnivění).¹⁹² Realizací kopie okna tak byla zachována památková hodnota architektonické podoby uceleného historického objektu. Téhož roku započala obnova sálu severního paláce. Od roku 2014 prochází hrad obnovou historických omítek spočívající v jejich konsolidaci, doplnění a opatření vápenným sjednocujícím nátěrem.¹⁹³

Při prováděných opravách v roce 2020 se při odstraňování novodobých příček v prostorách prvního podlaží jihozápadního křídla hradu tzv. nového sálu objevily fragmenty výmalby. Prostory, ve kterých se malby nacházejí, byly v době renesance zaklenuty křížovou klenbou. Při novodobějších úpravách byly místnosti mnohonásobně přemalovány a předěleny příčkami. Objevená výmalba pocházející z přelomu 19. a 20. století je částečně překrytá restaurátorským zásahem a částečně prezentovaná jako doklad jedné z etap výmalby hradu.¹⁹⁴ Jde o dekorativní šablonovou výmalbu s florálním geometrickým vzorem, která se vyskytuje ve dvou pruzích dělených středovým sloupem. Zachovalý náleз odpovídá šířce odbourané novodobé příčky. Pouze na místech odbouraných příček se zachovala výmalba ve své autentické podobě. Zde lze spatřit dvě odlišná výtvarná řešení florálního a lineárního dekorativního vzoru. Volně přístupné plochy místností byly během několika let přemalovávány, pravděpodobně provedením seškrabávání vrstev, tudíž není předpokládán další náleз obdobné výmalby. Nalezené

¹⁹¹ Ladislav Svoboda, *Ledečské dominanty: hrad*, Ledec nad Sázavou 2002, s. 14.

¹⁹² Spis Ledec nad Sázavou, Telč, nedat., nestr. (uloženo v archivu NPÚ, ÚOP v Telči)

¹⁹³ Ibidem, nestr.

¹⁹⁴ Ibidem, nestr.

fragmenty maleb významně dotváří a zhodnocují charakter historického objektu, které slouží jako hodnotný příklad umělecko-řemeslného provedení 19. století.

Při rekonstrukci jižního křídla jihozápadní palácové budovy, která má tři podlaží, byly restaurátorským průzkumem omítek prvního podlaží (tzv. nového sálu) za pomoci sond nalezeny fragmenty výmalby z 19. století a ve druhém podlaží odhalená figurální výmalba z poloviny 16. století. Veškeré restaurátorské zásahy mají vždy za úkol zajistit hmotnou podstatu maleb a přiblížit se původní podobě, čímž se navrátí historický výraz místnosti. Prostor vrcholí hřebínkovou klenbou, kterou ohraničuje florální výmalba. Vznik klenby a maleb lze datovat do období kolem roku 1562.¹⁹⁵ Původní omítky byly hlazené (kletované), překryté souvrstvím druhotných nátěrů.¹⁹⁶ Prostor původně rozdělovaly příčky, tudíž se v omítkové vrstvě vyskytuje velké množství starších plomb, které svým složením nenavazují na původní omítky.¹⁹⁷ Odkryv maleb se prováděl velmi šetrně. Nejprve se mechanicky sejmuly druhotné omítky, nevhodné novodobé doplňky byly zbroušeny a následně skalpelem odstraněny fragmenty přemaleb. Po sejmutí novodobých vrstev omítky nebyly původní plochy omítky čistě bílé, ale zašedlé z důvodu úniku kouře z bývalého krbu. Na několika místech se dochovala část středové květinové rozety.¹⁹⁸ Původní omítky se nedochovaly na všech místech místnosti, tudíž se chybějící části malířsky doplnily rekonstrukcí florálních motivů. Postupným mechanickým odkryvem druhotných omítek se odhalily na stěnách místnosti čtyři figurální malby. První postava zobrazuje pravděpodobně Jana Meziříčského, který drží na ruce dravce, u nohou mu leží pes a kolem vylétají tři křepelky.¹⁹⁹ Postava ženy má na levém rameni malou opici, v levé ruce drží květinu a v pravé pravděpodobně roh. Postava nejspíše zobrazuje ženu Jana Meziříčského Johanu Trčkovou.²⁰⁰ Další dvě figurální malby zobrazují muže. Jeden z nich vyobrazuje pravděpodobně opět Jana Meziříčského přetahujícího se o knihu s mýtickým tvorem baziliškem. Restaurátorská zpráva uvádí: *„Stav dochování lze považovat za dobrý, jsou zřetelné všechny významné části malby. Patrné jsou některé detaily, převážně v oblasti pouze obličejů a rukou. Původně tmavé*

¹⁹⁵ Petra Navrátilová, Restaurátorská zpráva: restaurování rohové místnosti jihozápadního křídla. Hrad Ledec nad Sázavou, Praha 2019, s. 1.

¹⁹⁶ Ibidem, s. 1.

¹⁹⁷ Ibidem, s. 1.

¹⁹⁸ Ibidem, s. 5.

¹⁹⁹ Ibidem, s. 5.

²⁰⁰ Ibidem, s. 5.

*barvy v oblasti očí, vlasů a vousů nejsou dochovány, jsou čitelné pouze jako vykryté světlé místo. Podobná problematika se týká vegetace, na níž figury stojí, zde je zelená barevná vrstva dochována v menší míře. V malbě se vyskytují četné vrypy, místa po odpadlé barevné vrstvě, díry po hřebících, defekty v omítce, trhliny a skvrny.*²⁰¹ Při chemicko-technologickém průzkumu se odebralo několik vzorků pigmentů figurálních maleb, aby se zjistilo, jaké složení se užilo při realizaci výmalby. Při analýze maleb bylo vyhodnoceno, že veškeré odebrané vzorky byly tvořeny vápenným pojivem.²⁰² Modrý pigment byl vyhodnocený jako smalt, zelený jako měďnatá zeleň, žlutý a červený jako směs okrových pigmentů a olovnaté běloby.²⁰³ Tyto pigmenty se využívaly již v 16. stoletím v době renesance a později i v baroku.

5.2 Světlá nad Sázavou

Hodnota zámku z hlediska památkové péče jako celistvého areálu je vysoká. Zámek má v rámci lokality vysoce kulturně-historický význam, jak v celkové skladbě dochovaných vývojových etap, tak stavebních prvcích z uceleného výrazu přestavby, kterou zámek prošel ve druhé polovině 19. století.

Roku 1821 přešel zámek do vlastnictví rodu starohrabat ze Salmu a z Reiferscheidu²⁰⁴, kteří nechali zámek přestavět vídeňským architektem Svatošem. Architekt musel dbát na původní koncepci zámku a různorodé umělecké slohy vývojových etap. Architekt Svatoš nechal přistavět k západnímu křídlu zámku věžičku v pseudorenesančním slohu, nad hlavním vchodem balkon a arkády nacházející se na nádvoří uzavřel okny.²⁰⁵

V roce 2014 prošel zámek obnovou interiéru části východního křídla pro expoziční účely sklářských výrobků, v dalších letech navázaly následující práce v interiéru v severozápadní části zámku a v jižním křídle. Součástí oprav bylo restaurování renesančních dveří, statické zajištění a restaurování tzv. Rytířského sálu. Interiér zámku negativně postihla v 20. století adaptace pro účely školy, při níž byly překryty původní parketové podlahy linoleem, zničeno téměř celé vybavení a ve východním krovu byla přistavěna vestavba internátu. V rámci dochovaných hodnotných historických detailů se

²⁰¹ Ibidem, s. 5.

²⁰² Ibidem, s. 5.

²⁰³ Ibidem, s. 5.

²⁰⁴ August Sedláček, *Hrady zámky a tvrze království českého*, díl XII., Praha 1997, s. 286.

²⁰⁵ Spis Světlá nad Sázavou, Telč, nedat., nestr. (uloženo v archivu NPÚ, ÚOP v Telči, inv. 341/1-10)

zachovala teracová dlažba v chodbách, výzdoba stropů provedená štukem a jednotlivé vstupní výplně pocházející z konce 19. století. Pod novodobou vrstvou podlahy se zároveň dochovaly dřevěné parkety, které byly v různé míře poškozené vlivem vlhkosti. V rámci stěn se dají předpokládat vrstvy výmalby z 19. století. Z dob přestavby v 19. století se intaktně zachoval prostor krovu jižního křídla s řadou dochovaných starších prvků jako je komínové těleso zdobené sgrafitovou výzdobou a hodnotný měděný svod pro dešťovou vodu, který je veden vnitřním prostorem krovu.

V posledních letech se na objektu provádí obnovné práce, jejichž součástí je např. i repasování nebo v případě dezolátního stavu celková výměna okenních a dveřních křídel. Některé výplně okenních otvorů svým charakterem reflektují novorenesanční podobu zámku. Kombinuje se zde několik typologických druhů oken a dveří v návaznosti na jednotlivé fasády – členění do tvaru písmene „T“, kříže, s půlkruhovým záklenkem, celoprosklená chodba nacházející se v západním křídle apod. Na západní straně fasády se prolamují novodobá okna s nevhodným kováním, které nereflektují prvky dochovaných historizujících oken.

Současně na zámku probíhaly obnovné práce týkající se rekonstrukce fasád. Fasády zámku byly sjednoceny v průběhu stavebních úprav v polovině 19. století.²⁰⁶ Během několika desítek let byly provedeny nevhodné zásahy akrylátovými barvami, které nejsou soudržné s původními vápennými omítkami. Historicky doložený původní materiál omítek byl vápenný hladký nátěr.²⁰⁷ Historické omítky zámku provedené tradičním vápenným materiálem se vyznačují dobrou prodyšností vůči vlhkosti v kamenném a cihelném zdivu.

V době, kdy zámek sloužil účelům zemědělské školy, byly provedeny destruktivní zásahy nejen do mobiliáře, ale i struktur, které nenávratně poničily řadu původních stavebních prvků.

5.3 Trčkův hrad v Želivě

V roce 2020 proběhla rekonstrukce předmětné budovy Trčkova hradu a přilehlých budov. Cílem restaurátorského zásahu bylo zachování maximální možné míry hmotné

²⁰⁶ Ibidem, nestr.

²⁰⁷ Ibidem, nestr.

podstaty kulturní památky, která náleží souboru staveb premonstrátského kláštera v Želivě. Veškeré restaurátorské zásahy bývají konzultovány s odbornými pracovníky státní památkové péče, projektantem, technologem a investorem. Veškeré zásahy do památky se provádí se snahou o maximální možnost jejich reverzibility.²⁰⁸ Především se práce týkají míry čištění, podoby doplňování, barevných retuší a převrstvení starších omítek.

Trčkův hrad prošel celoplošnou rekonstrukcí fasád včetně maleb ve slepých oknech, které pocházely z počátku 20. století. Fasády byly tvořeny v úrovni přízemí z režného zdiva a ve vyšších patrech navazovaly omítky zdobené psaníčkovými sgrafity vrcholící štukovou korunní římsou. V úrovni druhého a třetího patra se nacházejí slepá okna s hrotitým záklenkem lemovaným hladkou šambránou nebo šambránou s vegetabilními motivy. Figurální sgrafita nacházející se ve slepých nikách s hrotitým záklenkem tvořila poměrně tenká jednovrstvá vápenná omítka s bílým nátěrem na povrchu. Při škrabání sgrafitové výzdoby bylo použito zubaté oko nebo pilka s charakteristickou trasologií.²⁰⁹ Mladší sgrafitové omítky tvořily celoplošné nátěry tvořené minerální bází. Do prezentované sgrafitové výzdoby byly integrovány pravděpodobně renesanční fragmenty nástěnné malby v technice fresco-secco²¹⁰ s rytou podkresbou.²¹¹ Na rozdíl od nalezených nejstarších fragmentů, které byly pojednané barevnou plochou jsou následující přemalby provedené monochromaticky. Figurální sgrafitovou výzdobu ve slepých oknech Trčkova hradu znečišťovala vrstva černého prachového depozitu z atmosféry. Při provedené sondáži hmotově dochovaných třech nik na západní straně fasády, byly odkryty fragmenty původní omítky s lineárními tahy pruskou modří.²¹² Dochované fragmenty se po očištění od tmavých depozitů a prachových částí zakonzervovaly a překryly jemnou vápennou omítkou. Restaurátoři originál maleb zakonzervovali a doplnili ve hmotě probarvenou omítkovinou se strukturou odpovídající

²⁰⁸ Petr Hampl – Vojtěch Mach-Žižka – Jan Miklica – Eduard Seják, Restaurátorská zpráva: Rehabilitace fasád Premonstrátského kláštera v Želivě 2. etapa, Humpolec 2020, s. 5.

²⁰⁹ Ibidem, s. 5.

²¹⁰ Fresco-secco neboli suchá freska není součástí struktury omítky, ale pigmenty smíchané s pojivou složkou zůstávají na povrchu omítky. Nevýhodou je kratší trvanlivost. Barvy mohou z omítky opadávat.

²¹¹ Petr Hampl – Vojtěch Mach-Žižka – Jan Miklica – Eduard Seják, Restaurátorská zpráva: Rehabilitace fasád Premonstrátského kláštera v Želivě 2. etapa, Humpolec 2020, s. 5.

²¹² Ibidem, s. 59.

doplňovanému originálu.²¹³ Lokální barevné retuše maleb prováděli restaurátoři anorganickými pigmenty.

Po analýze materiálů Trčkova hradu se zjistilo, že do zdiva zasahovala zvýšená koncentrace dusičnanů (vodorozpustné soli), které způsobovaly zvýšenou vzlínající vlhkost spodních partií objektu.²¹⁴ Největší podíl ve výkvětech spár odhaleného zdiva měl dusičnan draselný (KNO_3). U omítek Trčkova hradu lze s jistotou říci, že nešlo o původní historické omítky, ale jejich vznik je spojený s obnovou objektu po požáru roku 1907.

Dochovaná renesanční sgrafita nacházející se v půdním prostoru pod pultovou střechou mezi Trčkovým hradem a renesančním domem čp. 117 měla povrch v poměrně zachovalém stavu. Lokální degradace sgrafitových psaníček nastala z důvodu střídání teplot ročních cyklů. Povrch původních sgrafit částečně překrývaly mladší nátěry a omítka z dob baroka. Dolní partie fasády zalili a zamazali cementovým šlikem z betonáže věnce před rokem 1990.²¹⁵

Fasádu se sgrafitovou výzdobou pocházející z obnov 20. století znečišťovaly prachové depozity z atmosféry a taktéž souvrství mladších minerálních různě degradovaných nátěrů.²¹⁶ Nátěry z mladší doby nerespektovaly dvoubarevnost sgrafitové výzdoby a byly provedené spíše monochromně. Lokálně degradovaný povrch sgrafit zasahoval až do hmoty omítky způsobující částečnou ztrátu intonaca a v některých případech i prorývanou sgrafitovou kresbu. Na fasádě se lokálně vyskytovaly trhliny a nesoudržná opadávající omítka, která byla v místech degradace otlučena. Obnažené lomové zdivo v dolních partiích Trčkova hradu odborní pracovníci odspárovali, omyli tlakovou vodou a následně omítnuli tzv. obětovanou neboli odsolovací omítkou.²¹⁷ Po odstranění obětované omítky doplnili celoplošně i lokálně novou sgrafitovou výzdobu formou psaníček.

²¹³ Ibidem, s. 59.

²¹⁴ Ibidem, s. 365.

²¹⁵ Ibidem, s. 7.

²¹⁶ Ibidem, s. 14.

²¹⁷ Ibidem, s. 14.

Součástí prací bylo restaurování kamenných prvků znečištěných tmavými depozity, atmosférickými nečistotami a biologickým napadením. Kamenné ostění oken a dalších otvorů, především parapety a překlady poškozovaly trhliny.

K Trčkovému hradu se váže renesanční dům čp. 117, který byl též restaurován. Povrch renesančních sgrafit značně znečišťovaly tmavé atmosférické depozity. Z důvodu degradace silně zasoleného zdiva se nedochovala renesanční sgrafitová psaníčka do výše prvních oken. Ve vyšších patrech se částečně dochovaly vrstvy intonaca bianca, ale ani zde nejsou příliš patrné.²¹⁸ Sgrafita překrývalo několik vrstev mladších hladkých omítek. Sgrafita se zakonzervovala a na poškozených místech překryla novou měkkou vápennou omítkou. Spodní část domu, konkrétně sokl byl opatřený paropropustnou omítkou odolnou vůči solím. Při analýze materiálů z roku 2018 se zjistilo, že na renesančním domě se nacházely dva typy omítek. Starší historická omítka, která byla poréznější, měla hrubší kamenivo a degradovaný sulfatizovaný povrch²¹⁹, kdežto novodobější omítka pocházející z roku 1905 (letopočet na štítě jižní fasády) byla jemnozrnější.²²⁰

Severní kamenná věž prošla taktéž opravnými pracemi. V kamenném zdivu byly odstraněny spáry, cihelné části nahrazeny za kamenné, okenní ostění opraveno vápennou maltou, následně doplněny spáry vápennou maltou a věžní cimbuří omítnuto vápennou omítkou se zvýšenou odolností.²²¹

²¹⁸ Ibidem, s. 240.

²¹⁹ Sulfatizace znamená přítomnost síranů v materiálu.

²²⁰ Petr Hampl – Vojtěch Mach-Žižka – Jan Miklica – Eduard Seják, Restaurátorská zpráva: Rehabilitace fasád Premonstrátského kláštera v Želivě 2. etapa, Humpolec 2020, s. 240.

²²¹ Ibidem, s. 240.

6. Závěr

Skupina staveb (Ledeč nad Sázavou, Světlá nad Sázavou a Trčkův hrad), která v době renesance sloužila Trčkům z Lípy jako renesanční sídla, představuje zajímavý soubor objektů, kterému nebyla věnovaná taková pozornost, jakou si zaslouží. Jednotlivé kapitoly vyžadovaly práci s písemnými prameny, které se zabývají problematikou stavebního vývoje předmětných objektů. K popisu staveb diplomová práce využila stavebně historické průzkumy, které představují nejdůležitější zdroj shrnující danou problematiku. K objektu ve Světlé nad Sázavou do současné doby nebyl zpracovaný komplexní stavebně historický průzkum, tudíž se k tomuto objektu přistupovalo složitěji. Diplomová práce shrnuje dosud nepublikované interpretace renesančních stavebních a uměleckých prvků, které se na objektu světelského zámku zachovaly. Přesto by si tento objekt zasloužil více pozornosti formou zpracování monografie, či stavebně historického průzkumu.

Práce si kladla za cíl zhodnotit významné dochované renesanční prvky, jejich formální a typologickou podobnost s prvky staveb v relevantních oblastech.

V případě ledečského zámku se zachovalo spousta fragmentů z doby renesance, důležitých k vytvoření představy o původním uspořádání a vzhledu trčkovské rezidence. V případě dochovaných fragmentů, především kamenických prvků, lze uvažovat o možnosti působení Antonia Ericera na ledečském hradě. Především kamenné pilíře arkád, kamenné ostění oken, vstupní portály a provedení loggiového přístavku lze srovnávat s kvalitou zpracování a formální podobností provedených prvků na zámku v Třeboni, Jindřichově Hradci a Telči, na jejichž tvorbě se Antonio Ericer podílel.

Zámek ve Světlé nad Sázavou již nekolikátým rokem prochází celkovou rekonstrukcí, při níž se teprve historické konstrukce postupně odhalují. Nejnovějším nálezem odhalující nová zjištění týkající se rozsahu a konstrukčního provedení světelského zámku v době renesance je odkrytí freskové výzdoby lunet v jihovýchodním přízemí. Půdorysná dispozice podpořená nálezem fragmentárně dochovaného omítkového souvrství s freskovou výzdobou by naznačovala, že se zde nacházela arkádová chodba. Následným dochovaným stavebním prvkem z doby renesance je hranolový okosený pilíř nacházející se v přízemí západního křídla. Pilíř svým zpracováním odpovídá podobné formě

zpracování pilířů na ledečském hradě charakteristické pro měšťanské prostředí okruhu staveb pánů z Hradce. Renesanční sgrafitová výzdoba se dochovala pouze fragmentárně na omítkové vrstvě komínového tělesa, které se nachází v nejstarším levém jižním křídle zámku. Nejvzácnějším dochovaným prvkem je 13 intarzovaných renesančních dveří nacházejících se v interiéru zámku. Vznik dřevěných intarzovaných dveří se datuje do 16. století, což dokládá vyobrazení erbu Trčků z Lípy či datace 1567. Minimum odhalených renesančních fragmentů příliš neumožňuje kvalitní srovnání se zmiňovanými stavbami. Možno pouze uvažovat nad stavební činností Antonia Ericera ve Světlé z pohledu formální podobnosti konstrukčního provedení odpovídající „ericerovské fázi“ výstavby zámku v Telči či Jindřichově Hradci.

Trčkův hrad si zachoval původní renesanční dispozici především ve druhém patře. Součástí dochovaných renesančních prvků jsou konstrukce zdí a křížových kleneb s hřebínky, kamenná ostění oken, figurální sgrafitová výzdoba lunet a psaníčková sgrafitová výzdoba pláště zakonzervovaná pod novou vrstvu historizující omítky.

Následující kapitola se zabývá životem a stavebními činnostmi stavitele Antonia Ericera pracujícího pro rod pánů z Hradce, Rožmberků a Trčků z Lípy. V případě trčkovských rezidencí diplomová práce navázala na dosavadní zmínky historiků umění zmiňujících, že Ericer pracoval pro rod Trčků z Lípy ve Světlé nad Sázavou či Ledči nad Sázavou. Dosud se ovšem nepodařilo přímé autorství dokázat, jelikož nebyly odhaleny písemné prameny, které by tento výrok potvrdily. O stavební činnosti Antonia Ericera na renesančních rezidencích Trčků z Lípy se tak nadále lze pouze domnívat na základě stylové podobnosti se stavbami, u kterých je Ericerova působnost prokázána.

V závěrečné kapitole se diplomová práce zabývá aspekty památkové péče a restaurováním, které je velmi důležité pro zachování původních vzhledů objektů včetně dochovaných historických fragmentů. Restaurátorské práce nejsou doposud v žádné literatuře reflektovány, ať už se jedná o nález figurální freskové malby v Ledči nad Sázavou pocházející pravděpodobně z 16. století či sgrafitovou výzdobu v lunetách Trčkova hradu. Skupina trčkovských renesančních rezidencí na Vysočině není pouhými objekty vystavenými v 16. století, ale představují soubor historických staveb s uměleckými prvky vzájemně si formálně a typologicky velmi podobných.

Použitá literatura

1. Václav Březan, *Životy posledních Rožmberků I.*, Praha 1985
2. Václav Bůžek, *Dvory velmožů s erbem růže: všední a sváteční dny posledních Rožmberků a pánů z Hradce*, Praha 1997
3. Josef Dobiáš, *Dějiny královského města Pelhřimova a jeho okolí*, Díl II., Pelhřimov 1936
4. Josef Dobiáš, *Usilování arcibiskupů pražských o znovuzískání Řečicka*, in: Český časopis historický, Praha 1919, č. 25
5. Tomáš Durdík, *Castellologica bohemia*, 1993, č. 3
6. Josef Emler, *Regesta diplomatica nec nec epistolaria Bohemiae et Moraviae (Pars 3)*, Praha 1890
7. Karel Jaromír Erben, *Regesta diplomatica nec nec epistolaria Bohemiae et Moraviae (Pars I)*, Praha 1855
8. Ondřej Felcman (et. al.), *Dějiny východních Čech v pravěku a středověku (do roku 1526)*, Hradec Králové 2009
9. Karel Chytil, *Mistři lugánští v Čechách v XVI. století*, in: *Ročenka Kruhu pro pěstování dějiny umění za rok 1924*, Praha 1925
10. Karel Kibic, *Dějiny architektury III: architektura renesanční a barokní*, Praha 1999
11. Vladimír Klecanda, *Obnovení desk zemských po požáru r. 1541*, Praha 1918
12. František Kořínek, *Hrad Lipnice: paměti dějepisné a průvodce po hradě*, Lipnice nad Sázavou, 1900
13. Jarmila Krčálová, Antonio Ericer, in: *Dizionario Biografico degli Italiani*, Řím 1992
14. František Kubec, *Renesanční sgrafitová bosáž ve středních Čechách*, Praha 1996
15. Václav Ledvinka, *Rezidence feudálního velmože v předbělohorské Praze: Pražské sídlo pánů z Hradce ve 2. pol. 16. století*, in: *Documenta Pragensia*, Praha 1991, č. 9
16. Dobroslava Menclová, *České hrady*, Praha 1972
17. Karel Neubert - Jan Royt, *Kunstschätze der Vergangenheit: historische Architektur der Tschechoslowakei*, Praha 1991
18. Josef Novák, *Soupis památek historických a uměleckých v království Českém od pravěku do počátku XIX. století*, Praha 1901
19. Jaroslav Pánek, *Vilém z Rožmberka: Politik smíru*, Praha 1998
20. Josef Vladislav Píč, *Památky archaeologické a místopisné*, 1895, č. 9

21. František Pleva, *Ledečské dominanty: děkanský kostel sv. Petra a Pavla*, Ledec nad Sázavou 2002
22. Emanuel Poche (ed.), *Umělecké památky Čech IV. T-Ž*, Praha 1982
23. Pavel Preiss, *Italští umělci v Praze: renesance, manýrismus, baroko*, Praha 1986
24. Antonín Profous, *Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní význam a změny*, díl II. CH-L, Praha 1949
25. Antonín Profous, *Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní význam a změny*, díl IV. S-Ž, Praha 1957
26. Jiří Roháček, *Nápisy města Kutné Hory: Kutná Hora, Kaňk, Malín a Sedlec včetně bývalého cisterciáckého kláštera*, Praha 1996
27. August Sedláček, *Hrady, zámky a tvrze Království českého*, díl XII., Praha 1900
28. August Sedláček, *Hrady, zámky a tvrze Království českého*, díl XII., Praha 1997
29. Vladimír Jan Sedlák, *Erbovní vývod v kostele ledečském*, 1970
30. Karel Seidler, *Kronika města Světlé od roku 1207-1886 s dějepisnými poznámkami o nejbližších vsích a místech v okolí Světlé, se statickými tabulkami a stručnými výňatky z Trčkovského Urbáře panství světelského z roku 1591*, Praha 1887
31. Jeronym Solař, *Památky archaeologické a místopisné*, 1863, č. 6
32. Miloš Solař, *Úprava a výměna oken*, in: *Obnova okenních výplní a výkladců*, Praha 2010
33. Josef Soukup, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese ledečském*, Praha 2010
34. Ladislav Svoboda, *Ledečské dominanty: hrad*, Ledec nad Sázavou 2002
35. Tomáš Šimek (et. al.), *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, Praha 1989
36. Jakub Vazač, *Možný renesanční původ zahrady Trčkova hradu v Želivě a zahrady zámku v Herálci*, in: *Hláská: zpravodaj klubu Augusta Sedláčka*, Plzeň 2021, č. 4
37. Vlastimil Vinter, *Stručný slovník památkové péče*, Ústí nad Labem 1983
38. Pavel Vlček, *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*, Praha 2004
39. Tomáš Zdechovský, *Náboženské poměry a rekatolizace na panství ledečském*, in: *Vlastivědný sborník havlíčkobrodský*, Havlíčkův Brod 2006, č. 20

Použité prameny

Stavebně historické průzkumy, restaurátorské zprávy a průzkumy

1. David Blahout, Restaurátorský průzkum: Soubor intarzovaných dveří. Zámek Světlá nad Sázavou, Praha 2015 (uloženo v archivu NPÚ, ÚOP v Telči)
2. Ivana Ebelová, *Dějiny hradu v Ledči nad Sázavou*, neuvedeno místo, nedat. (uloženo v NPÚ, ÚOP v Telči, inv. 13791-4)
3. Petr Hampl – Vojtěch Mach-Žižka – Jan Miklica – Eduard Seják, Restaurátorská zpráva: Rehabilitace fasád Premonstrátského kláštera v Želivě 2. etapa, Humpolec 2020
4. Petra Navrátilová, Restaurátorská zpráva: Restaurování rohové místnosti jihozápadního křídla. Hrad Ledec nad Sázavou, Praha 2019 (uloženo v archivu NPÚ, ÚOP v Telči)
5. Jaroslav Sadílek, Stavebně-historický průzkum Trčkova hradu čp. 88 a budov čp. 117 a 119, Bystřice nad Pernštejnem 2010 (soukromý archiv Jaroslava Sadílka v Bystřici nad Pernštejnem)
6. Ladislav Svoboda, Stavebně-historický průzkum hradu v Ledči nad Sázavou, Pardubice 1998 (uloženo v NPÚ, ÚOP v Telči, inv. 13844-16)
7. Jan Urban, Stavebně-historický průzkum I. etapa, Pardubice 1995 (uloženo v NPÚ, ÚOP v Telči, inv. 13826-1)
8. Spis Ledec nad Sázavou, Telč, nedat., nestr. (uloženo v archivu NPÚ, ÚOP v Telči, sklad. sign. 13553-4-4)
9. Spis Světlá nad Sázavou, Telč, nedat., nestr. (uloženo v archivu NPÚ, ÚOP v Telči, sklad. sign. 341/1-10)

Diplomové práce

1. Barbora Janů, *Architektonický vývoj zámku ve Světlé nad Sázavou*, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Praha 2012
2. Michaela Růžicková, *Trčkův hrad v areálu kláštera v Želivě*, Filozofická fakulta Univerzity Palackého, Olomouc 2019
3. Jana Waisserová, *Figurální sgrafitová výzdoba s landsknechty na fasádě domu čp. 545 v ulici Boženy Němcové ve Slavonicích*, Fakulta restaurování, Pardubice 2020

Seznam obrazových příloh

1. Ledec nad Sázavou, hrad, pohled od jihovýchodu. Foto: Michaela Růžicková.
2. Ledec nad Sázavou, hrad, pohled od jihu. Foto: Michaela Růžicková.
3. Ledec nad Sázavou, letecký snímek hradu od jihovýchodu. Foto: Martin Vaněček.
4. Ledec nad Sázavou, letecký snímek hradu z roku 2022. Zdroj: mapy.cz.
5. Johann Venuto, veduta Ledce nad Sázavou, 1796. Reprofoto: pohlednice.
6. Ledec nad Sázavou, hmotová rekonstrukce hradu v 1. třetině 16. století. Zdroj: [Ledeč nad Sázavou \(dejiny.cz\)](http://Ledeč nad Sázavou (dejiny.cz)).
7. Ledec nad Sázavou, hmotová rekonstrukce hradu v 2. pol. 16. století. Zdroj: [Ledeč nad Sázavou \(dejiny.cz\)](http://Ledeč nad Sázavou (dejiny.cz)).
8. Ledec nad Sázavou, půdorys hradu první úrovně. Zdroj: [Ledeč nad Sázavou \(dejiny.cz\)](http://Ledeč nad Sázavou (dejiny.cz)).
9. Ledec nad Sázavou, půdorys hradu druhé úrovně. Zdroj: [Ledeč nad Sázavou \(dejiny.cz\)](http://Ledeč nad Sázavou (dejiny.cz)).
10. Ledec nad Sázavou, půdorys hradu třetí úrovně. Zdroj: [Ledeč nad Sázavou \(dejiny.cz\)](http://Ledeč nad Sázavou (dejiny.cz)).
11. Ledec nad Sázavou, půdorys hradu čtvrté úrovně. Zdroj: [Ledeč nad Sázavou \(dejiny.cz\)](http://Ledeč nad Sázavou (dejiny.cz)).
12. Ledec nad Sázavou, půdorys hradu páté úrovně. Zdroj: [Ledeč nad Sázavou \(dejiny.cz\)](http://Ledeč nad Sázavou (dejiny.cz)).
13. Ledec nad Sázavou, kostel sv. Petra a Pavla, pohled od východu. Foto: Michaela Růžicková.
14. Ledec nad Sázavou, kostel sv. Petra a Pavla, pohled do interiéru kostela od východu. Foto: Michaela Růžicková.
15. Ledec nad Sázavou, kostel sv. Petra a Pavla, pohled do interiéru kostela od západu. Foto: Michaela Růžicková.
16. Ledec nad Sázavou, horní nádvoří s tzv. velkým palácem a loggií, pohled od jihozápadu. Foto: Michaela Růžicková
17. Ledec nad Sázavou, loggie mezi tzv. velkým a malým palácem, pohled od jihozápadu. Foto: Michaela Růžicková.
18. Ledec nad Sázavou, detail toskánského sloupu loggie, pohled od západu. Foto: Michaela Růžicková.
19. Ledec nad Sázavou, pohled na průčelí tzv. velkého paláce od východu. Foto: Michaela Růžicková.

- 20.** Ledeč nad Sázavou, detail východního průčelí velkého paláce s pozůstatky krakorců, pohled od východu. Foto: Michaela Růžičková.
- 21.** Ledeč nad Sázavou, pohled na severní fasádu hradu se sgrafitovou výzdobou. Foto: Michaela Růžičková.
- 22.** Ledeč nad Sázavou, pohled na vstupní bránu s baštami, pohled od západu. Foto: Michaela Růžičková.
- 23.** Ledeč nad Sázavou, brána mezi horním a dolním nádvořím, pohled od západu. Foto: Michaela Růžičková.
- 24.** Ledeč nad Sázavou, horní nádvoří hradu, pohled od jihozápadu. Foto: Michaela Růžičková.
- 25.** Ledeč nad Sázavou, detail medailonu na fasádě malého paláce s letopočtem 1556, pohled od jihovýchodu. Foto: Michaela Růžičková.
- 26.** Ledeč nad Sázavou, pohled na věž a křídlo bývalých koníren, pohled od východu. Foto: Michaela Růžičková.
- 27.** Ledeč nad Sázavou, detail arkády s kamennými pilíři, pohled od východu. Foto: Michaela Růžičková.
- 28.** Ledeč nad Sázavou, altán v jihovýchodním nároží terasy, pohled od západu. Foto: Michaela Růžičková.
- 29.** Ledeč nad Sázavou, detail výmalby altánu, pohled od jihozápadu. Foto: Michaela Růžičková.
- 30.** Ledeč nad Sázavou, detail výmalby altánu, pohled od západu. Foto: Michaela Růžičková.
- 31.** Ledeč nad Sázavou, detail okna altánu s terakotovým ostěním, pohled od jihozápadu. Foto: Michaela Růžičková.
- 32.** Ledeč nad Sázavou, renesanční terakotový portál. Foto: Michaela Růžičková.
- 33.** Ledeč nad Sázavou, fragment terakotového ostění vpravo od terakotového portálu. Foto: Michaela Růžičková.
- 34.** Ledeč nad Sázavou, fragment pole arkády s toskánským sloupem. Foto: Michaela Růžičková.
- 35.** Ledeč nad Sázavou, detail toskánského sloupu. Foto: Michaela Růžičková.
- 36.** Ledeč nad Sázavou, pohled na horní nádvoří, pohled od severu. Foto: Michaela Růžičková.

- 37.** Ledec nad Sázavou, sgrafito jižní stěny sálu v 1. patře západního křídla jihozápadní budovy. Reprofoto: Ladislav Svoboda, Stavebně-historický průzkum hradu v Ledči nad Sázavou, Pardubice 1998.
- 38.** Ledec nad Sázavou, detail datovaného psaníčka 1586. Reprofoto: Ladislav Svoboda, Stavebně-historický průzkum hradu v Ledči nad Sázavou, Pardubice 1998.
- 39.** Ledec nad Sázavou, pohled na dolní nádvoří hradu, pohled od severu. Foto: Michaela Růžičková.
- 40.** Ledec nad Sázavou, pohled na arkádu dolního nádvoří hradu, pohled od východu. Foto: Michaela Růžičková.
- 41.** Ledec nad Sázavou, pohled na arkádu dolního nádvoří hradu, pohled od jihovýchodu. Foto: Michaela Růžičková.
- 42.** Ledec nad Sázavou, okosený hranolový sloup arkády, pohled od jihovýchodu. Foto: Michaela Růžičková.
- 43.** Ledec nad Sázavou, dvoulodí křížových kleneb jižního křídla s kamennými pilíři. Reprofoto: Ladislav Svoboda, Stavebně-historický průzkum hradu v Ledči nad Sázavou, Pardubice 1998.
- 44.** Ledec nad Sázavou, detail vertikálního psaníčkového sgrafita nad průjezdem z dolního nádvoří na horní nádvoří. Foto: Michaela Růžičková.
- 45.** Ledec nad Sázavou, pohled křídlo s průjezdem z dolního nádvoří na horní nádvoří. Foto: Michaela Růžičková.
- 46.** Ledec nad Sázavou, detail rekonstruovaného psaníčka severního křídla. Foto: Michaela Růžičková.
- 47.** Ledec nad Sázavou, detail rekonstruovaného psaníčka severního křídla. Foto: Michaela Růžičková.
- 48.** Ledec nad Sázavou, schodiště s přístřeškem na dolním nádvoří, sgrafito s akantovým polem, pohled od severu. Foto: Michaela Růžičková.
- 49.** Matyáš Trojan, plán nového zaklenutí mostu z roku 1805. Reprofoto: Ladislav Svoboda, Stavebně-historický průzkum hradu v Ledči nad Sázavou, Pardubice 1998.
- 50.** Ledec nad Sázavou, dnešní podoba mostu, pohled od severovýchodu. Foto: Michaela Růžičková.

- 51.** Ledeč nad Sázavou, místnost s hřebínkovou klenbou po restaurování. Reprofoto: Petra Navrátilová, Restaurátorská zpráva: Restaurování rohové místnosti jihozápadního křídla. Hrad Ledeč nad Sázavou, Praha 2019.
- 52.** Ledeč nad Sázavou, figurální malba Zdeňka Meziříčského, stav po mechanickém odkryvu. Reprofoto: Petra Navrátilová, Restaurátorská zpráva: Restaurování rohové místnosti jihozápadního křídla. Hrad Ledeč nad Sázavou, Praha 2019.
- 53.** Ledeč nad Sázavou, figurální malba Zdeňka Meziříčského, stav po restaurování. Reprofoto: Petra Navrátilová, Restaurátorská zpráva: Restaurování rohové místnosti jihozápadního křídla. Hrad Ledeč nad Sázavou, Praha 2019.
- 54.** Ledeč nad Sázavou, figurální malba Johany Trčkové, stav po mechanickém odkryvu. Reprofoto: Petra Navrátilová, Restaurátorská zpráva: Restaurování rohové místnosti jihozápadního křídla. Hrad Ledeč nad Sázavou, Praha 2019.
- 55.** Ledeč nad Sázavou, figurální malba Johany Trčkové, stav po restaurování. Reprofoto: Petra Navrátilová, Restaurátorská zpráva: Restaurování rohové místnosti jihozápadního křídla. Hrad Ledeč nad Sázavou, Praha 2019.
- 56.** Ledeč nad Sázavou, figurální malba Jana Meziříčského, stav po mechanickém odkryvu. Reprofoto: Petra Navrátilová, Restaurátorská zpráva: Restaurování rohové místnosti jihozápadního křídla. Hrad Ledeč nad Sázavou, Praha 2019.
- 57.** Ledeč nad Sázavou, figurální malba Jana Meziříčského, stav po restaurování. Reprofoto: Petra Navrátilová, Restaurátorská zpráva: Restaurování rohové místnosti jihozápadního křídla. Hrad Ledeč nad Sázavou, Praha 2019.
- 58.** Světlá nad Sázavou, západní průčelí zámku. Foto: Michaela Růžičková.
- 59.** Světlá nad Sázavou, půdorys prvního podlaží zámku. Zdroj: Barbora Janů, *Architektonický vývoj zámku ve Světlé nad Sázavou*, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Praha 2012.
- 60.** NPÚ, ÚOP v Telči, fotoarchiv, Světlá nad Sázavou, půdorys druhého podlaží zámku, inv. č. neoznačeno.
- 61.** Světlá nad Sázavou, pohled na jižní průčelí směřující do parku. Foto: Michaela Růžičková.
- 62.** Světlá nad Sázavou, pohled na západní křídlo z nádvoří. Foto: Michaela Růžičková.
- 63.** Světlá nad Sázavou, pohled na jižní křídlo směřující do parku. Foto: Michaela Růžičková.

- 64.** Světlá nad Sázavou, latinský nápis nad vstupními dveřmi z 16. století. Foto: Michaela Růžičková.
- 65.** Johann Venuto, veduta Světlé nad Sázavou z roku 1813. Reprofoto: pohlednice.
- 66.** Světlá nad Sázavou, komínové těleso jižního křídla zámku pokryté psaníčkovým sgrafitem. Foto: Michaela Růžičková.
- 67.** Světlá nad Sázavou, detail sgrafitové výzdoby na komínovém tělese. Foto: Michaela Růžičková.
- 68.** Světlá nad Sázavou, detail renesančního pilíře v západním křídle zámku. Foto: Michaela Růžičková.
- 69.** Světlá nad Sázavou, pohled na jižní a východní křídlo zámku z nádvoří. Foto: Michaela Růžičková.
- 70.** Světlá nad Sázavou, průhled chodbou v přízemí s odhalenou renesanční výzdobou lunet, pohled od severu. Foto: Michaela Růžičková.
- 71.** Světlá nad Sázavou, průhled chodbou v přízemí s odhalenou renesanční výzdobou lunet, pohled od jihu. Foto: Michaela Růžičková.
- 72.** Světlá nad Sázavou, detail částečně odkryté renesanční výzdoby lunet. Foto: Michaela Růžičková.
- 73.** Světlá nad Sázavou, mapa stabilního katastru z roku 1838. Zdroj: [Archiv \(cuzk.cz\)](http://Archiv(cuzk.cz)).
- 74.** Světlá nad Sázavou, relikv původního zdiva hospodářské budovy viditelný z leteckého snímku. Zdroj: mapy.cz
- 75.** Světlá nad Sázavou, vnější strana intarzovaných dveří č. 1. Reprofoto: David Blahout, Restaurátorský průzkum: Soubor intarzovaných dveří. Zámek Světlá nad Sázavou, Praha 2015.
- 76.** Světlá nad Sázavou, vnitřní strana intarzovaných dveří č. 1. Reprofoto: David Blahout, Restaurátorský průzkum: Soubor intarzovaných dveří. Zámek Světlá nad Sázavou, Praha 2015.
- 77.** Světlá nad Sázavou, vnější strana intarzovaných dveří č. 2. Reprofoto: David Blahout, Restaurátorský průzkum: Soubor intarzovaných dveří. Zámek Světlá nad Sázavou, Praha 2015.
- 78.** Světlá nad Sázavou, vnitřní strana intarzovaných dveří č. 2. Reprofoto: David Blahout, Restaurátorský průzkum: Soubor intarzovaných dveří. Zámek Světlá nad Sázavou, Praha 2015.

- 79.** Světlá nad Sázavou, vnější strana intarzovaných dveří č. 3. Reprofoto: David Blahout, Restaurátorský průzkum: Soubor intarzovaných dveří. Zámek Světlá nad Sázavou, Praha 2015.
- 80.** Světlá nad Sázavou, vnitřní strana intarzovaných dveří č. 3. Reprofoto: David Blahout, Restaurátorský průzkum: Soubor intarzovaných dveří. Zámek Světlá nad Sázavou, Praha 2015.
- 81.** Světlá nad Sázavou, vnější strana intarzovaných dveří č. 4. Reprofoto: David Blahout, Restaurátorský průzkum: Soubor intarzovaných dveří. Zámek Světlá nad Sázavou, Praha 2015.
- 82.** Světlá nad Sázavou, vnitřní strana intarzovaných dveří č. 4. Reprofoto: David Blahout, Restaurátorský průzkum: Soubor intarzovaných dveří. Zámek Světlá nad Sázavou, Praha 2015.
- 83.** Světlá nad Sázavou, vnější strana intarzovaných dveří č. 5. Reprofoto: David Blahout, Restaurátorský průzkum: Soubor intarzovaných dveří. Zámek Světlá nad Sázavou, Praha 2015.
- 84.** Světlá nad Sázavou, vnitřní strana intarzovaných dveří č. 5. Reprofoto: David Blahout, Restaurátorský průzkum: Soubor intarzovaných dveří. Zámek Světlá nad Sázavou, Praha 2015.
- 85.** Světlá nad Sázavou, vnější strana intarzovaných dveří č. 6. Reprofoto: David Blahout, Restaurátorský průzkum: Soubor intarzovaných dveří. Zámek Světlá nad Sázavou, Praha 2015.
- 86.** Světlá nad Sázavou, vnitřní strana intarzovaných dveří č. 6. Reprofoto: David Blahout, Restaurátorský průzkum: Soubor intarzovaných dveří. Zámek Světlá nad Sázavou, Praha 2015.
- 87.** Světlá nad Sázavou, vnější strana intarzovaných dveří č. 7. Reprofoto: David Blahout, Restaurátorský průzkum: Soubor intarzovaných dveří. Zámek Světlá nad Sázavou, Praha 2015.
- 88.** Světlá nad Sázavou, vnitřní strana intarzovaných dveří č. 7. Reprofoto: David Blahout, Restaurátorský průzkum: Soubor intarzovaných dveří. Zámek Světlá nad Sázavou, Praha 2015.

- 89.** Světlá nad Sázavou, vnější strana intarzovaných dveří č. 8. Reprofoto: David Blahout, Restaurátorský průzkum: Soubor intarzovaných dveří. Zámek Světlá nad Sázavou, Praha 2015.
- 90.** Světlá nad Sázavou, vnitřní strana intarzovaných dveří č. 8. Reprofoto: David Blahout, Restaurátorský průzkum: Soubor intarzovaných dveří. Zámek Světlá nad Sázavou, Praha 2015.
- 91.** Světlá nad Sázavou, vnější strana intarzovaných dveří č. 9. Reprofoto: David Blahout, Restaurátorský průzkum: Soubor intarzovaných dveří. Zámek Světlá nad Sázavou, Praha 2015.
- 92.** Světlá nad Sázavou, vnitřní strana intarzovaných dveří č. 9. Reprofoto: David Blahout, Restaurátorský průzkum: Soubor intarzovaných dveří. Zámek Světlá nad Sázavou, Praha 2015.
- 93.** Světlá nad Sázavou, vnější strana intarzovaných dveří č. 10. Reprofoto: David Blahout, Restaurátorský průzkum: Soubor intarzovaných dveří. Zámek Světlá nad Sázavou, Praha 2015.
- 94.** Světlá nad Sázavou, vnitřní strana intarzovaných dveří č. 10. Reprofoto: David Blahout, Restaurátorský průzkum: Soubor intarzovaných dveří. Zámek Světlá nad Sázavou, Praha 2015.
- 95.** Světlá nad Sázavou, vnější strana intarzovaných dveří č. 11. Reprofoto: David Blahout, Restaurátorský průzkum: Soubor intarzovaných dveří. Zámek Světlá nad Sázavou, Praha 2015.
- 96.** Světlá nad Sázavou, vnitřní strana intarzovaných dveří č. 11. Reprofoto: David Blahout, Restaurátorský průzkum: Soubor intarzovaných dveří. Zámek Světlá nad Sázavou, Praha 2015.
- 97.** Světlá nad Sázavou, vnější strana intarzovaných dveří č. 12. Reprofoto: David Blahout, Restaurátorský průzkum: Soubor intarzovaných dveří. Zámek Světlá nad Sázavou, Praha 2015.
- 98.** Světlá nad Sázavou, vnitřní strana intarzovaných dveří č. 12. Reprofoto: David Blahout, Restaurátorský průzkum: Soubor intarzovaných dveří. Zámek Světlá nad Sázavou, Praha 2015.

- 99.** Světlá nad Sázavou, vnější strana intarzovaných dveří č. 13. Reprofoto: David Blahout, Restaurátorský průzkum: Soubor intarzovaných dveří. Zámek Světlá nad Sázavou, Praha 2015.
- 100.** Světlá nad Sázavou, vnitřní strana intarzovaných dveří č. 13. Reprofoto: David Blahout, Restaurátorský průzkum: Soubor intarzovaných dveří. Zámek Světlá nad Sázavou, Praha 2015.
- 101.** Želiv, veduta klášterního areálu z roku 1693. Zdroj: [adalbert-11-2020-web.pdf \(bihk.cz\)](#).
- 102.** Želiv, válcová věž severovýchodního nároží klášterního areálu. Foto: Michaela Růžicková.
- 103.** Želiv, Trčkův hrad, jižní průčelí, pohled od jihovýchodu. Foto: Michaela Růžicková.
- 104.** Želiv, Trčkův hrad, pohled na východní stranu hradu od jihovýchodu. Foto: Michaela Růžicková.
- 105.** Želiv, Trčkův hrad, pohled na jižní průčelí hradu. Foto: Michaela Růžicková.
- 106.** Želiv, Trčkův hrad, pohled na západní stranu hradu od jihozápadu. Foto: Michaela Růžicková.
- 107.** Želiv, Trčkův hrad, pohled na spojovací přístavek mezi hradem a domem čp. 117. Foto: Michaela Růžicková.
- 108.** Želiv, Trčkův hrad, pohled na odhalenou původní sgrafitovou výzdobu při rekonstrukci. Foto: Michaela Růžicková.
- 109.** Želiv, Trčkův hrad, pohled na severní stranu hradu s věží. Foto: Michaela Růžicková.
- 110.** Želiv, Trčkův hrad, pohled na věž. Foto: Michaela Růžicková
- 111.** Želiv, Trčkův hrad, obnovené figurální sgrafito východní strany hradu. Foto: Michaela Růžicková.
- 112.** Želiv, Trčkův hrad, obnovené figurální sgrafito východní strany hradu. Foto: Michaela Růžicková.
- 113.** Želiv, Trčkův hrad, obnovené figurální sgrafito jižní strany fasády. Foto: Michaela Růžicková.
- 114.** Želiv, Trčkův hrad, obnovené figurální sgrafito jižního průčelí. Foto: Michaela Růžicková.
- 115.** Želiv, Trčkův hrad, obnovené figurální sgrafito jižního průčelí.

116. Želiv, Trčkův hrad, barevné vyznačení stavebního vývoje. Zdroj: Jaroslav Sadílek, Stavebně-historický průzkum Trčkova hradu čp. 88 a budov čp. 117 a 119, Bystřice nad Pernštejnem 2010.
117. Želiv, Trčkův hrad, půdorys přízemí. Zdroj: Jaroslav Sadílek, Stavebně-historický průzkum Trčkova hradu čp. 88 a budov čp. 117 a 119, Bystřice nad Pernštejnem 2010.
118. Želiv, Trčkův hrad, půdorys 1. patra. Zdroj: Jaroslav Sadílek, Stavebně-historický průzkum Trčkova hradu čp. 88 a budov čp. 117 a 119, Bystřice nad Pernštejnem 2010.
119. Želiv, Trčkův hrad, půdorys 2. patra. Zdroj: Jaroslav Sadílek, Stavebně-historický průzkum Trčkova hradu čp. 88 a budov čp. 117 a 119, Bystřice nad Pernštejnem 2010.
120. Český Krumlov, letecký snímek Horního hradu. Zdroj: [Foto / Photo: Zámek č.p. 59 - Horní hrad, letecký pohled, foto: Lubor Mrázek \(ckrumlov.cz\).](#)
121. Jindřichův Hradec, letecký snímek zámku. Zdroj: [Jindřichův Hradec – Tipy na výlet i dovolenou – Kudy z nudy.](#)
122. Nová Bystřice, letecký snímek zámku. Zdroj: [Zámek Nová Bystřice | Jižní Čechy \(jiznicechy.cz\).](#)
123. Nová Bystřice, pohled ze zámeckého dvora na arkádu. Zdroj: mapy.cz
124. Jindřichův Hradec, zámek, renesanční ostění. Zdroj: Josef Novák, *Soupis památek historických a uměleckých v království Českém od pravěku do počátku XIX. století*, Praha 1901.
125. Jindřichův Hradec, zámek, komín na starém stavení z roku 1571. Zdroj: Josef Novák, *Soupis památek historických a uměleckých v království Českém od pravěku do počátku XIX. století*, Praha 1901.
126. Jindřichův Hradec, zámek, pohled na tzv. Velké arkády, pohled od severovýchodu. Zdroj: mapy.cz.
127. Jindřichův Hradec, zámek, pohled na renesanční křídlo Nového stavení. Zdroj: mapy.cz.
128. Jindřichův Hradec, zámek, půdorys. Zdroj: Jana Leah Ackermannová, *Přestavba Jindřichova Hradce za Adama II. z Hradce*, Filozofická fakulta Masarykovy Univerzity, Brno 2016.

129. Komařice, zámek, pohled na arkádu od západu. Zdroj: [Zámek Komařice • Zámek » outdooractive.com](#).
130. Komařice, zámek, detail portálu a toskánského sloupu arkády. Zdroj: pamatkovykatalog.cz
131. Baltazar Kutina, kresba hradu Hluboká v 16. století podle Ondřeje Ungnada ze Suneku. Zdroj: wikipedia.cz.
132. Hluboká nad Vltavou, zámek, pohled na severní průčelí. Zdroj: wikipedia.cz.
133. Telč, zámek, letecký snímek zámku. Zdroj: [Státní zámek Telč – Růže Vysočiny - Národní památkový ústav \(npu.cz\)](#).
134. Telč, zámek, pohled na arkádu francouzské zahrady. Foto: Michaela Růžicková.
135. Telč, zámek, detail toskánského sloupu arkády. Foto: Michaela Růžicková.
136. Telč, zámek, arkádová loggie. Foto: Michaela Růžicková.
137. Telč, zámek, detail arkády na nádvoří. Foto: Michaela Růžicková.
138. Třeboň, zámek, letecký snímek zámku. Zdroj: [Třeboň – Tipy na výlet i dovolenou – Kudy z nudy](#).
139. Třeboň, zámek, dvorní arkáda a schodiště s toskánskými sloupy. Zdroj: [ZÁMEK TŘEBOŇ | Třeboňská nocturna \(trebonskanocturna.cz\)](#).
140. Třeboň, zámek, dvouramenné schody s toskánskými sloupy. Zdroj: [ZÁMEK TŘEBOŇ | Třeboňská nocturna \(trebonskanocturna.cz\)](#).
141. Třeboň, zámek, kamenné pilíře v bývalých konírnách. Zdroj: [Brány památek dokořán v Třeboni – Kudy z nudy](#)

Seznam použitých zkratk

1. Národní památkový ústav Územní odborné pracoviště v Telči (NPÚ, ÚOP v Telči)

Obrazové přílohy

Obr. 1 Ledec nad Sázavou, hrad, pohled od jihovýchodu.

Obr. 2 Ledec nad Sázavou, hrad, pohled od jihu.

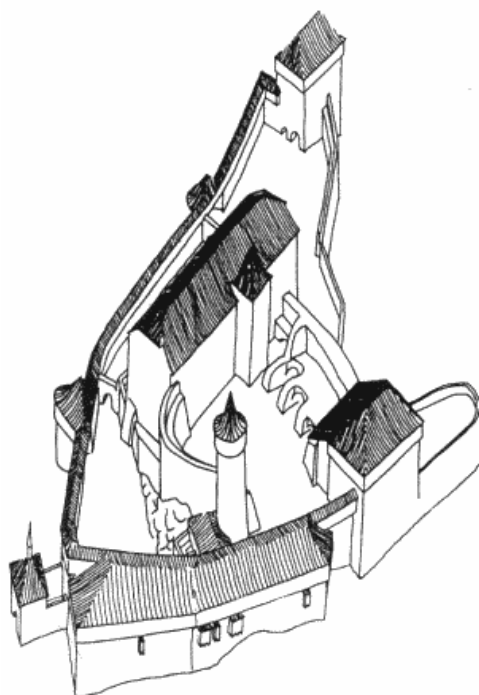
Obr. 3 Ledec nad Sázavou, letecký snímek hradu od jihovýchodu.

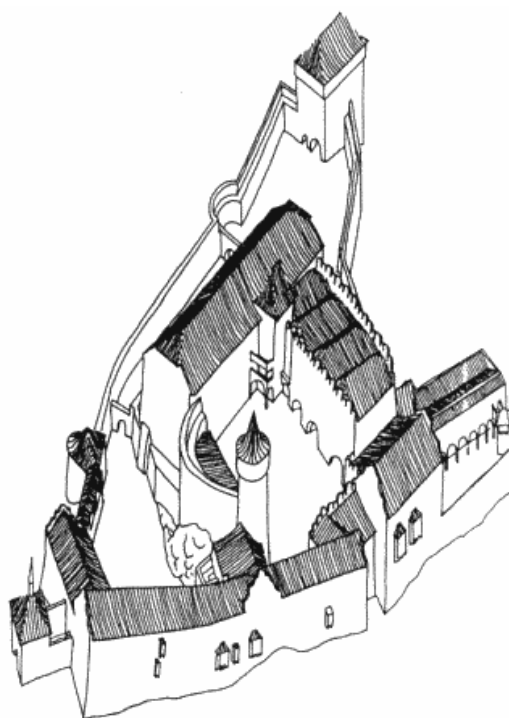
Obr. 4 Ledec nad Sázavou, letecký snímek hradu z roku 2022

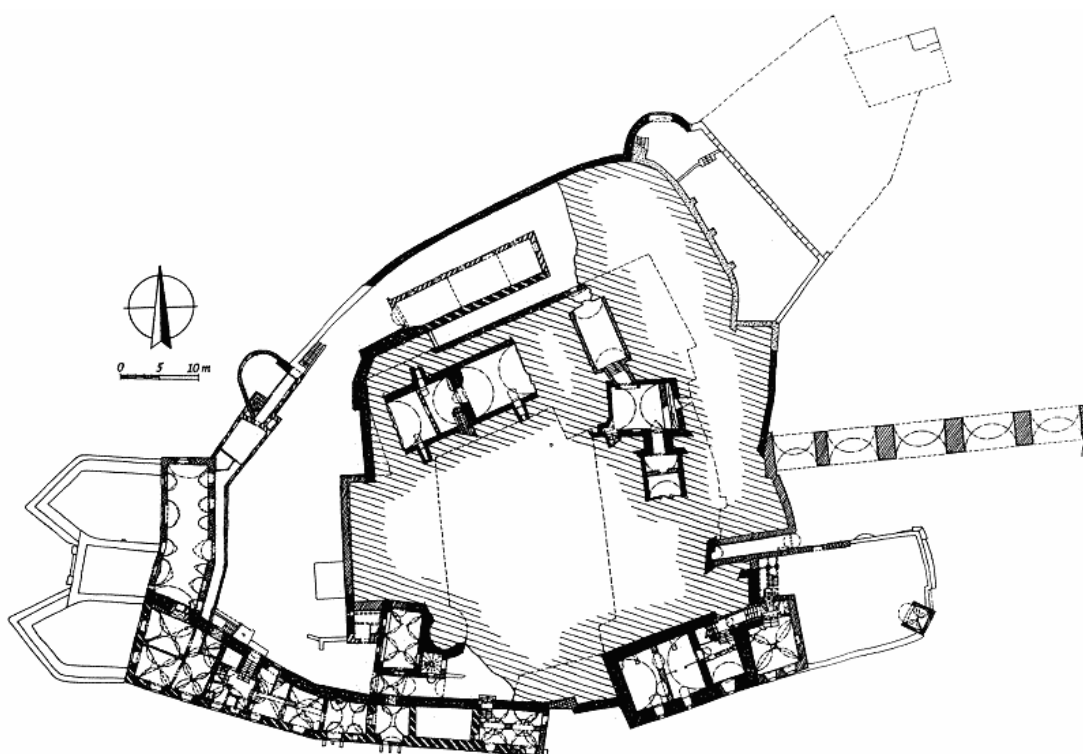
Obr. 5 Johann Venuto, veduta Ledče nad Sázavou, 1796.

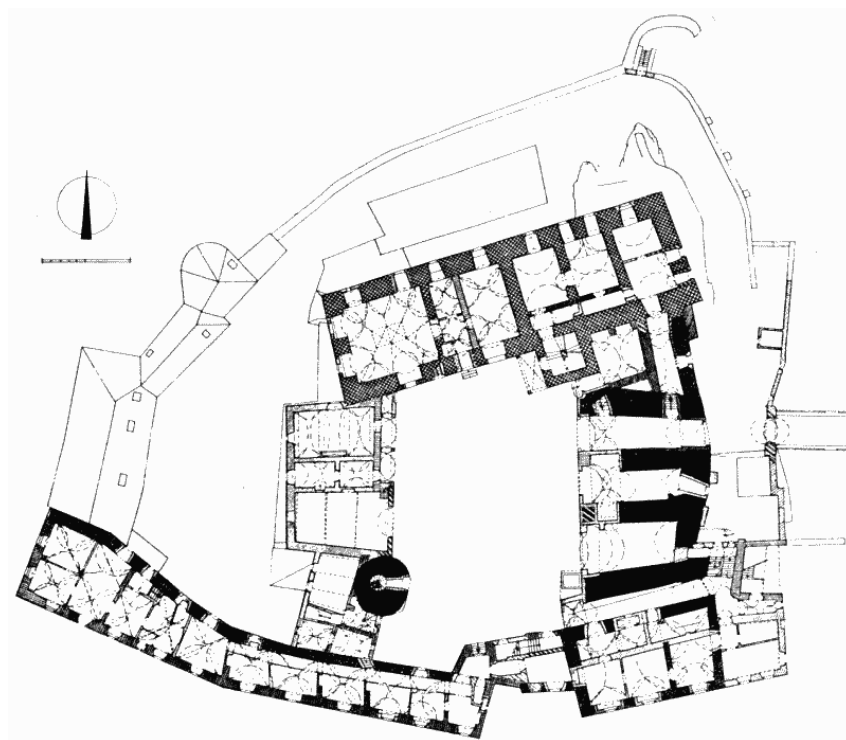
Obr. 6 Ledč nad Sázavou, hmotová rekonstrukce hradu v 1. třetině 16. století.

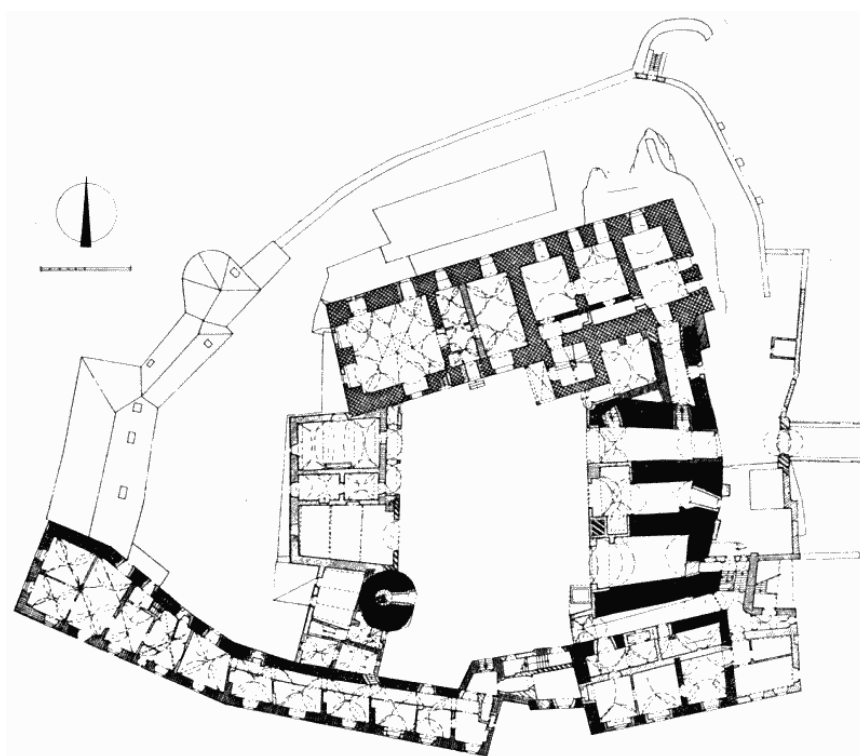
Obr. 7 Ledec nad Sázavou, Hmotová rekonstrukce hradu v 2. pol. 16. století.

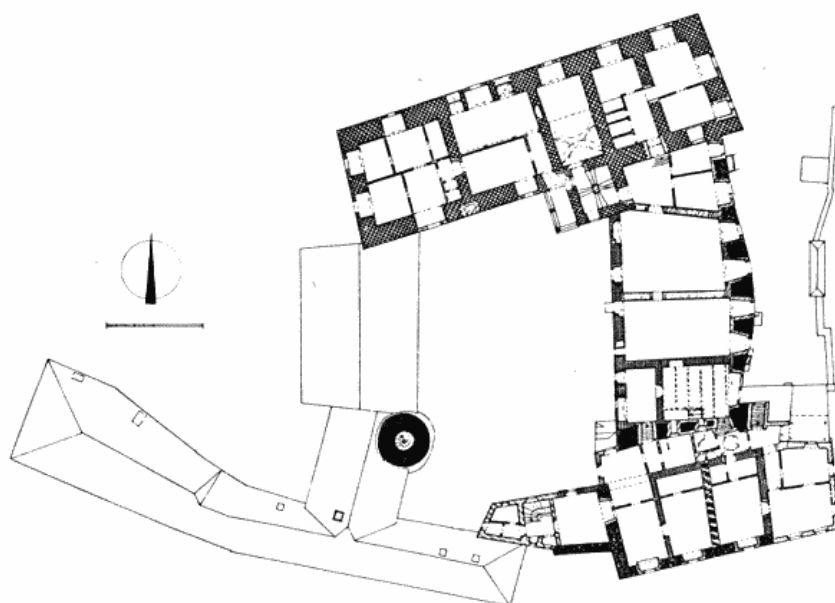
Obr. 8 Ledec nad Sázavou, půdorys hradu první úrovně.

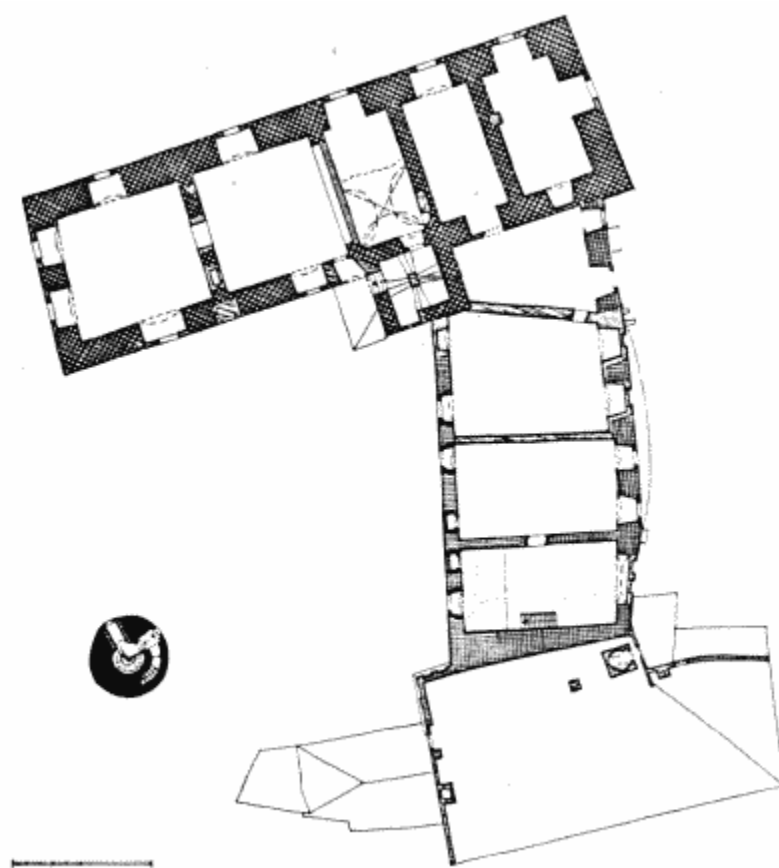
Obr. 9 Ledec nad Sázavou, půdorys hradu druhé úrovně.

Obr. 10 Ledec nad Sázavou, půdorys hradu třetí úrovně.

Obr. 11 Ledec nad Sázavou, půdorys hradu čtvrté úrovně.

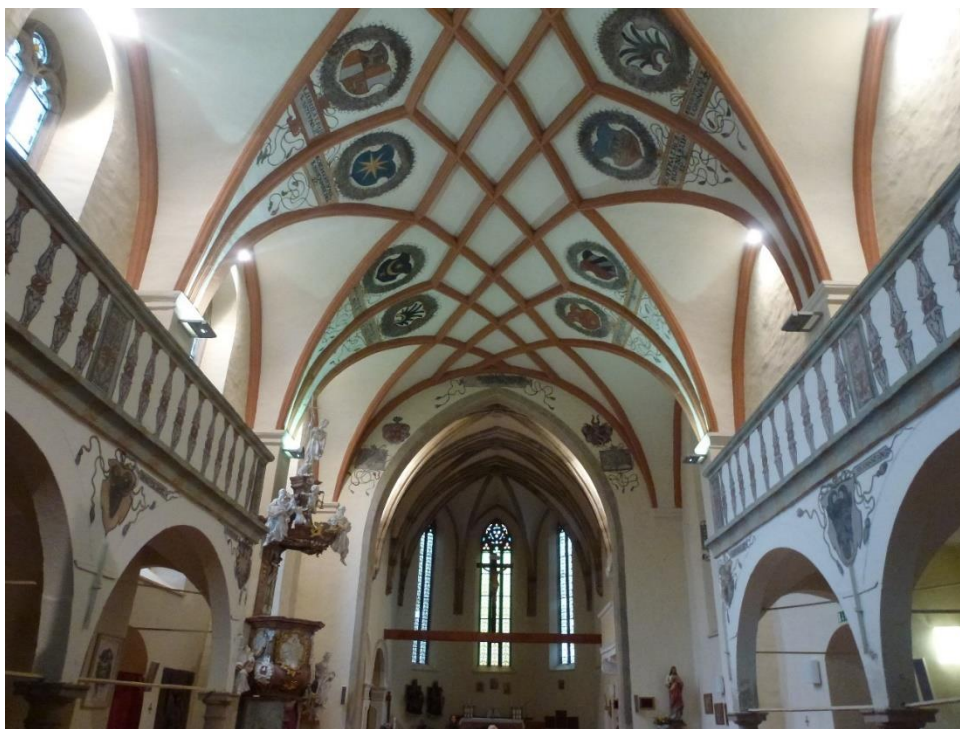
Obr. 12 Ledec nad Sázavou, půdorys hradu páté úrovně.

Obr. 13 Ledec nad Sázavou, kostel sv. Petra a Pavla, pohled od východu.

Obr. 14 Ledec nad Sázavou, kostel sv. Petra a Pavla, pohled do interiéru kostela od východu.

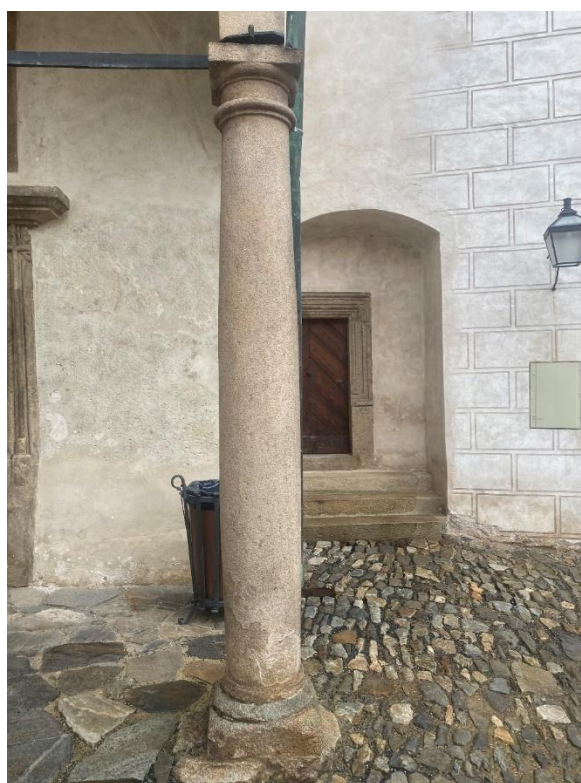
Obr. 15 Ledec nad Sázavou, kostel sv. Petra a Pavla, pohled do interiéru kostela od západu.

Obr. 16 Ledec nad Sázavou, horní nádvoří s tzv. velkým palácem a loggií, pohled od jihozápadu.

Obr. 17 Ledec nad Sázavou, loggie mezi tzv. velkým a malým palácem, pohled od jihozápadu.

Obr. 18 Ledec nad Sázavou, detail toskánského sloupu loggie, pohled od západu.

Obr. 19 Ledec nad Sázavou, pohled na průčelí tzv. velkého paláce od východu.

Obr. 20 Ledec nad Sázavou, detail východního průčelí velkého paláce s pozůstatky krakorců, pohled od východu.

Obr. 21 Ledec nad Sázavou, pohled na severní fasádu hradu se sgrafitovou výzdobou.

Obr. 22 Ledec nad Sázavou, pohled na vstupní bránu hradu s baštami, pohled od západu.

Obr. 23 Ledeč nad Sázavou, brána mezi horním a dolním nádvořím, pohled od západu.

Obr. 24 Ledeč nad Sázavou, horní nádvoří hradu, pohled od jihozápadu.

Obr. 25 Ledeč nad Sázavou, detail medailonu na fasádě malého paláce s letopočtem 1556, pohled od jihovýchodu.

Obr. 26 Ledeč nad Sázavou, pohled na věž a křídlo bývalých koníren, pohled od východu.

Obr. 27 Ledeč nad Sázavou, detail arkády s kamennými pilíři, pohled od východu.

Obr. 28 Ledeč nad Sázavou, altán v jihovýchodním nároží terasy, pohled od západu.

Obr. 29 Ledeč nad Sázavou, detail výmalby altánu, pohled od jihozápadu.

Obr. 30 Ledeč nad Sázavou, detail výmalby altánu, pohled od západu.

Obr. 31 Ledeč nad Sázavou, detail okna altánu s terakotovým ostěním, pohled od jihozápadu.

Obr. 32 Ledeč nad Sázavou, renesanční terakotový portál.

Obr. 33 Ledeč nad Sázavou, fragment terakotového ostění vpravo od terakotového portálu.

Obr. 34 Ledeč nad Sázavou, fragment pole arkády s toskánským sloupem.

Obr. 35 Ledec nad Sázavou, detail toskánského sloupu.

Obr. 36 Ledec nad Sázavou, pohled na horní nádvoří, pohled od severu.

Obr. 37 Ledec nad Sázavou, sgrafito jižní stěny sálu v 1. patře západního křídla jihozápadní budovy.

Obr. 38 Ledec nad Sázavou, detail datovaného psaníčka 1586.

Obr. 39 Ledec nad Sázavou, pohled na dolní nádvoří hradu, pohled od severu.

Obr. 40 Ledec nad Sázavou, pohled na arkádu dolního nádvoří hradu, pohled od východu.

Obr. 41 Ledec nad Sázavou, pohled na arkádu dolního nádvoří hradu, pohled od jihovýchodu.

Obr. 42 Ledec nad Sázavou, okosený hranolový sloup arkády, pohled od jihovýchodu.

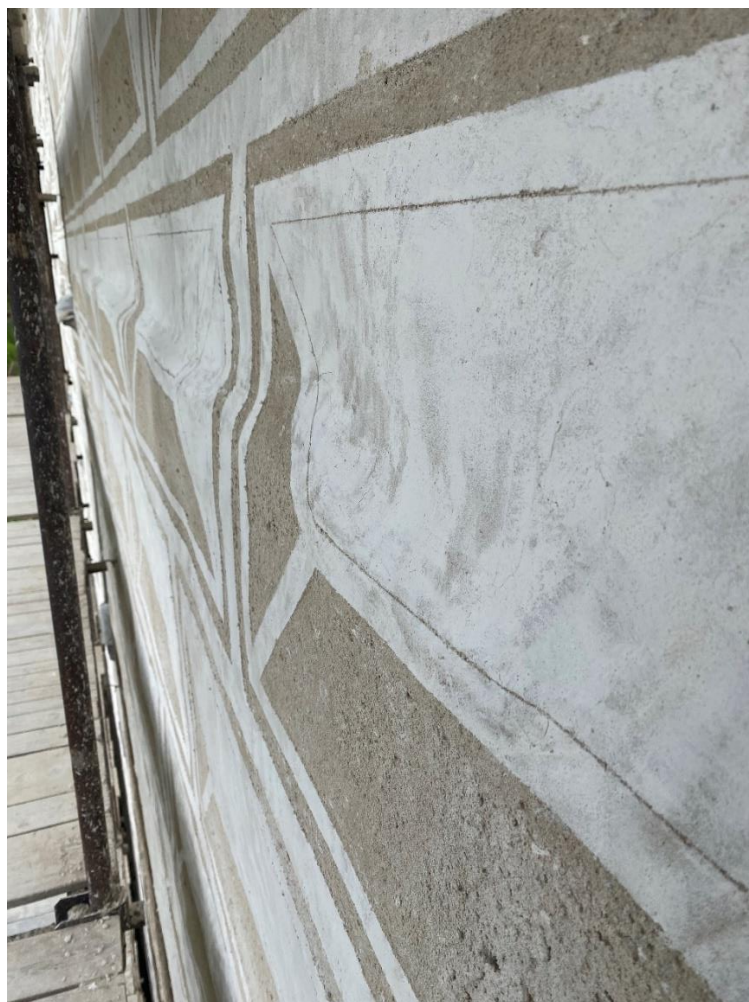
Obr. 43 Ledeč nad Sázavou, dvoulodí hřebínkových kleneb jižního křídla s kamennými pilíři.

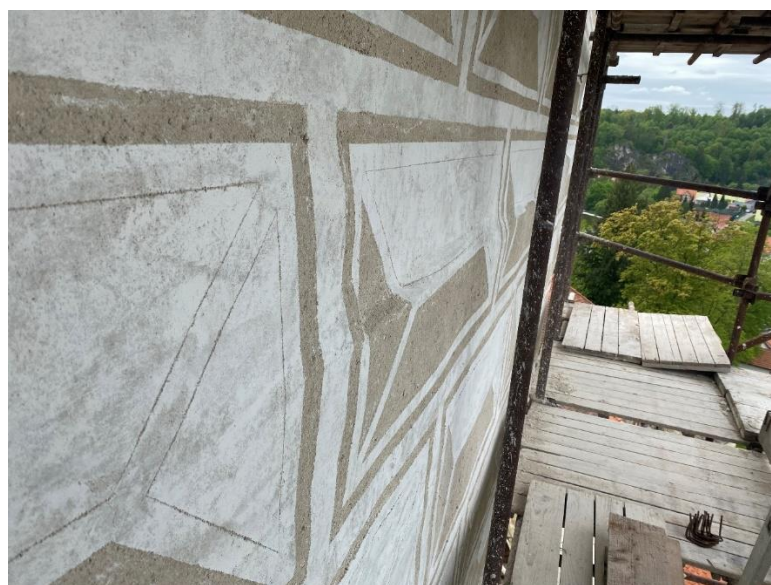
Obr. 44 Ledeč nad Sázavou, detail vertikálního psaníčkového sgrafita nad průjezdem z dolního nádvoří na horní nádvoří.

Obr. 45 Ledeč nad Sázavou, pohled křídlo s průjezdem z dolního nádvoří na horní nádvoří.

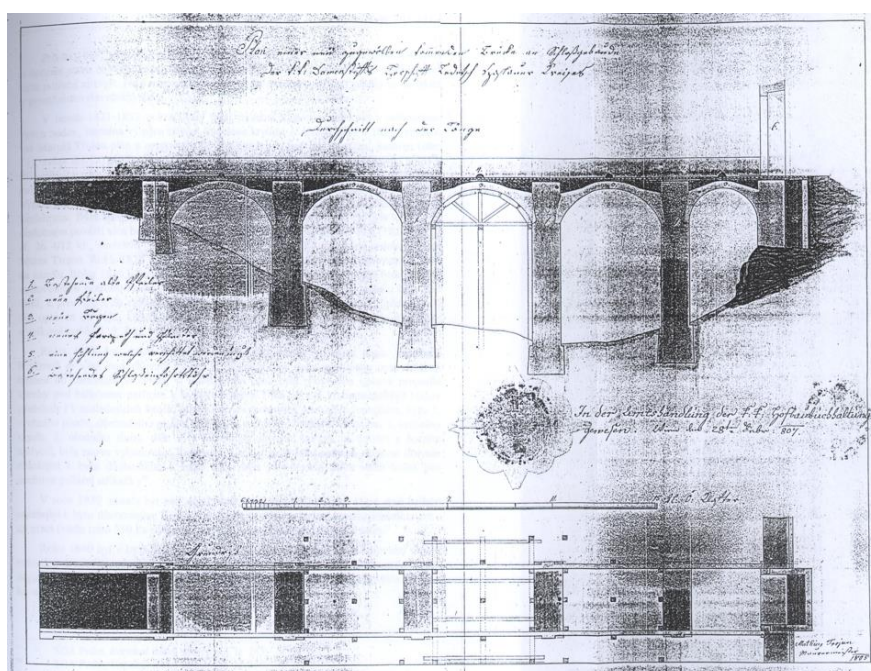
Obr. 46 Ledec nad Sázavou, detail rekonstruovaného psaníčka severního křídla.

Obr. 47 Ledec nad Sázavou, detail rekonstruovaného psaníčka severního křídla.

Obr. 48 Ledeč nad Sázavou, schodiště s přístřeškem na dolním nádvoří, sgrafito s akantovým polem, pohled od severu.

Obr. 49 Matyáš Trojan, plán nového zaklenutí mostu z roku 1805.

Obr. 50 Ledec nad Sázavou, dnešní podoba mostu, pohled od severovýchodu.

Obr. 51 Ledec nad Sázavou, místnost s hřebínkovou klenbou po restaurování.

Obr. 52 Ledeč nad Sázavou, figurální malba Zdeňka Meziříčského, stav po mechanickém odkryvu.

Obr. 53 Ledeč nad Sázavou, figurální malba Zdeňka Meziříčského, stav po restaurování.

Obr. 54 Ledeč nad Sázavou, figurální malba Johany Trčkové, stav po mechanickém odkryvu.

Obr. 55 Ledeč nad Sázavou, figurální malba Johany Trčkové, stav po restaurování.

Obr. 56 Ledeč nad Sázavou, figurální malba Jana Meziříčského, stav po mechanickém odkryvu.

Obr. 57 Ledeč nad Sázavou, figurální malba Jana Meziříčského, stav po restaurování.

Obr. 58 Světlá nad Sázavou, západní průčelí zámku.

Obr. 59 Světlá nad Sázavou, půdorys prvního podlaží zámku.

Obr. 60 Světlá nad Sázavou, půdorys druhého podlaží zámku.

Obr. 61 Světlá nad Sázavou, pohled na východní průčelí směřující do parku.

Obr. 62 Světlá nad Sázavou, pohled na západní křídlo z nádvoří.

Obr. 63 Světlá nad Sázavou, pohled na jižní křídlo směřující do parku.

Obr. 64 Světlá nad Sázavou, latinský nápis nad vstupními dveřmi z 16. století.

Obr. 65 Johann Venuto, veduta Světlé nad Sázavou z roku 1813.

Obr. 66 Světlá nad Sázavou, komínové těleso jižního křídla zámku pokryté psaníčkovým sgrafitem.

Obr. 67 Světlá nad Sázavou, detail sgrafitové výzdoby na komínovém tělese.

Obr. 68 Světlá nad Sázavou, detail renesančního pilíře v západním křídle zámku.

Obr. 69 Světlá nad Sázavou, pohled na jižní a východní křídlo zámku z nádvoří.

Obr. 70 Světlá nad Sázavou, průhled chodbou v přízemí s odhalenou renesanční výzdobou lunet, pohled od severu.

Obr. 71 Světlá nad Sázavou, průhled chodbou v přízemí s odhalenou renesanční výzdobou lunet, pohled od jihu.

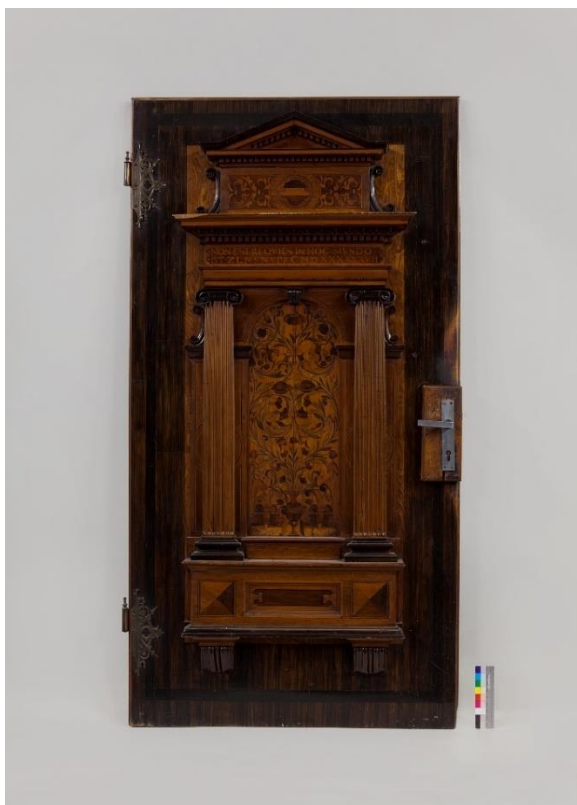
Obr. 72 Světlá nad Sázavou, detail částečně odkryté renesanční výzdoby lunet.

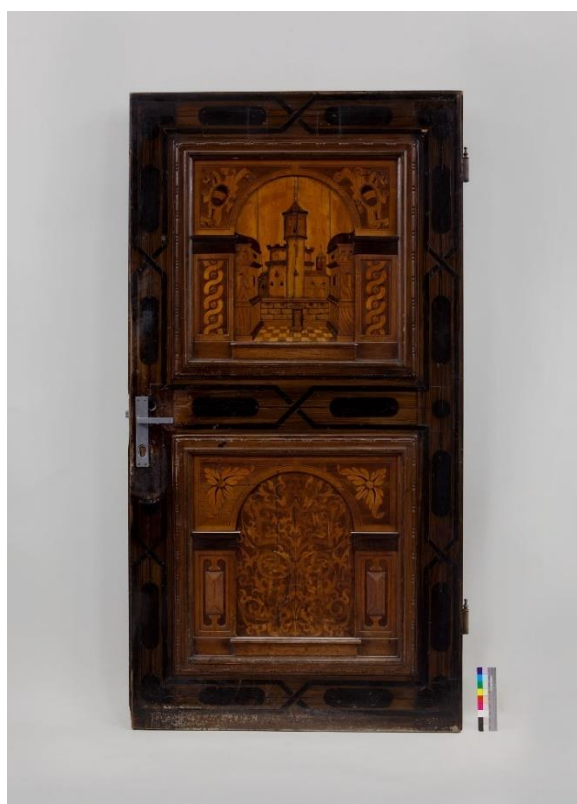
Obr. 73 Světlá nad Sázavou, mapa stabilního katastru z roku 1838.

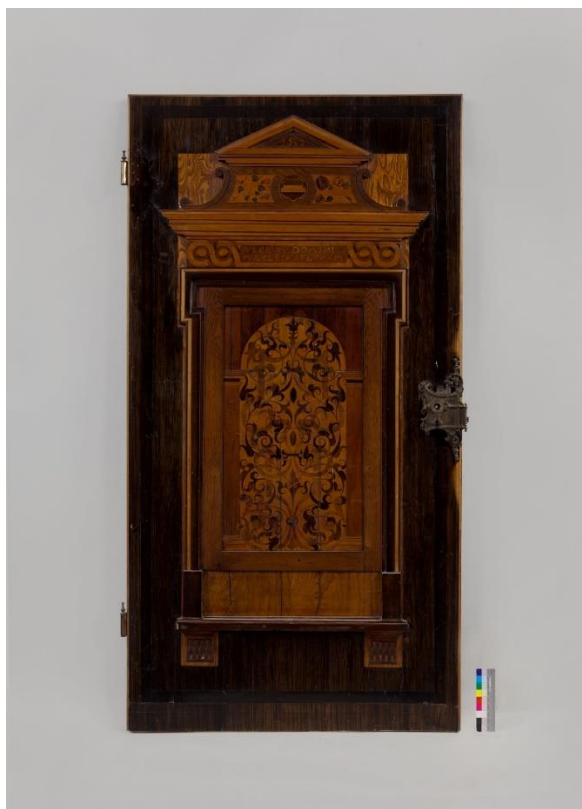
Obr. 74 Světlá nad Sázavou, relikv původního zdiva hospodářské budovy viditelný z leteckého snímku.

Obr. 75 Světlá nad Sázavou, vnější strana intarzovaných dveří č. 1.

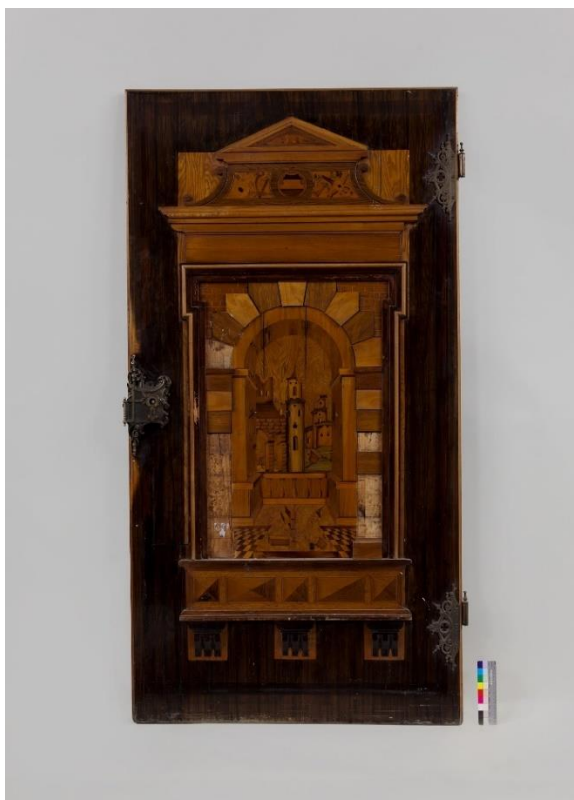
Obr. 76 Světlá nad Sázavou, vnitřní strana intarzovaných dveří č. 1.

Obr. 77 Světlá nad Sázavou, vnější strana intarzovaných dveří č. 2.

Obr. 78 Světlá nad Sázavou, vnitřní strana intarzovaných dveří č. 2.

Obr. 79 Světlá nad Sázavou, vnější strana intarzovaných dveří č. 3.

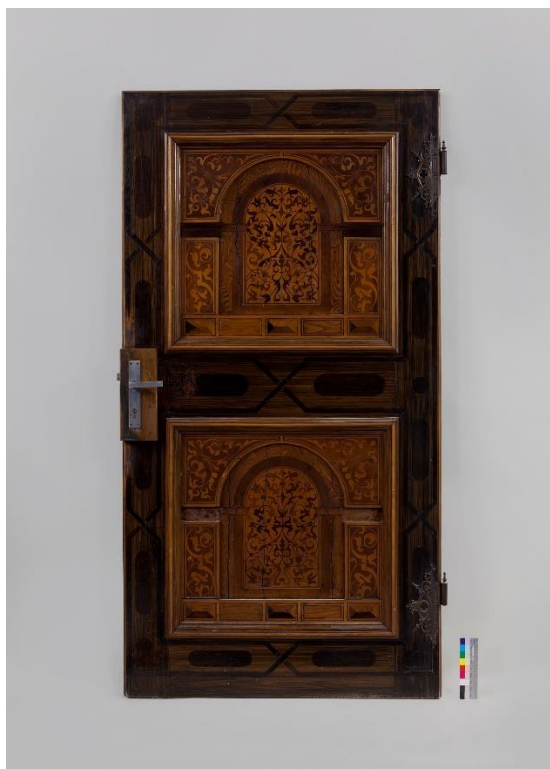
Obr. 80 Světlá nad Sázavou, vnitřní strana intarzovaných dveří č. 3.

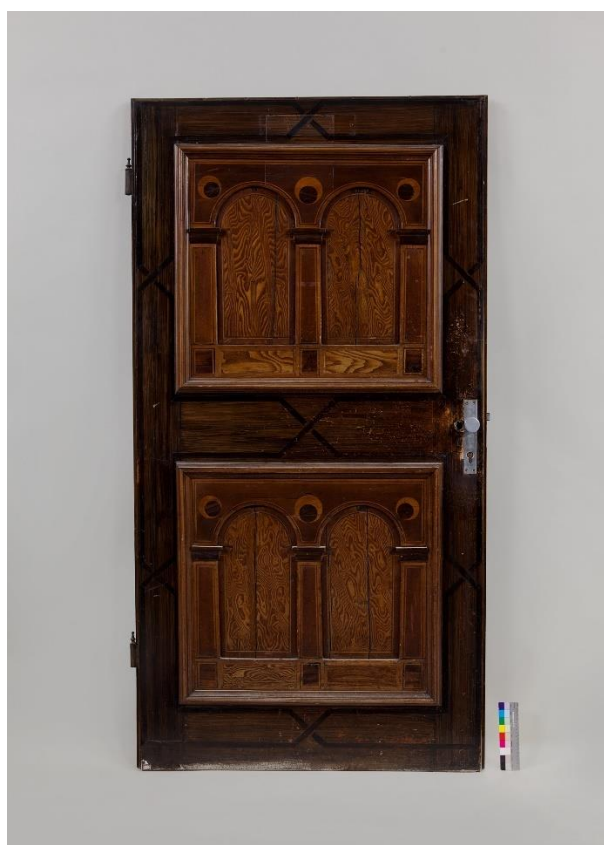
Obr. 81 Světlá nad Sázavou, vnější strana intarzovaných dveří č. 4.

Obr. 82 Světlá nad Sázavou, vnitřní strana intarzovaných dveří č. 4.

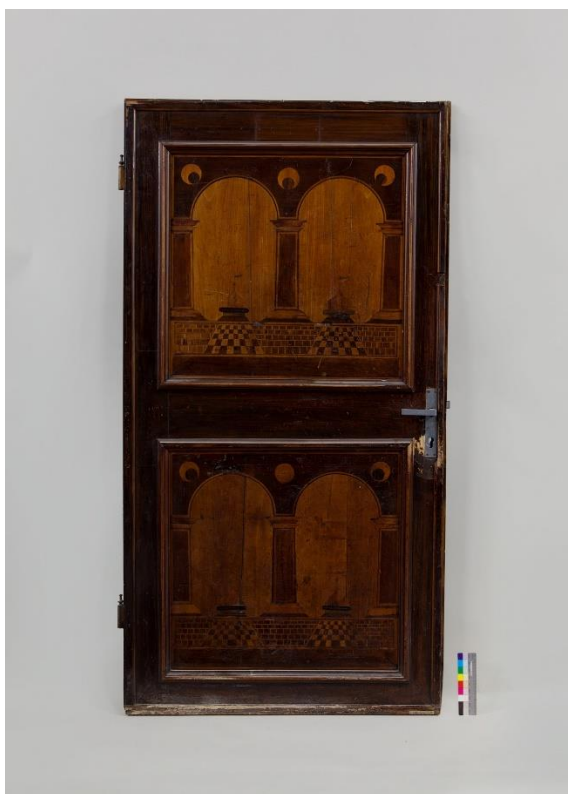
Obr. 83 Světlá nad Sázavou, vnější strana intarzovaných dveří č. 5.

Obr. 84 Světlá nad Sázavou, vnitřní strana intarzovaných dveří č. 5.

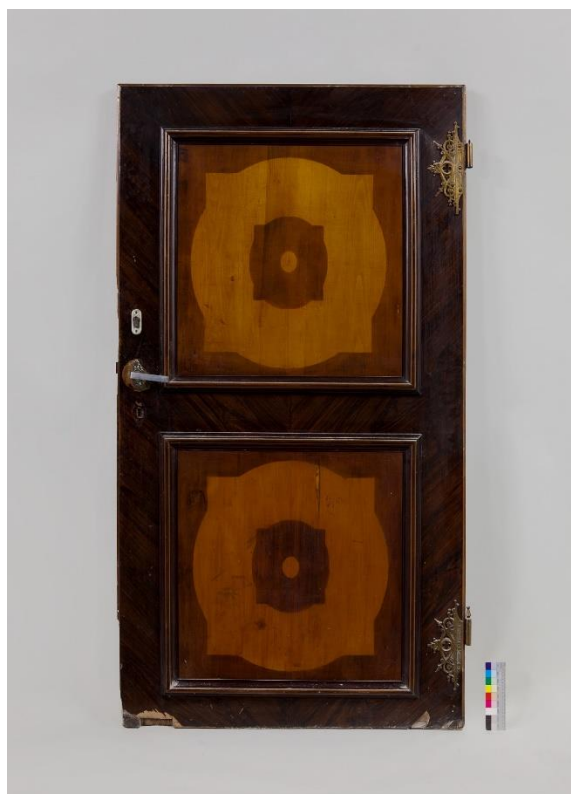
Obr. 85 Světlá nad Sázavou, vnější strana intarzovaných dveří č. 6.

Obr. 86 Světlá nad Sázavou, vnitřní strana intarzovaných dveří č. 6.

Obr. 87 Světlá nad Sázavou, vnější strana intarzovaných dveří č. 7.

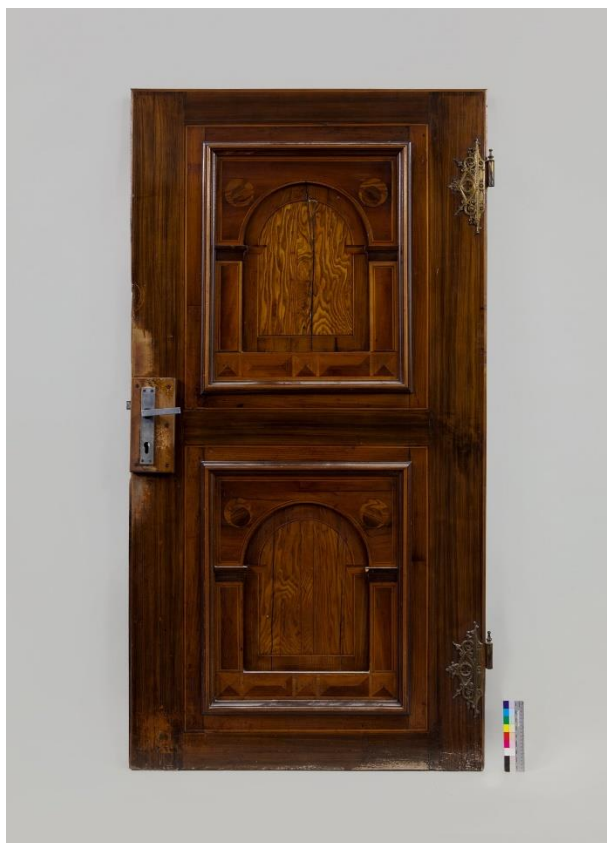
Obr. 88 Světlá nad Sázavou, vnitřní strana intarzovaných dveří č. 7.

Obr. 89 Světlá nad Sázavou, vnější strana intarzovaných dveří č. 8.

Obr. 90 Světlá nad Sázavou, vnitřní strana intarzovaných dveří č. 8.

Obr. 91 Světlá nad Sázavou, vnější strana intarzovaných dveří č. 9.

Obr. 92 Světlá nad Sázavou, vnitřní strana intarzovaných dveří č. 9.

Obr. 93 Světlá nad Sázavou, vnější strana intarzovaných dveří č. 10.

Obr. 94 Světlá nad Sázavou, vnitřní strana intarzovaných dveří č. 10.

Obr. 95 Světlá nad Sázavou, vnější strana intarzovaných dveří č. 11.

Obr. 96 Světlá nad Sázavou, vnitřní strana intarzovaných dveří č. 11.

Obr. 97 Světlá nad Sázavou, vnější strana intarzovaných dveří č. 12.

Obr. 98 Světlá nad Sázavou, vnitřní strana intarzovaných dveří č. 12.

Obr. 99 Světlá nad Sázavou, vnější strana intarzovaných dveří č. 13.

Obr. 100 Světlá nad Sázavou, vnitřní strana intarzovaných dveří č. 13.

Obr. 101 Želiv, veduta klášterního areálu z roku 1693.

Obr. 102 Želiv, válcová věž severovýchodního nároží klášterního areálu.

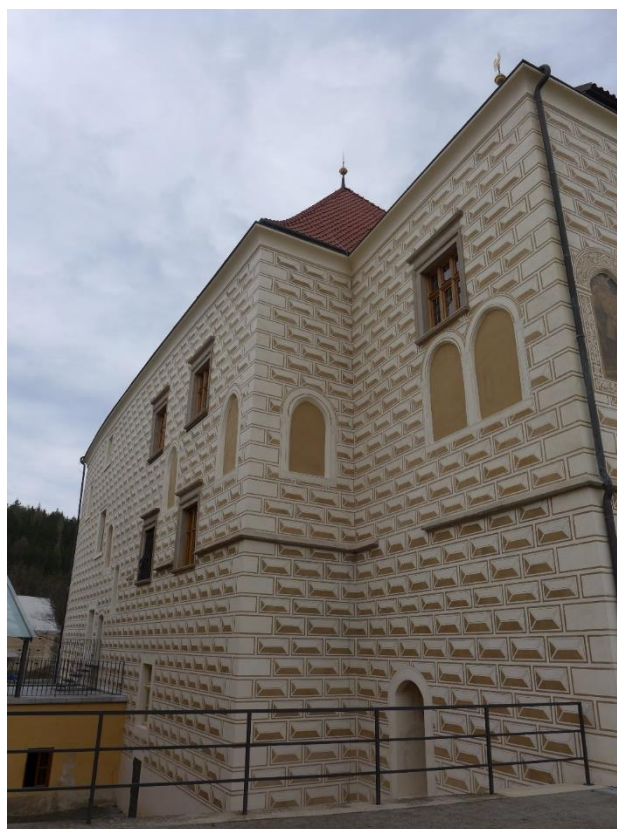
Obr. 103 Želiv, Trčkův hrad, jižní průčelí, pohled od jihovýchodu.

Obr. 104 Želiv, Trčkův hrad, pohled na východní stranu hradu od jihovýchodu.

Obr. 105 Želiv, Trčkův hrad, pohled na jižní průčelí hradu.

Obr. 106 Želiv, Trčkův hrad, pohled na západní stranu hradu od jihozápadu.

Obr. 107 Želiv, Trčkův hrad, pohled na spojovací přístavek mezi hradem a domem čp.

117.

Obr. 108 Želiv, Trčkův hrad, pohled na odhalenou původní sgrafitovou výzdobu při rekonstrukci.

Obr. 109 Želiv, Trčkův hrad, pohled na severní stranu hradu s věží.

Obr. 110 Želiv, Trčkův hrad, pohled na věž.

Obr. 111 Želiv, Trčkův hrad, obnovené figurální sgrafito východní strany hradu.

Obr. 112 Želiv, Trčkův hrad, obnovené figurální sgrafito východní strany hradu.

Obr. 113 Želiv, Trčkův hrad, obnovené figurální sgrafito jižní strany fasády.

Obr. 114 Želiv, Trčkův hrad, obnovené figurální sgrafito jižního průčelí.

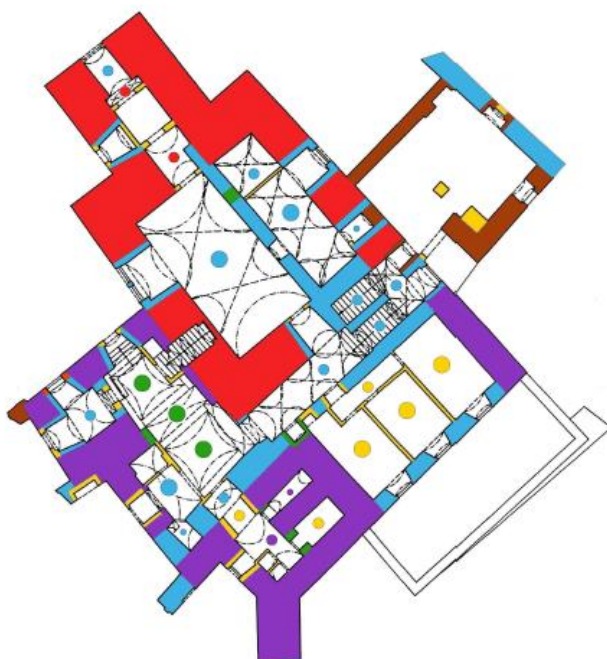

Obr. 115 Želiv, Trčkův hrad, obnovené figurální sgrafito jižního průčelí.

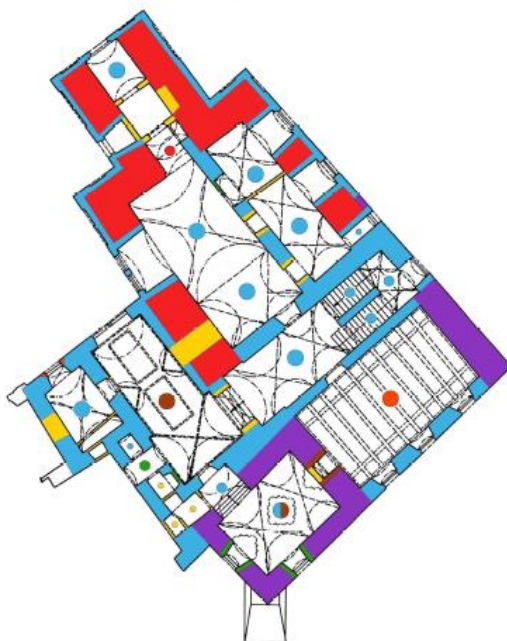
STAVEBNÍ VÝVOJ

	STŘEDOVĚKÉ ZDIVO – I. fáze (cca 13. století)
	GOTIKA – mladší etapy (14. - 15. století)
	RENESEANCE (16. – 1. polovina 17. století)
	BAROKO (1650 - 1800)
	KLASICISMUS (19. století)
	HISTORICKÉ SLOHY (1905 - 1910)
	NOVODOBÉ (20. století)

Obr. 116 Želiv, Trčkův hrad, barevné vyznačení stavebního vývoje.

Obr. 117 Želiv, Trčkův hrad, půdorys přízemí.

Obr. 118 Želiv, Trčkův hrad, půdorys 1. patra.

Obr. 119 Želiv, Trčkův hrad, půdorys 2. patra.

Obr. 120 Český Krumlov, letecký snímek Horního hradu.

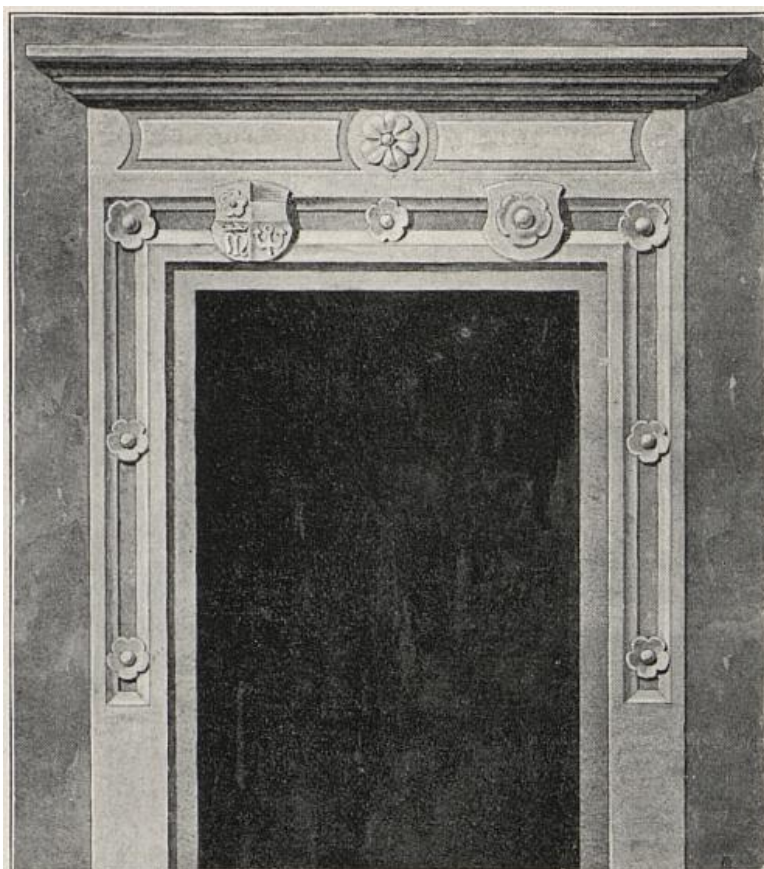
Obr. 121 Jindřichův Hradec, letecký snímek zámku.

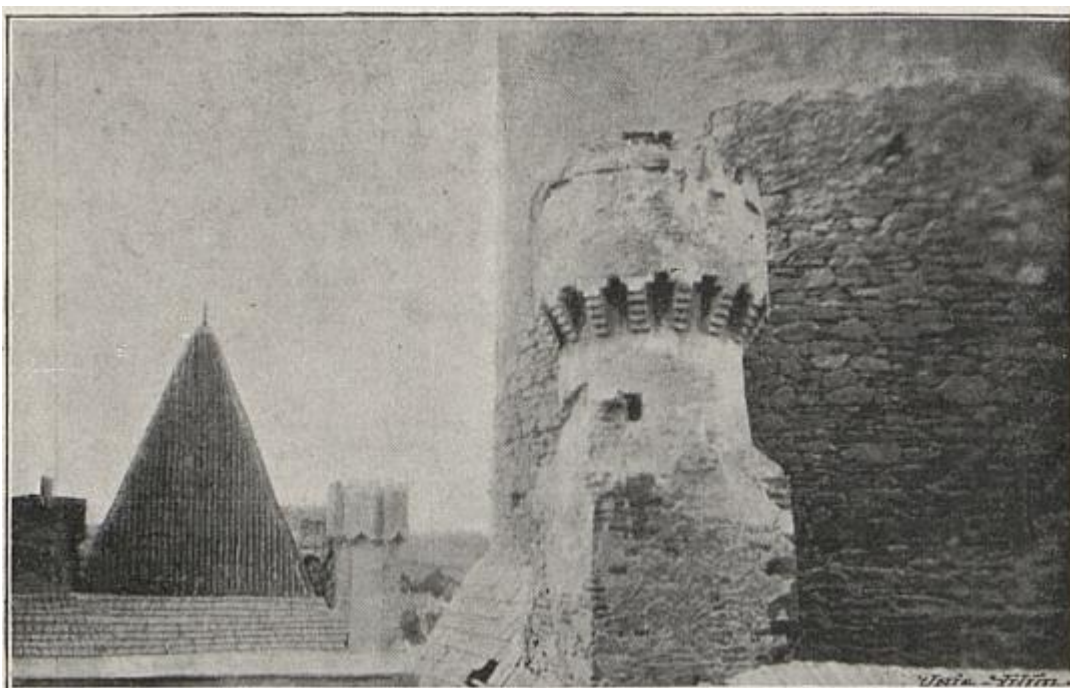
Obr. 122 Nová Bystřice, letecký snímek zámku.

Obr. 123 Nová Bystřice, pohled ze zámeckého dvora na arkádu.

Obr. 124 Jindřichův Hradec, zámek, renesanční ostění.

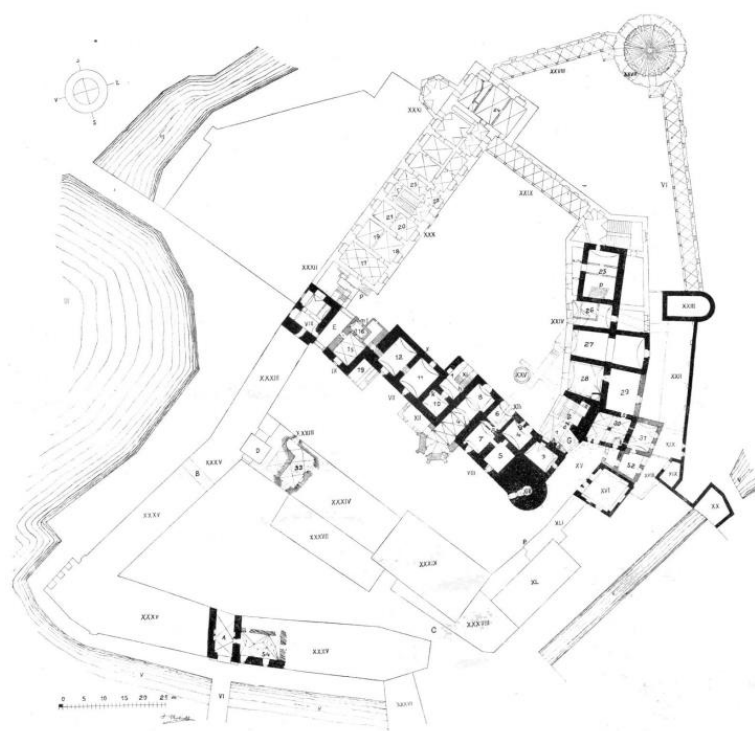
Obr. 125 Jindřichův Hradec, zámek, komín na starém stavení z roku 1571,

Obr. 126 Jindřichův Hradec, zámek, pohled na tzv. Velké arkády, pohled od severovýchodu.

Obr. 127 Jindřichův Hradec, zámek, pohled na renesanční křídlo Nového stavení.

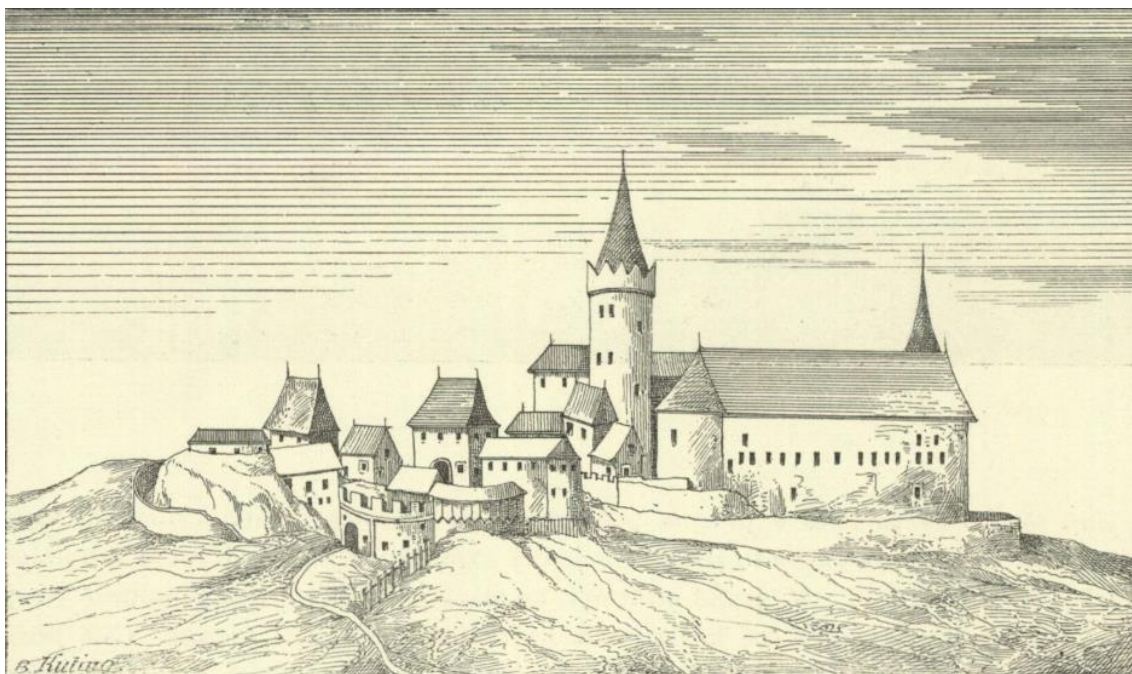
Obr. 128 Jindřichův Hradec, zámek, půdorys.

Obr. 129 Komařice, zámek, pohled na arkádu od západu.

Obr. 130 Komařice, zámek, detail portálu a toskánského sloupu arkády.

Obr. 131 Baltazar Kutina, kresba hradu Hluboká v 16. století podle Ondřeje Ungnada ze Suneku.

Obr. 132 Hluboká nad Vltavou, zámek, pohled na severní průčelí.

Obr. 133 Telč, zámek, letecký snímek zámku.

Obr. 134 Telč, zámek, pohled na arkádu francouzské zahrady.

Obr. 135 Telč, zámek, detail toskánského sloupu arkády.

Obr. 136 Telč, zámek, arkádová loggie.

Obr. 137 Telč, zámek, detail arkády na nádvoří.

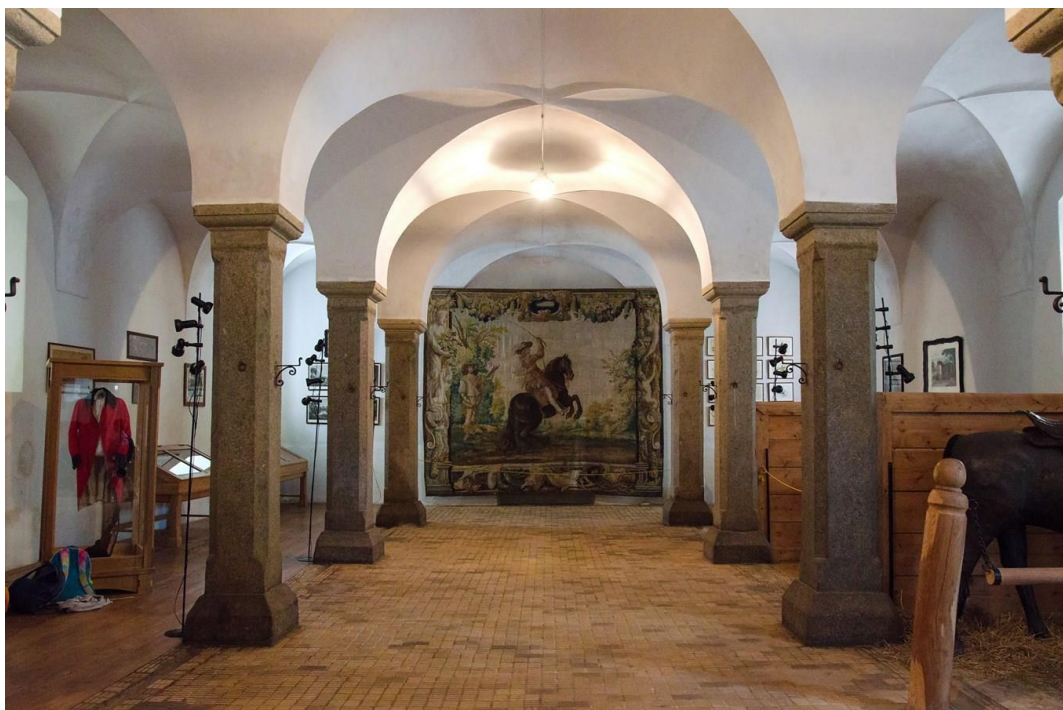
Obr. 138 Telč, zámek, letecký snímek zámku.

Obr. 139 Třeboň, zámek, dvorní arkáda a schodiště s toskánskými sloupy.

Obr. 140 Třeboň, zámek, dvouramenné schody s toskánskými sloupy.

Obr. 141 Třeboň, zámek, kamenné pilíře v bývalých konírnách.